

מדרש רבה - אסתור רבה

פתיחתא דאסתור רבא

פרשה א

פרשה ב

פרשה ג

פרשה ד

פרשה ה

פרשה ו

פרשה ז

פרשה ח

פרשה ט

פרשה י

פתיחתא דאסתור רבא

ויהי בימי אחשורוש

א רב פתח [\(דברים כח, טו\)](#): והיו חייך תלאים לך מנגד, רבנן ורבי ברכיה, רבנן אמרי והיו חייך תלאים לך, זה שהוא לוקח חטים לשנה. [\(דברים כח, טו\)](#): ופחדת לילה ויום, זה שהוא לוקח חטין מן הסידקי. ולא תאמין בחיך, זה שהוא לוקח לו מן הפלטר. ורבי ברכיה אמר: והיו חייך תלאים לך, זה שהוא לוקח לו חטים לשלש שנים. ופחדת לילה ויום, זה שהוא לוקח לו חטים לשנה. ולא תאמין בחיך, זה שהוא לוקח לו חטים מן הסידקי. מתיבין רבנן לרבי ברכיה והלוקח מן הפלטר מהו, אמר להם לא דברה תורה במתים.

דבר אחר, והיו חייך תלאים לך מנגד, זה שהוא נתון בדיוטי של קיסרין. ופחדת לילה ויום, זה שהוא יוצא לדון. ולא תאמין בחיך, זה שהוא יוצא להצלב. רב פתר קרייה בהמו, והיו חייך תלאים לך מנגד, מעת לעת

מהסרת טבעת. ופחדת לילה ויום, בשעה שהכתבים פורחין. ולא תאמין
בחיף (אסתר ג, יד) : להיות עתדים ליום הזה.

ב בבקר תאמר מי יתן ערב (דברים כח, טז), בבקרה של בבל תאמר מי יתן
ערבה. בבקרה של מדי תאמר מי יתן ערבה, בבקרה של יון תאמר מי יתן
ערבה, בבקרה של אדום תאמר מי יתן ערבה.

דבר אחר, בבקר תאמר מי יתן ערב, בבקרה של בבל תאמר מי יתן ערבה
של מדי, ובבקרה של מדי תאמר מי יתן ערבה של יון, ובבקרה של יון
תאמר מי יתן ערבה של אדום. למה, מפחד לבבד אשר תפחד וממראה
עיניך אשר תראה.

ג והשיבד ה' מצרים באניות (דברים כח, טח). אמר רבי יצחק באניות,
בעניות ממעשים טובים. ולמה למצרים, שפער ורע יש לעבד כשהוא
חוזר לרבו הראשון.

אמר רבי שמעון בן יוחאי בשלשה מקומות הקדוש ברוך הוא מזהיר
לישראל שלא יחזרו למצרים, הראשון שנאמר (שמות יד, ג) : כי אשר
ראיתם את מצרים וגו', והשני כתיב (דברים יז, טז) : וה' אמר לכם לא תספון
לשוב בדרך הזה, והדין שלישי, דכתיב : והשיבד ה' מצרים באניות.
בשלתן כפרו ובשלתן לקו. הראשונה בימי סנחריב, שנאמר (ישעיה לא,
א) : הוי הירדים מצרים לעזרה, מה כתיב בתריה : ומצרים אדם ולא אל.
שנית, בימי יוחנן בן קרח, שנאמר (נרמיה מב, טז) : והיתה החרב אשר אתם
יראים ממנה וגו'. והשלישית בימי טרכינוס שחיק עצמות, ילדה אשתו
בלייל תשעה באב והיו כל ישראל אבלים, נשחק הילד בחנכה, אמרו
ישראל גדליק או לא גדליק, אמרו גדליק וכל מה דבעי לימטי עלן ימטי,
אדליקו, אזלו ונאמרו לישנא ביש לאשתו של טרכינוס, אילין יהודאין
כד ילידת הון מתאבלין, וכד מייית ולדא אדליקו בוצינין. שלחה וכתבה
לבעלה עד דאת מכבש ברברין, בוא וכבוש אילין יהודאין דמרדו בך.
סליק לאילפא וחשב למיתי בעשרה יומין, ואייתיה רוחא בחמשה יומין,
אתא ואשכחינון דהו עסיקין בהדין פסוקא (דברים כח, מט) : ישא ה' עליך
גוי מרחק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר, אמר להון אנא הוא נשרא
דחשיבית למיתי בעשרה יומין ואייתני רוחא בחמשה יומין, הקיפון
לגיונותיו והרגו. ואין קונה, למה אין קונה, רב אמר על ידי שלא הקניתם
דברי הברית, שאין בכם מי קונה דברי חמשה ספרי תורה, מנן של קונה.

אמר רבי שמואל בר נחמן על ידי שחזרתי על כל האמות שבעולם ואין מי
קונה דברי תורה פיוצא בכם.

אמר רבי שמואל בר יצחק אתם יש לכם קנן באמות העולם, שנאמר
(ויקרא כה, מה) : וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו, אבל לאמות
אין להם קנן בכם. ולמה יש לכם קנן באמות העולם, על ידי שהקניתם

אלה דברי הברית. ולמה אמות העולם אין להן קנין בכם, על ידי שלא קנו אלה דברי הברית.

אמר רבי יונתן אתם יש לכם פטרונות, ומה הן אלה דברי הברית.

אמר רבי יודא אתם טמיקא אתם, הלוקח לו עבד מן הטמיקא שוב אינו מתחייב בנפשו, שכן אחשוורוש אומר לאשתו (אסתר ח, ז): הנה בית המן נתתי לאסתר, ואמר רבי יודא בר רבי סימון על דפשוט ידיה בטמיקא כן הנה ליה.

אמר רבי יצחק מעשה בפרוצפיה באשה אחת שהיתה פודה את השבויים, באתה שבוייה אחת ופדאתה, שניה, ופדאתה, וכיון שמטה ידה ולא היתה יכולה לפדות, מיד הקיפיה לגיונות והרגוה, וכל קד למה, כדי לזרז השבאים הבאים. רבי לוי ורבי יצחק, רבי לוי אומר מי לקח לו חבר ולמחר הוא להריגה, מי לקח לו אשה ולמחר היא להריגה. רבי יצחק אומר לעבדים ולשפחות אי אתם נקנין, אבל אתם נקנין להשמיד להרג ולאבד, שכן אסתר אומרת לאחשוורוש: ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו וגוי. שכן כתב לנו משה רבנו בתורה (דברים כח, טח): והתמכרתם שם לאיביכם לעבדים ולשפחות ואין קונה, שמא להשמיד להרג ולאבד, כיון שראו הכל התחילו צווחין ווי, ויהי, ווי שהיה בימי אחשוורוש.

ד שמואל פתח (ויקרא כו, מד): ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכתם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם. לא מאסתים בבבל, ולא געלתים במדי, לכלותם בגוון, להפר בריתי אתם במלכות הרשעה. כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבוא. תני רבי חיא, לא מאסתים בימי אספיאנוס, ולא געלתים בימי טרקווינוס, לכתם בימי המן, להפר בריתי אתם בימי רומיים, כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג.

ה רבי יודא בר רבי סימון פתח (עמוס ה, יט): כאשר ינוס איש מפני הארי, רבי הונא ורבי אחא בשם רבי חמא בר רבי חנינא, כאשר ינוס איש מפני הארי וגוי זו בבל, על שם (דניאל ז, ד): קדמיתא כאריה, ופגעו הדוב זו מדי, על שם (דניאל ז, ה): וארו חיוה אחרי תנינה דמיה לדב. רבי יוחנן אמר לדב כתיב, דא היא דעתיה דרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן (ירמיה ה, ו): על כן הכם אריה מייער זו בבל, (ירמיה ה, ו): זאב ערבות ישדדס זו מדי. נמר שקד על עריהם זו גוון. (ירמיה ה, ו): כל היוצא מהנה יטרף זו אדום, (עמוס ה, יט): ובא הבית זה גוון, שהיה הבית קים. ונשכו הנחש זו אדום, שנאמר (ירמיה מו, כב): קולה פנחש ילד, וכן הוא אומר (שיר השירים ה, ב): פתחי לי אחתי זו בבל. רעיתי זו מדי. יונתי בגוון. תמתי באדום, שכל ימי גוון היה בית המקדש קים, והיו ישראל מקריבין בו תורים ובגני יונה על גבי המזבח. רבי פנחס ורבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא פתרון, כתיב (תהלים יח, ז): בצר לי אקרא ה' בבבל, ואל אלהי אשוע במדי, ישמע מהיכלו קולי בגוון. דאמר רבי הונא לגרמיה, יונתי במלכות גוון, שכל ימי גוון היה מהיכל קים והיו

ישראל מקריבין תורים ובני יונה על גבי המזבח. הוי: ישמע מהיכלו קולי ושוועתי לפניו תבוא באזניו במלכות אדום.

דבר אחר, כאשר ינוס איש מפני הארי זה נבוכדנצר, ופגעו הדב זה בלשצר, ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש זה המן, שהיה נושף עמא כנחש, הדא הוא דכתיב (עזרא ד, ח): רחום בעל טעם ושמשי ספרא זה בנו של המן. (עזרא ד, ח): כתבו אגרה חדה לארתחששתא מלכא כנמא, ומה כתיב בה (עזרא ד, כא): כען שימו טעם לבטלא וגוי (עזרא ד, ג): מנדה זו מדת הארץ, בלו זו פרוגינן, והלך זו אנגריא, ואפתם מלכים תהנזק. רב הונא ורבי פנחס אמרין אפלו דברים שהמלכות מתפתה בהם, כגון בי טיאטראות ובי קרקסאות היא מזקת, כיון ששלח שמע וביטל מלאכת בית המקדש, וכיון שראו כך התחילו הכל צווחין ווי, ויהי בימי אחשורוש.

א רבי יצחק פתח (משלי כט, ב): ברבות צדיקים ישמח העם ובמשל רשע יאנח עם, בשעה שהצדיקים נוטלין גדלה, חדוה ושמחה בעולם, והוה בעולם, והמלך דוד, והמלך שלמה, והמלך שלמה. והמלך אסא, והמלך אסא. אלו במלכי ישראל, במלכי אמות העולם מנין, שנאמר (עזרא א, ד): והמלך כורש, והמלך כורש. ובשעה שהרשעים נוטלין גדלה, ווי ואנחה וחרון אף בעולם, (מלכים א טז, ח): וימלך אחאב בן עמרי, ווי שמלך אחאב בן עמרי. וימלך הושע בן אלה, ווי שמלך הושע בן אלה, (ירמיה לו, א): וימלך מלך צדקיהו בן יאשיהו, ווי שמלך צדקיהו בן יאשיהו. במלכי אמות העולם, שנאמר ויהי בימי אחשורוש, ווי שמלך אחשורוש.

ב רבי לוי פתח (במדבר לג, נה): ואם לא תורישו את ישבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם, מדבר בשאול, בשעה שאמר לו שמואל (שמואל א טו, ג): עתה לך והכית את עמלק, אמר ליה אזלת זכאה ואתית חייבא וחסות עלוי, שנאמר (שמואל א טו, ט): ויחמל שאול והעם על אגג, והא צמחא קיימא מיניה שהיא עושה לכם דברים קשים, לשכים בעיניכם ולצנינם בצדיכם, ואיזה זה, זה המן, שאמר: להשמיד להרג ולאבד, וכיון שראו הכל כן, התחילו צווחין ווי, ויהי בימי אחשורוש.

ג רבי חנינא בר אדא פתח (קהלת י, יב): דברי פי חכם חן זה כורש, שנאמר (עזרא א, ב): פה אמר כרש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלים אשר ביהודה. (קהלת י, יב): ושפתות כסיל תבלענו, שאמר (עזרא א, ג): הוא האלהים אשר בירושלים, (קהלת י, ג): תחלת דברי פיהו סכלות, מה הסכלות (עזרא א, ג): מי בכס בכל עמו יהי אלהיו עמו. (קהלת י, ג): ואחרית פיהו הוללות רעה, די גזר ואמר די עבר פרת עבר ודי לא עבר לא יעבר.

דָּבָר אַחֵר, תַּחֲלַת דְּבָרֵי וּגּוֹ', זֶה אַחֲשׁוּרוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (עזרא ד.ו): וּבְמַלְכוּת אַחֲשׁוּרוֹשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שֵׁטְנָה וּגּוֹ', וְאַחֲרֵית פִּיהוּ וּגּוֹ', שֶׁעָלָה וּבִטַּל מְלַאכֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כִּינּוֹן שֶׁרָאוּ הַכֹּל כֹּן הַתַּחֲלִילוֹ צוּחִין וּוִי, וַיְהִי בִימֵי אַחֲשׁוּרוֹשׁ.

ט רַבִּי יוֹדָא בְּרַבִּי סִימוֹן פֶּתַח (איוב לד.ט): מִמְּלֶךְ אָדָם חֲנַף מִמִּקְשֵׁי עָם, רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר בְּשַׁעַה שֶׁהַמֶּלֶךְ חֲנַף וּמוֹשֵׁל עַל הַבְּרִיּוֹת, מִמִּקְשֵׁי עָם, מִן קִשְׁיֹתֵיהֶן וְחוֹבֵיהֶן דְּבְרֵיתָא דִּי לֹא עֵבְדִין רְעוּתֵיהָ דְּבְרֵיִיא עֲלֵמָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ אָמַר נוֹחַ לָהֶן לְבְרִיּוֹת לְהַגְדִּיל לָהֶן כְּנַפְיָם וּלְפָרַח בְּאִוִיר, וְאֵל יִמְסְרוּ וַיִּשְׁתַּעֲבְדוּ תַּחַת יַד מֶלֶךְ חֲנַף.

דָּבָר אַחֵר, מִמְּלֶךְ אָדָם חֲנַף, זֶה אַחֲשׁוּרוֹשׁ, שֶׁהָיָה חֲנַף, שֶׁהֵרַג אֶת אֲשֶׁתוֹ מִפְּנֵי אוֹהֶבוֹ, וּפְעַם אַחֲרַת הֵרַג אֶת אוֹהֶבוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁתוֹ. אָבָא אוֹרִין אִישׁ צִידָן אָמַר חֲמֻשָּׁה דְּבָרִים מִשֵּׁם רַבּוֹ גְּמַלְיָאֵל, מִן דְּסָגוּ דִּינֵי שֶׁקְרָא סָגוֹן סֵהָדִי שֶׁקְרָא. מִן דְּסָגוֹן דְּלְטוֹרְיָא סָגִין מְמוֹנְהוֹן דְּבְרֵיִיתָא מִתְבַּזְּזָה. מִדְּסָגוֹן אֲפִיָּיא חֲצִיפְתָּא, אִיתְנַסִּיב הוּדָא וְהִדְרָא וִיקְרָא מִן בְּרֵיִיתָא. מִן דְּאֲכַעְסוֹן בְּנֵיָא חֲבִיבָא עוֹבְדֵיהוֹן קָדָם אָבוּהוֹן דְּבִשְׁמֵיָא, אֲקִים עֲלֵיהוֹן מְלָכָא חֲנַפָּא וַיִּתְפָּרַע מִנְהוֹן, וְאִי זֶה זֶה אַחֲשׁוּרוֹשׁ. וְכִינּוֹן שֶׁרָאוּ הַכֹּל כֹּן, הַתַּחֲלִילוֹ צוּחִין וּוִי, וַיְהִי בִימֵי אַחֲשׁוּרוֹשׁ.

י רַבִּי בְּרַכְיָה פֶּתַח (ישעיה מא.ד): מִי פָעַל וְעָשָׂה קְרָא הַדְּרוֹת מֵרֵאשׁ וּגּוֹ', מִתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם הִתְקִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד מֵה שֶׁרָאוּ לוֹ, אָדָם רֵאשׁ לִיצוּרִים, קִין רֵאשׁ לַהוֹרְגִים, הָבֵל רֵאשׁ לַנְּהַרְגִים, נֹחַ רֵאשׁ לַנְּמַלְטִים, אַבְרָהָם רֵאשׁ לַמוֹלִים, יִצְחָק רֵאשׁ לַנְּעֻקָּדִים, יַעֲקֹב רֵאשׁ לַתְּמִימִים, יְהוּדָה רֵאשׁ לַשִּׁבְטִים, יוֹסֵף רֵאשׁ לַחֲסִידִים, אֶהְרֹן רֵאשׁ לַכַּהֲנִים, מֹשֶׁה רֵאשׁ לַנְּבִיאִים, יְהוֹשֻׁעַ רֵאשׁ לַכּוֹבְשִׁים, עֲתַנְיָאֵל רֵאשׁ לַמַּחֲלָקִים, שְׁמוּאֵל לַמוֹשְׁחִים, שָׁאוּל לַנְּמַשְׁחִים, דָּוִד רֵאשׁ לַמְּנַגְנִים, שְׁלֹמֹה רֵאשׁ לַבוֹנִים, נְבוּכַדְנֶצַּר רֵאשׁ לַמַּחְרִיבִים, אַחֲשׁוּרוֹשׁ רֵאשׁ לַמוֹכְרִים, הֶמֶן רֵאשׁ לַקּוֹנִים, וְכִינּוֹן שֶׁרָאוּ הַכֹּל כֹּן, הַתַּחֲלִילוֹ צוּחִין וּוִי, וַיְהִי בִימֵי אַחֲשׁוּרוֹשׁ.

יא רַבִּי תַנְחוּמָא וְרַבִּי בְּרַכְיָה וְרַבִּי חֲמִיא רַבָּה בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתָרִין, הַמְּדַרְשׁ הַזֶּה עָלָה בְּיַדְנוֹ מִן הַגּוֹלָה, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי אֵינֹו אֶלָּא צָרָה. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן פֶּתַר מְדַרְשׁ זֶה עָלָה בְּיַדְנוֹ, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בִימֵי, אֵינֹו אֶלָּא צָרָה.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחְמָן וְחֲמֻשָּׁה הֵן, (בראשית יד.א): וַיְהִי בִימֵי אֶמְרָפֶל, וַיְמָה צָרָה הִיָּתָה שָׁם עָשׂוּ מִלְחָמָה וּגּוֹ'. לְאוֹהֶבוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁהָיָה שְׂרוּי בְּמַדִּינָה, וּבִשְׁבִילוֹ הַמֶּלֶךְ נִזְקַק לַמַּדִּינָה, וְכִינּוֹן שֶׁבָּאוּ בְּרַבְרִין וְנִזְדָּוְגוּ לוֹ, אָמְרוּ וּוִי שֶׁאִין הַמֶּלֶךְ נִזְקַק לַמַּדִּינָה כְּמוֹת שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה. כֶּךָ אַבְרָהָם אָבִינוֹ אוֹהֶבוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (בראשית יב.ג): וַנְּבָרְכֻוּ בְּךָ כָּל מְשַׁפְּחוֹת הָאָדָמָה וּבִזְרָעֶךָ. וּבִשְׁבִילוֹ הָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִזְקַק לְכֹל עוֹלָמוֹ, הִדָּא הוּא

דְּכַתִּיב (בראשית יד, ז) : וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל עַיִן מִשְׁפֵּט הוּא קָדֵשׁ, לֹא בִקְשׁוּ
לְהַזְדַּוֵּג אֶלָּא לְגַלְגַּל עֵינָו שֶׁל עוֹלָם, עַיִן שֶׁעֲשִׂתָּה מִדַּת הַדִּין בְּעוֹלָם בִּקְשׁוּ
לְסַמּוּתָהּ, הוּא קָדֵשׁ, אָמַר רַבִּי אַחָא הוּא כְּתִיב, הוּא שֶׁקָּדֵשׁ שְׁמוֹ שֶׁל
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיֵּרֵד לְכַבְּשׁוֹן הָאֵשׁ, כִּיּוֹן שֶׁרָאוּ הַכֹּל שֶׁבָּאוּ כָּל הַמַּלְכִים
וַנִּזְדַּוְּגוּ לוֹ, הִתְחִילוּ צוֹחֲחִין ווִי, וַיְהִי בִימֵי אֲמֶרְפֶּל. (רות א, א) : וַיְהִי בִימֵי שְׁפֹט
הַשְּׁפֹטִים, וּמָה צָרָה הֵיטָה שָׁם, וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ, לְמַדִּינָה שֶׁהֵיטָה חֵיבַת
לִיפֶס שֶׁל מֶלֶךְ, וְשָׁלַח הַמֶּלֶךְ גִּבְאֵי טַמְיוֹן לְגִבּוֹתָהּ, מָה עָשׂוּ בְּנֵי הַמַּדִּינָה,
תָּלוּ אוֹתוֹ וְהִכּוּ אוֹתוֹ וְגִבּוּ אוֹתָהּ. אָמְרוּ ווִי לְכַשְׁיִרְגִישׁ הַמֶּלֶךְ בַּדְּבָרִים
הַלְלוּ, מָה שֶׁשְׁלוּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מִבְּקֵשׁ לַעֲשׂוֹת לָנוּ עֲשִׂינוּ לוֹ. כֶּדָּ כְּשֶׁהָיָה אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל הָיָה עוֹשֶׂה דְּבָרִים שֶׁלֹּא כְּרָאוּי מוֹלִיכִין אוֹתוֹ אֶל הַדִּין, וּמָה
שֶׁהַדִּין מִבְּקֵשׁ לַעֲשׂוֹת לְנִשְׁפֹּט הָיָה הַנִּשְׁפֹּט עוֹשֶׂה לַדִּין, אָמַר לְהֵם הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֲתֵם מְבַזִּים אֶת שׁוֹפְטֵיכֶם חֵיכֶם שֶׁאֲנִי מְבִיא עֲלֵיכֶם דְּבַר שֶׁאֵין
אֲתֵם יְכוֹלִין לַעֲמֹד בּוֹ, וְאִיזָה זֶה, זֶה הָרָעַב, שֶׁנֶּאֱמַר : וַיְהִי בִימֵי שְׁפֹט
הַשְּׁפֹטִים וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ. (ישעיה ז, א) : וַיְהִי בִימֵי אַחָז, וּמָה צָרָה הֵיטָה שָׁם,
דְּכַתִּיב (ישעיה ט, יא) : אָרַם מִקְדָּם וּפְלִשְׁתִּים מֵאַחֹר, לְמֶלֶךְ שֶׁמָּסַר בְּנֵו לְפִדְגוּג
וְהָיָה פִדְגוּגוֹ שׁוֹנֵא אוֹתוֹ, אָמַר אִם אֲנִי הוֹרְגוֹ אֲנִי מִתְחִיב מִיְתָה לְמֶלֶךְ,
אֶלָּא הֲרִינִי מוֹשֵׁד מִיִּנְקֻתוֹ מִמְּנוּ וְהוּא מֵת מֵאֲלִיו. כֶּדָּ אָמַר אַחָז אִם אֵין
גְּדִיִים אֵין תִּישִׁים אִם אֵין תִּישִׁים אֵין צֶאֱן, אִם אֵין צֶאֱן אֵין רוּעָה אִם אֵין
רוּעָה אֵין עוֹלָם מִתְקִים, כֶּדָּ הָיָה אַחָז סְבוּר וְאוֹמֵר אִם אֵין קִטְנִים אֵין
גְּדוֹלִים, אִם אֵין גְּדוֹלִים אֵין תִּלְמִידִים, אִם אֵין תִּלְמִידִים אֵין חֲכָמִים, אִם
אֵין חֲכָמִים אֵין זְקֵנִים, אִם אֵין זְקֵנִים אֵין תּוֹרָה, אִם אֵין תּוֹרָה אֵין בְּתִי
כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת, אִם אֵין בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּמִדְּרָשׁוֹת אֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְשַׁרְה שְׁכִינְתּוֹ בְּעוֹלָם, מָה עָשָׂה עֲמַד וְנֶעַל כָּל בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּמִדְּרָשׁוֹת
שֶׁלֹּא לְהִתְעַסֵּק בְּתוֹרָה, הֲדָא הוּא דְּכַתִּיב (ישעיה ח, ט) : צוּר תִּעוּדָה חֲתוּם
תּוֹרָה בְּלִמְדֵי. רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ אַחָז, שֶׁאַחָז
בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּמִדְּרָשׁוֹת. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲבָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא שָׁמַע לָהּ מִן הַדִּין
קָרָא, דְּכַתִּיב (ישעיה ח, יז) : וְחִכִּיתִי לְהִי הַמְּסֻתִיר פָּנָיו מִבֵּית יַעֲקֹב וְקוֹיִתִי לוֹ,
אֵין לָךְ שְׁעָה שֶׁהֵיטָה קָשָׁה לְיִשְׂרָאֵל כְּאוֹתָהּ שְׁעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לא, יח) :
וְאַנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר אֶת פָּנָי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה וּגוֹי,
וּמֵאוֹתָהּ שְׁעָה קוֹיִתִי לוֹ, דְּכַתִּיב : כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ, וּמָה אֶת מוֹעִיל
(ישעיה ח, יח) : הִנֵּה אֲנִכִי וְהִילָדִים אֲשֶׁר נָתַן לִי הִי לְאִתּוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל,
וְכִי יִלְדִיו הָיוּ וְהִלָּא לֹא הָיוּ אֶלָּא תִלְמִידֵיו, אֶלָּא מִכָּאן שֶׁתִּלְמִידוֹ שֶׁל אָדָם
נִקְרָא בְּנוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁרָאוּ הַכֹּל שֶׁאַחָז בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת, הִתְחִילוּ
אוֹמְרִים ווִי, וַיְהִי בִימֵי אַחָז. (ירמיה א, ג) : וַיְהִי בִימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ,
מָה צָרָה הֵיטָה שָׁם (ירמיה ד, כג) : רָאִיתִי אֶת הָאֶרֶץ וְהִנֵּה תִהְיוּ וְבָהוּ וּגוֹי, לְמֶלֶךְ
שֶׁשָׁלַח כְּתָבִים מִמַּדִּינָה לְמַדִּינָה וּבְכָל מַדִּינָה וּמַדִּינָה שֶׁהָיוּ מְגִיעִים כְּתָבָיו
שֶׁל מֶלֶךְ הָיוּ מְחַבְּקִים וּמְנַשְׁקִים אוֹתָם עוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם וּפּוֹרְעִים
רֹאשֵׁיהֶם וְקוֹרִין אוֹתָם בְּיִרְאָה בְּאִימָה בְּרִתָּת וּבְזִיעַ, וְכִיּוֹן שֶׁהִגִּיעוּ
לְמַדִּינָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ קָרְאוּם וּקְרָעוּם וּשְׂרָפוּם. הֲדָא הוּא דְּכַתִּיב (ירמיה לו, כג) :
וַיְהִי כְּקִרְוֵא יְהוּדֵי שֶׁלֹּשׁ דָּלְתוֹת וְאַרְבַּעַה וּגוֹי, כְּתַלְתָּא אוֹ כְּאַרְבַּעַה
פְּסוּקִים, וְכִיּוֹן שֶׁהִגִּיעוּ לְפִסּוּק הַחֲמִישִׁי הָיוּ צָרִיחַ לְרֹאשׁ, מִיַּד (ירמיה לו, כג) :
יִקְרַעַה בְּתַעַר הַסֶּפֶר וְהִשְׁלַךְ אֶל הָאֵשׁ אֲשֶׁר אֶל הָאֵחַ וּגוֹי, וְכִיּוֹן שֶׁרָאוּ הַכֹּל

כָּד הַתְּחִילוּ צוֹחֲחִין וּוי, וַיְהִי בִימֵי יְהוֹיָקִים, וַיְהִי בִימֵי אַחַשְׁוֵרוֹשׁ, מִה צָרָה הָיְתָה שָׁם, לְהַשְׁמִיד לְהַרְגַּ וּלְאַבֵּד. לְמַלְךְ שֶׁנִּכְנַס בְּכָרֶם וּנְדוּגוֹ לֹו שְׁלֹשָׁה שׁוֹנְאִים, הָרֵאשׁוֹן הַתְּחִיל מְקַטֵּף בְּעוֹלָלוֹת, הַשֵּׁנִי הַתְּחִיל מְזַנֵּב בְּאַשְׁכּוֹלוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁי הַתְּחִיל עוֹקֵר בְּגַפְנַיִם. כָּד פָּרְעָה הָרָשָׁע הַתְּחִיל מְקַטֵּף בְּעוֹלָלוֹת, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(שמות א, כב\)](#): וַיֵּצֵא פָרְעָה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאָרָה תִשְׁלִיכֶהוּ. נְבוּכַדְנֶצַּר שְׁחִיק עֲצָמוֹת הַתְּחִיל מְזַנֵּב בְּאַשְׁכּוֹלוֹת, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(מלכים ב כד, טז\)](#): וְהַחֲרַשׁ וְהַמְסַגֵּר אֶלְף. רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה הַחֲרַשׁ אֶלְף וְהַמְסַגֵּר אֶלְף. וּרַבִּנּוּ אֶמְרֵי הַחֲרַשׁ וְהַמְסַגֵּר אֶלְף. רַבִּי יוֹדָא בְּרַבִּי סִימוֹן אָמַר אֵלֹו תִלְמִידֵי חֲכָמִים. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר רַבִּי יִצְחָק אָמַר אֵלֹו הַבְּלִיּוֹטִין. הֶמֶן הָרָשָׁע שְׁחִיק מְחִיק הַתְּחִיל עוֹקֵר בְּגַפְנַיִם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: לְהַשְׁמִיד לְהַרְגַּ וּלְאַבֵּד, בְּקֶשׁ לְקַעֲקַע בַּיְצָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּעַא דִּזְבוּן בְּכָל בֵּיתָא, וְכִינּוֹן שְׂרָאוֹ הַכָּל כֵּן, הַתְּחִילוּ צוֹחֲחִין וּוי, וַיְהִי בִימֵי אַחַשְׁוֵרוֹשׁ. שְׁמַעוֹן בֶּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי, מְשַׁמֵּשׁ צָרָה וְשִׁמְחָה, אִם צָרָה אִין צָרָה כִּיּוֹצֵא בָהּ, אִם שְׁמַחָה אִין שְׁמַחָה כִּיּוֹצֵא בָהּ. אֶתָּא רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן וְעַבְדָּה פִּלְגוּ, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי מְשַׁמֵּשׁ צָרָה, וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה, שְׁמַחָה. אֶתִּיבּוֹן וְהָא כָתִיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹרֹךְ וַיְהִי אֹרֹךְ. אָמַר לוֹן אֵף הִיא אֵינָה שְׁמַחָה, שְׁלֵא זָכָה הָעוֹלָם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹתָהּ אֹרָה.

אָמַר רַבִּי יוֹדָא בְּרַבִּי סִימוֹן, אֹרָה שֶׁנִּבְרָאת בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן הָיָה אָדָם צוֹפֵה וּמַבִּיט בָּהּ מְסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְכִינּוֹן שֶׁצָּפָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדוֹר אָנוּשׁ וּבְדוֹר הַמְּבוּל וּבְדוֹר הַפְּלָגָה שֶׁהוּן עֲתִידִין לַחֲטוּא לְפָנָיו, עֶמֶד וּגְנֻזָּה מֵהֶם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(איוב לח, טו\)](#): וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אֹרָם, וְהִיכּוֹן גְּנֻזָּה, בְּגוֹן עֲדוֹן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(תהלים צז, יא\)](#): אֹרֹךְ זֶרַע לְצַדִּיק וּלְיִשְׂרָי לֵב שְׁמַחָה. אֶתִּיבּוֹן וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֵר יוֹם אֶחָד, אָמַר לוֹן אֵף הִדָּא אֵינָה שְׁמַחָה, שְׁכָל מִה שֶׁנִּבְרָא בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן הוּן עֲתִידִין לְהַפְּלוֹת, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(ישעיה נא, ו\)](#): כִּי שָׁמַיִם כָּעֶשֶׂן נִמְלְחוּ וְהָאָרֶץ כַּפָּגַד תִּבְלָה. אֶתִּיבּוֹן וְהַכָּתִיב יוֹם שֵׁנִי, יוֹם שְׁלִישִׁי, עַד יוֹם הַשְּׁשִׁי, אָמַר לוֹן אֵף הִדָּא אֵינָה שְׁמַחָה, שְׁכָל מִה שֶׁנִּבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית צָרִיכִין עֲשִׂיָה, שְׁאִינּוֹן נַעֲשִׂין עֲשִׂיָה שְׁלֵמָה, כְּגוֹן הַחֲטִיִּים צָרִיכִים לְהַטְּחוֹ, וְהַחֲרָדֵל וְהַתְּרַמּוֹסִין צָרִיכִין לְהַמְתֵּק. אֶתִּיבּוֹן [\(בראשית לט, ג\)](#): וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף, אָמַר לוֹן אֵף הִדָּא אֵינָה שְׁמַחָה, שְׁמַתּוּדָ כָּד נִתְגַּרְתָּהּ אוֹתָהּ הַדָּב. אֶתִּיבּוֹן [\(ויקרא ט, א\)](#): וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו, אָמַר לוֹן אֵף הִדָּא אֵינּוֹ טוֹב, שְׁבֵאוֹתוֹ הַיּוֹם מִתּוֹ נָדָב וְאַבִּיהוּא וּבָכוּ לָהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא י, ו\)](#): וְאַחֲיֵכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה. אֶתִּיבּוֹן [\(במדבר ז, א\)](#): וַיְהִי בַּיּוֹם כָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, אָמַר לוֹן אֵף הִדָּא אֵינָה שְׁמַחָה, שֶׁנֶּגְזַז בּוֹ בְּנֵינּוֹ שֶׁל עוֹלָם. אֶתִּיבּוֹן [\(יהושע ז, א\)](#): וַיְהִי ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לוֹן אֵינָה שְׁמַחָה שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם נִהְרַג יֹאִיר שֶׁהָיָה שְׁקוּל כְּרַבָּה שֶׁל סְנֵהֲדָרִין, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(יהושע ז, ה\)](#): וַיִּכּוּ מֵהֶם אֲנָשֵׁי הָעַי כְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֲנָשִׁים אִין כָּתִיב כָּאֵן אֶלָּא כְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ זֶה יֹאִיר שֶׁשְׁקוּל כְּרַבָּה שֶׁל סְנֵהֲדָרִין, מִה כָּתִיב שֶׁם וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שְׁמָלוֹתָיו. אֶתִּיבּוֹן [\(שמואל א יח, יד\)](#): וַיְהִי דָוִד בְּכָל דְּרָכּוֹ מִשְׁפִּיל, אָמַר לוֹן אֵינָה שְׁמַחָה, שְׁמַתּוּדָ כָּד כָּתִיב [\(שמואל א יח, ט\)](#): וַיְהִי שְׁאוּל עוֹיֵן אֶת דָּוִד. אֶתִּיבּוֹן [\(דברי הימים א יז, א\)](#): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָשַׁב דָּוִד בְּבֵיתוֹ, אָמַר לוֹן אֵינָה

שְׂמַחָה, שְׂבָאוֹתוֹ הַיּוֹם בָּא נִתֵּן הַנְּבִיא וְאָמַר לוֹ (דְּבָרֵי הַיָּמִים א יז, א) : לֹא אֶתְּחִיב תְּבִנָּה לִי הַבַּיִת. אָמְרִין לִיָּה אֲמַרְיִנוּ דִּילָן, אָמַר אֶתְּ דִּילָךְ, אָמַר לָהֶם כְּתִיב (יוֹאֵל ד, יח) : וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִטְפוּ הַהָרִים עָסִיס. (זְכַרְיָה יד, ח) : וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מֵיִם חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם. (ישעיהו ז, כא) : וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחְיֶה אִישׁ עִגְלַת בֶּקָר וְשִׁתֵּי צֶאֱן. (מִיכָה ה, ז) : וְהָיָה שְׂאֲרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם. (ישעיהו כז, ג) : וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל. (תְּהִלִּים א, ג) : וְהָיָה כַּעֲץ שְׂתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם. אֶתִּיבֹון לִיָּה (יִרְמִיָּה לח, כח) : וְהָיָה כַּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַיִם. אָמַר לוֹן אִף הִיא אֵינָה צָרָה אֶלָּא שְׂמַחָה, שָׁבוּ בַּיּוֹם נוֹלַד מִנְחָם וְנָטְלוּ יִשְׂרָאֵל אֲפוּכֵי עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן, דָּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל אֲפוּכֵי גְדוּלָה נָטְלוּ יִשְׂרָאֵל עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן בְּשַׁעַת שְׁחָרְבַת הַמְּקֻדָּשׁ, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (אֵיכָה ד, כב) : תָּם עֲוֹנָךְ בַּת צִיּוֹן.

יב רַב וְשְׁמוּאֵל, רַב אָמַר כָּל מַה שְׂאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בּוֹ אָמַר, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיהו יד, כב) : וְהִכְרַתִּי לְבַבְלָא שָׁם וְשָׂאֵר וְנִין וְנִכְדָּא, שָׁם זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר, וְשָׂאֵר זֶה אֲוִיל מְרוּדָדָא, וְנִין זֶה בַּלְשָׁצַר, וְנִכְדָּא זֶה הוּא וְשִׁתֵּי.

דְּבַר אַחֵר, שָׁם זֶה הַכְּתָב שְׁלָהֶן, וְשָׂאֵר זֶה לְשׁוֹן, וְנִין וְנִכְדָּא בְּרַ וְיִבְר בְּרַ. וְשְׁמוּאֵל אָמַר כָּל מַה שְׂאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בּוֹ אָמַר, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (יִרְמִיָּה מט, לח) : וְשִׁמְתִּי כִסְאֵי בְּעֵילָם וְהִאֲבִדְתִּי מִשָּׁם מְלָךְ וְשָׂרִים, מְלָךְ זֶה וְשִׁתֵּי, וְשָׂרִים אֵלוֹ שְׂבַעַת שָׂרֵי פָּרְס וּמְדֵי. רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נְחֻמְנִי אָמַר (דְּבָרִים כח, לו) : יוֹלָךְ ה' אֶתְּךָ וְאֶתְּ מְלָכְךָ, אִם תֵּאֲמַר לְבַבְלָא, וְהִלָּא מְבַבְלָא הִיוּ, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר : אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתְךָ אֶתְּךָ וְאֶבְתִּידָךְ, אֶלָּא זֶה מְדֵי, הִיוּ וְיִהִי בִימֵי.

פרשה א

א וְיִהִי בִימֵי (אֶסְתֵּר א, א), אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה שְׁהַשְׁחִיר פְּנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּשׁוֹלֵי קִדְרָה. וְרַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר שְׁהַכְּחִישׁ רֹאשׁוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּצוּם וְתַעֲנִיּוֹת. רַבִּי לֹוֹי אָמַר שְׁהַשְׁקָה אוֹתָן רוּשׁ וְלַעֲנָה. וְרַבִּי יוֹדָא בְּרַבִּי סִימוֹן אָמַר שְׁבִקְשׁ לְקַעֲקַע בֵּיצְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְרַבִּי תַחֲלִיפָא בְּרַ בְּרַ חֲנָה אָמַר שְׁהָיָה אַחִיו שֶׁל רֹאשׁ, אַחִיו שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר. וְכִי אַחִיו הָיָה וְהִלָּא זֶה כְּשִׁדְי וְזֶה מְדֵי, אֶלָּא זֶה בְּטַל מְלָאכְתָּא בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, וְזֶה הַחֲרִיבוּ. לְפִיכָךְ הַשְׁוֶה אוֹתָם הַכְּתוּב כְּאֶחָד, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (מְשַׁלֵּי יח, ט) : גַּם מִתְּרַפָּה בְּמִלְאכְתּוֹ אַח הוּא לְבַעַל מְשַׁחִית, גַּם מִתְּרַפָּה בְּמִלְאכְתּוֹ, זֶה אַחְשׁוּרוּשׁ, שְׁבַטֵל מְלָאכְתָּא בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, אַח הוּא לְבַעַל מְשַׁחִית, זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר, שְׁהַשְׁחִית בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ.

דָּבַר אַחַר, אַחְשׁוּרוֹשׁ, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, חַד אָמַר אַחְשׁוּרוֹשׁ שֶׁהֲרַג אֲשֶׁתּוֹ מִפְּנֵי אוֹהֲבוֹ, הוּא אַחְשׁוּרוֹשׁ שֶׁהֲרַג אוֹהֲבוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁתּוֹ. וְרַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר אַחְשׁוּרוֹשׁ, שֶׁבִטַּל מְלֶאכֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הוּא אַחְשׁוּרוֹשׁ, שֶׁגִּזַּר עָלָיו שְׂיִבְנָה. וְכִי הוּא גִזַּר, וְהֵלֵא כּוֹרֵשׁ גִּזַּר, אֶלֶּא כְּתִיב [\(עזרא ו, ג\)](#): בְּשָׁנַת חֲדָה לְכוֹרֵשׁ מֶלֶכָּא, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִכְנְסוּ כָּל סַנְקְלִיטִין שְׁלוֹ אֶצְלוֹ, אָמְרוּ לוֹ אֲבִידָּה גִזַּר עָלָיו שְׁלֵא יִבְנֶה, וְאֵת גִּזְרֵי עָלָיו שְׂיִבְנָה, וְכִי יֵשׁ מֶלֶךְ מְבִטֵּל גִּזְרוֹת מֶלֶךְ. אָמַר לָהֶם הֵבִיאוּ לִי קִינָסִין הַנֶּעֱתָקִין, מִיָּד הֵבִיאוּ לוֹ, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(עזרא ו, ב\)](#): וְהִשְׁתַּכַּח בְּאַחְמַתָּא בְּבִירְתָּא, מַה כְּתִיב בֵּיהּ [\(עזרא ד, כא\)](#): כְּעֹן שִׁימוּ טַעַם לְבַטְלָהּ, אָמַר לָהֶם וּמִי כְּתִיב לְעוֹלָם, לֹא כְּתִיב אֶלֶּא עַד מְנִי טַעַמָּא יִתְּשֵׁם, מֵאֵן אָמַר לִי שְׁאֵלוּ הִיָּה אֲבָא קַיָּם לֹא הִיָּה בּוֹנֵה אוֹתוֹ, לְפִיכָּד הוּא כּוֹלְלוֹ עִם הַנְּבִיאִים, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(עזרא ו, יד\)](#): וְשָׁבִי יְהוּדִיא בְּנִין וּמְצַלְחִין וְגו'.

ב הוּא, חֲמִשָּׁה לְרַעָה וְחֲמִשָּׁה לְטוֹבָה. חֲמִשָּׁה לְרַעָה [\(בראשית י, ט\)](#): הוּא הִיָּה גִבֵּר צִיד, [\(בראשית לו, מג\)](#): הוּא עָשׂוּ אֲבִי אֲדוֹם, [\(במדבר כו, ט\)](#): הוּא דָּתָן וְאֲבִירָם, [\(דברי הימים ב כח, כב\)](#): הוּא הַמֶּלֶךְ אַחֲזוּ, הוּא אַחְשׁוּרוֹשׁ. חֲמִשָּׁה לְטוֹבָה [\(דברי הימים א א, כז\)](#): אֲבָרָם, הוּא אֲבָרָהֶם, [\(שמות ו, כח\)](#): הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה, [\(שמואל א יז, יד\)](#): וְדָוִד הוּא הַקָּטָן, [\(דברי הימים ב לב, ל\)](#): הוּא יַחֲזִיקֶיהוּ, [\(עזרא ז, ו\)](#): הוּא עֲזָרָא עֲלֵהּ מִבְּבֵל. רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבְּנָן דְּתַמָּן אֵית לֹן חַד דְּטַב מְכוּלְהוֹן, [\(תהלים קה, ז\)](#): הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ מְשַׁפְּטִיו, שְׁמַדַּת רַחֲמֵי לְעוֹלָם.

ג אַחְשׁוּרוֹשׁ רַבִּי לְוִי וְרַבְּנָן, רַבִּי לְוִי אָמַר אַחְשׁוּרוֹשׁ הוּא אֲרַתְחַשְׁשֶׁתָּא. וְרַבְּנָן אָמְרֵי אַחְשׁוּרוֹשׁ, שֶׁכָּל מִי שֶׁזִּכְרוּ חוֹשֵׁשׁ אֶת רֵאשׁוֹ. לָמָּה קָרְאוּ הַכְּתוּבִים אֲרַתְחַשְׁשֶׁתָּא, שֶׁהִיָּה מִרְתִּיחַ וְתֵשׁ. אַחְשׁוּרוֹשׁ, רַבִּי יִצְחָק וְרַבְּנִין, רַבִּי יִצְחָק אָמַר אַחְשׁוּרוֹשׁ שֶׁבָּאוּ כָּל הַצָּרוֹת בְּיָמָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲבָל גְּדוֹל לְיְהוּדִים. הוּא אַחְשׁוּרוֹשׁ, שֶׁבָּאוּ כָּל הַטּוֹבוֹת בְּיָמָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: שְׂמַחָה וְשִׂשׂוֹן לְיְהוּדִים מִשְׁתַּה וְיוֹם טוֹב. רַבְּנָן אָמְרֵי אַחְשׁוּרוֹשׁ עַד שְׁלֵא נִכְנְסָה אֶסְתֵּר אֶצְלוֹ, הוּא אַחְשׁוּרוֹשׁ, מְשַׁנְכְּנְסָה אֶסְתֵּר אֶצְלוֹ לֹא הִיָּה בּוֹעֵל נְדוּת.

ד הַמֶּלֶךְ, וְעֵדִין לֹא מֶלֶךְ. מַהֲדוּ וְעַד פּוּשׁ. וְהֵלֵא מֵהוּדוּ וְעַד פּוּשׁ דְּבַר קַל הוּא, אֶלֶּא כְּשֵׁם שֶׁמֶלֶךְ מַהֲדוּ וְעַד פּוּשׁ, כְּדָּ מֶלֶךְ עַל שְׂבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה. וְדְכוּוֹתִיהָ [\(מלכים א ה, ד\)](#): כִּי הוּא רֹדֵה בְּכָל עֶבֶר הַנְּהָר מִתַּפְּסַח וְעַד עֲזָה, וְהֵלֵא מִתַּפְּסַח וְעַד עֲזָה דְּבַר קַל הוּא, אֶלֶּא כְּשֵׁם שֶׁשְׁלַט מִתַּפְּסַח וְעַד עֲזָה כְּדָּ שְׁלַט מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפּוֹ. וְדְכוּוֹתִיהָ [\(תהלים סח, ל\)](#): מֵהִיכָלְךָ עַל יְרוּשָׁלַם לְךָ יוֹבִילוּ מְלָכִים שִׂי, וְהֵלֵא מֵהִיכָל לִירוּשָׁלַם דְּבַר קַל הוּא, אֶלֶּא כְּשֵׁם שֶׁהַקְּרָבָנוֹת מְצוּיִים מֵהִיכָל לִירוּשָׁלַם, כְּדָּ דוֹרְכִיאוֹת עִם דוֹרְנִיאוֹת עֲתִידוֹת לְהִיּוֹת מְצוּיֹת לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(תהלים עב, יא\)](#): וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ כָּל מְלָכִים. רַבִּי כְּהֵן אַחוּהָ דְרַבִּי חִיָּא בְּרַ אֲבָא אָמַר, כְּשֵׁם שֶׁהַשְּׂכִינָה מְצוּיָה מֵהִיכָל לִירוּשָׁלַם, כְּדָּ תְהִיָּה הַשְּׂכִינָה מִמְּלָאָה מִסוּף

העולם ועד סופו, הָדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים עב, יט): וַיִּמְלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמוֹן וְאָמוֹן.

ה שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא, וְהֵלֵא מֵאֲתִים וְחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם אֶפְרָכִיּוֹת הֵן בְּעוֹלָם, וְדוּד שְׁלֹט בְּכֻלּוֹ, הָדָא הוּא דְכָתִיב (דברי הימים א יד, יז): וַיֵּצֵא שֵׁם דָּוִד בְּכָל הָאֲרָצוֹת. שְׁלֹמֹה שְׁלֹט בְּכֻלּוֹ, הָדָא הוּא דְכָתִיב (מלכים א ה, א): וּשְׁלֹמֹה הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל הַמְּמַלְכוֹת וּגּוֹ'. אַחְאָב שְׁלֹט בְּכֻלּוֹ, הָדָא הוּא דְכָתִיב (מלכים א יז, ט): חִי ה' אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ גּוֹי וּמִמְלָכָה וּגּוֹ', וְכִי אָדָם מִשְׁבִּיעַ בְּמִקּוֹם שְׂאִינוֹ שׁוֹלֵט, וְעוֹד מִן הָדָא (מלכים א כ, טו): וַיִּפְקֹד אֶת נַעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינֹת וַיְהִיו מֵאֲתִים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים וּגּוֹ', וְהַשָּׂאָר הֵיכָן הֵם, רַבִּי לִוִּי וְרַבִּנּוּן, רַבִּי לִוִּי אָמַר כְּלוּ בְרַעֲב בִּימֵי אֱלֹהֵינוּ. וְרַבִּנּוּן אָמַר יְבִן הַדָּד בָּא וְלִקְחוּן, הָדָא הוּא דְכָתִיב (מלכים א כ, א): וַיְבִן הַדָּד מֶלֶךְ אֲרָם קִבְּץ אֶת כָּל חֵילוֹ וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ אֲתוֹ וְסוּס וְרֶכֶב וַיַּעַל וַיֵּצֵר עַל שְׁמֵרוֹן וַיִּלְחֶם בָּהּ. אָנּוּ בְּעֵינֵי עֶשְׂרִים, וְתִימַר שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם, אֵלֶּא יֵשׁ אֶפְרָכִיָּא שְׁהִיתָה קָשָׁה וְהָיָה נוֹטֵל מִמֶּנָּה שְׁנַיִם וְעוֹשָׂה אוֹתָן עֲרָבוֹן תַּחַת יָדוֹ. רַבִּי בְּרַכְיָה וְרַבִּנּוּן, רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר בְּנֵי אֶפְרַיִם וּבְנֵי אֲמוֹרִי. וְרַבִּנּוּן אָמַר בְּנֵי אוֹפְרַיִם, שְׁהִיו מְרוֹצְצִין בְּאַרְכוֹף, וּבְנֵי אֲמוֹרִי שְׁהִיו תַּמּוּרוֹת שֶׁל אֲבוֹתֵיהֶן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מלכים ב יד, יד): וְאֵת בְּנֵי הַתַּעֲרָבוֹת, שְׁהִיו מְעוֹרְבוֹתֵיהֶן שֶׁל אֲבוֹתֵיהֶן. נְבוֹכַדְנֶצַּר שְׁלֹט בְּכֻלּוֹ, הָדָא הוּא דְכָתִיב (דניאל ב, לח): וּבְכָל דַּי דְאָרִין בְּנֵי אֲנָשָׁא חִיּוֹת בְּרָא וְעוֹף שְׁמַיָּא וּגּוֹ'. כּוֹרֵשׁ שְׁלֹט בְּכֻלּוֹ, הָדָא הוּא דְכָתִיב (עזרא א, ב): כָּל מְמַלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה'. דְרִיּוֹשׁ שְׁלֹט בְּכֻלּוֹ, הָדָא הוּא דְכָתִיב (דניאל ו, כו): בְּאֲדִין דְרִיּוֹשׁ מִלְּפָא כְּתַב לְכָל עַמְמַיָּא וּגּוֹ'. אַחְשׁוּרוֹשׁ שְׁלֹט בְּחַצְיוֹן, לָמָּה בְּחַצְיוֹן, רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא וְרַבִּנּוּן, רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶתְהַ חֲלַקְתָּ אֶת מְלְכוּתֵי, שְׂאֲמַרְתָּ (עזרא א, ג): הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם, חִיִּיד שְׂאֲנֵי חוֹלֵק מְלְכוּתֵךְ. וְרַבִּנּוּן אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶתְהַ חֲלַקְתָּ בְּנִין בֵּיתֵי, שְׂאֲמַרְתָּ (עזרא ו, ג): רוֹמָה אֲמִין שְׁתִּין פְּתִיחָה אֲמִין שְׁתִּין, חִיִּיד שְׂאֲנֵי חוֹלֵק מְלְכוּתֵךְ, וַיִּימַר מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ, מַה תִּלְמוּד לּוֹמַר שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה, אֵלֶּא כֶּד אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶתְהַ נָתַתְּ עֲלֵיחָ אַחַת לְבֵיתֵי מְשֻׁלָּד, שְׂאֲמַרְתָּ (עזרא א, ג): מִי בְכֶם מְכַל עֲמוֹ יְהִי אֱלֹהֵינוּ עֲמוֹ וַיַּעַל, אֵף אֲנִי נוֹתֵן עֲלֵיחָ תּוֹסַפְתָּ אַחַת מְשֻׁלִּי, שְׁהוֹסִיף לוֹ מְדִינָה אַחַת בְּחַשְׁבוֹן, הָדָא הוּא דְכָתִיב: שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה.

ו רַבִּי לִוִּי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר כְּתִיב (דניאל ז, ט): וּשְׁעַר רֵאשֵׁה כְּעֵמֶר נִקָּא, שְׂאִין לְכָל בְּרִיָּה אֶצְלוּ כְּלוּם. רַבִּי יוֹדָן בְּשֵׁם רַבִּי אֵיבוּ, כְּתִיב (ישעיה סג, ג): פּוֹרָה דְרַכְתֵּי לְבַדִּי וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֲתִי וּגּוֹ', וְכִי לְסִיוְעוֹן שֶׁל אַמּוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צְרִיד, שְׂאֲמַר וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֲתִי, אֵלֶּא כֶּד אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכַשְׂאֲבָקָר פְּנִקְסוֹתֵיהֶן שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם וְלֹא תִמְצָא לָהֶן זְכוּת לְפָנַי, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה (ישעיה סג, ג): וְאֲדַרְכֶם בְּאִפִּי וְאֲרַמְסֶם בְּחִמָּתִי. רַבִּי פְּנַחֵס וְרַבִּי חֲלַקְיָה בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן אָמַר, כְּתִיב (זכריה יב, ט): וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֲבִקֵּשׁ לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַגּוֹיִם וּגּוֹ'. אֲבִקֵּשׁ, וְכִי מִי מְעַכְב, אֵלֶּא כֶּד אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַשְׂאֲבָקָר פְּנִקְסוֹתֵיהֶן שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם

ולא תמצא להן זכות לפני, אותה שעה אבקש להשמיד את כל הגוים. רבי סימון בשם רבי יוחנן, פתיב [\(דברים לב, לה\)](#): לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם, וכי גבורה היא שאדם אומר לכשיתמוטטו שונאיהם של ישראל אני פורע מהם, אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא לכשיפסקו מצוות הרגילות שבינותם ולא תמצא להם זכות לפני, באותה שעה לי נקם ושלם. רבי ברכיה בשם רבי לוי ורבי הונא בשם רבי לוי ורבי יודן בשם רבי לוי שלשתן אמרו פסוק אחד [\(תהלים כא, ט\)](#): תמצא ידך לכל איביך מינה תמצא שנאיך. תהא ידך מצויה לפרע מאויביך, תמצא להם מדת הדין, תמצא להם מעוט זכויותיהן שעשו, לכך נאמר מינה תמצא שונאיך.

ז דבר אחר, שבע ועשרים ומאה מדינה, רבי יודא ורבי נחמיה, רבי יודא אמר כבש שבע שהן קשות כעשרים, כבש עשרים שהן קשות כמאה. רבי נחמיה אומר נטל אכלוסין משבע וכבש עשרים, נטל אכלוסין מעשרים וכבש מאה. כיצד כבשו, רבי יודא ורבי נחמיה, רבי יודא אמר כחצי עטרה, שאת מכבש את החיצונות והפנימיות נכבשות מאליהן.

אמר רבי פנחס העולם הוא עשוי כעטרה. ורבי אבון אמר כאפי קבאי, ורבי נחמיה אמר כאמת המים, אתה מכבש את החיצונות והפנימיות נכבשות מאליהן.

ח רבי עקיבא היה יושב ודורש ונתנמנו התלמידים, בעא לערערה יתהון, אמר, מה זכתה אסתר למלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא כך אמר הקדוש ברוך הוא, תבוא אסתר בתה של שרה שחיתה שבע ועשרים ומאה שנה, ותמלך על שבע ועשרים ומאה מדינה.

ט אמר רבי לוי כל מקום שנאמר שדה הוא עיר, עיר מדינה, מדינה אפרכיה. שדה הוא עיר, מנין, שנאמר [\(מלכים א ב, כו\)](#): ענתת לך על שדיך. עיר מדינה, מנין, שנאמר [\(יחזקאל ט, ד\)](#): עבר בתוך העיר בתוך ירושלים, מדינה אפרכיה, מנין, שנאמר: שבע ועשרים ומאה מדינה.

י בימים ההם [\(אסתר א, ב\)](#), זה הוא אחד מן המקומות שהיו מלאכי השרת מדין פיתקין לפני הקדוש ברוך הוא, שהיו אומרים לפניו רבונו של עולם, בית המקדש חרב ורשע זה יושב ועושה מרזיחין. אמר להם תנו ימים כנגד ימים, הדין הוא דכתיב [\(נחמיה ג, טו\)](#): בימים ההמה ראיתי ביהודה דרכים גתות בשבת וגו'. רבי חלבו אמר אפלא ווי היו אותן הימים.

אמר רב ביבי ההם, הדין לאותן הימים. האיך מה דאת אמר [\(יחזקאל ל, ב\)](#): הילילו הדין ליום.

אמר רבי יצחק נהיה לאותן הימים. האיך מה דאת אמר (מיכה ב, ד): ונהיה נהי נהיה.

יא כשבת המלך, אמר רבי יצחק אמות העולם אין להם ישיבה, אתיבון והכתיב כשבת המלך, אמר להם בשבת המלך אין כתיב כאן, אלא כשבת המלך, ישיבה שאינה ישיבה, אבל ישיבתן של ישראל ישיבה, שנאמר (שופטים יא, כו): בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה.

יב על כסא מלכותו, רבי פהו בשם רבי עזריה על כסא מלכותו, מלכתו כתיב, בא לישב על כסא שלמה ולא הניחוהו. אמרו לו כל מלך שאינו קוזמוקרטור בעולם אינו יושב עליו, עמד ועשה לו כסא משלו, כדמותו. הדין הוא דכתיב על כסא מלכותו, על כסא מלכתו כתיב, וכי איזה כסא היה (מלכים א, י, יח) (דברי הימים ב ט, יז): ויעש המלך כסא שן גדול, אמר רבי אחא והכתיב (מלכים ב, י, א): ולאחאב שבעים בנים בשמרון, אמר רבי הושעיא רבה כשם שהיו לו שבעים בנים בשומרון כך היו לו שבעים בנים ביזרעאל, וכל אחד ואחד היו לו שני פלטירין, אחד לימות החרף ואחד לימות הקיץ, הדין הוא דכתיב (עמוס ג, טו): והפיתי בית החרף על בית הקיץ. רבי יודא ברבי סימון אמר ארבעה, שנאמר (עמוס ג, טו): ואבדו בתי השן. ורבנן אמרי ששה, שנאמר (עמוס ג, טו): וספו בתיים רבים נאם ה', וכאן הוא אומר כסא שן גדול, רבי הושעיא רבה אומר שהיה עשוי כטירכי מרכבתו של מי שאמר והיה העולם הקדוש ברוך הוא, וכן הוא אומר: שש מעלות לכסא, שש כנגד ששה רקיעים. ולא שבעה הן, אמר רבי אבון הן דמלכא שארי טיטיון. שש כנגד שש ארצות: ארץ, אדמה, ארקא, גיא, ציה, נשיה, תבל. וכתוב (תהלים ט, ט): והוא ישפט תבל בצדק. שש כנגד ששה סדרי משנה: זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים וטהרות. שש כנגד ששת ימי בראשית. שש כנגד שש אמהות: שרה, רבקה, רחל, ולאה, בלהה, זלפה.

אמר רבי הונא שש, כנגד שש מצוות שהמלך הוא מוזהר עליהם ומצוה, דכתיב (דברים יז, יז): לא ירבה לו נשים (דברים יז, יז): לא ירבה לו סוסים (דברים יז, יז): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד (דברים טז, יט): לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד. עלה במעלה ראשונה, הפרוז מכריז ואומר לו (דברים יז, יז): לא ירבה לו נשים. בשניה מכריז (דברים יז, טז): לא ירבה לו סוסים. בשלישית מכריז (דברים יז, יז): וכסף וזהב לא ירבה לו. ברביעית לא תטה משפט. בחמישית לא תכיר פנים. בששית לא תקח שחד. וכן הוא אומר (מלכים א, י, יט): ויזת מזה ומזה אל מקום השבת, בישיבתו בא לישב אומר לו דע לפני מי אתה יושב, לפני מי שאמר והיה העולם. אמרו פיון שמת שלמה עלה שישק מלך מצרים ונטלו מהם, אמר רבי שמואל בר נחמן הוא שישק הוא פרעה, ולמה נקרא שמו שישק מפני שבא בשקיקות על ישראל ואמר הריני נוטל אותו בכתבת בתי, עשה מלחמה עם זרח הכושני ונטלו ממנו, עשה אסא מלחמה עם זרח הכושני ונפל בידו ונטלו ממנו.

תֵּאנָא אָסָא וְכָל מַלְכֵי יְהוּדָה יֵשְׁבוּ עָלָיו, וְכִיּוֹן שְׁעָלָה נְבוּכַדְנֶצַּר וְהַחֲרִיב אֶת יְרוּשָׁלַיִם הִגְלָה אוֹתוֹ לְבָבֶל, וּמִבְּבֶל לְמָדִי, וּמִמָּדִי לְגִזּוֹן, וּמִגִּזּוֹן לְאַדּוּם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי אֲנִי רְאִיתִי שְׁבָרִיו בְּרוּמִי. נְבוּכַדְנֶצַּר יָשָׁב עָלָיו, כּוֹרֵשׁ יָשָׁב עָלָיו, אַחַשְׁוֵרוּשׁ בָּא לְיֹשֵׁב עָלָיו וְלֹא הִנִּיחוּהוּ, אָמְרוּ לִיה מִי שְׂאִינוּ עֲשׂוּי קוֹזְמוֹקְרָטוֹר בְּעוֹלָם אֵינוּ יוֹשֵׁב עָלָיו. עָמַד עָשָׂה מְשָׁלוֹ בְּדָמִים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב עַל כְּסָא מְלָכוּתוֹ, מְלָכְתוֹ כְּתִיב. (מלכים א, י, ט): וְרֵאשׁ עָגַל לְכֶסֶה מֵאַחֲרָיו, אָמַר רַבִּי אַחָא כִּהְדָּא קְדִירְתָּא דְדַרְגִישׁ. וְיָדוֹת מְזָה וּמְזָה, עָלָה בְּמַעְלָה הִרְאִישׁוּנָה וְהִאָרִי פּוֹשֵׁט לוֹ יָד, וּבִשְׁנֵינָה נָשָׂר פּוֹשֵׁט לוֹ יָד, אֶל מְקוֹם הַשָּׁבֶת, כִּדְ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, וּבְמְקוֹם הַשָּׁבֶת שְׂרָבִיט הִזְהָב מֵאַחֲרָיו, וְיוֹנָה נְתוּנָה בְּרֵאשׁוֹ וְעֵטְרָה שֶׁל זָהָב בְּפִיה, כְּדִי שְׂיֵהָא הַמְּלֶךְ יוֹשֵׁב בַּשָּׁבֶת וְעֵטְרָה שֶׁל זָהָב נוֹגַע וְאֵינוֹ נוֹגַע.

יג אָמַר רַבִּי אֵיבּוֹ כְּתִיב (תהלים כב, כט): כִּי לָהִי הַמְּלוּכָה וּמִשָּׁל בְּגוֹיִם. וְתִימַר עַל כְּסָא מְלָכוּתוֹ. אֶלָּא לְשַׁעְבֵּר הֵיטְהָ מְלוּכָה בְּיִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שְׁחָטְאוּ נְטָלָה מְלָכוּת מֵהֶם וְנִתְּנָה לְאַמּוֹת הָעוֹלָם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (יחזקאל ל, יב): וּמְכַרְתִּי אֶת הָאָרֶץ בְּיַד רְעִים, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּיַד אֲפּוֹטְרוֹפְסִין רְעִים, לְמַחַר כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵלָה מֵעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִחֲזִירָה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, אֵימַתִּי (עובדיה א, כא): וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן.

יד אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה, רַבִּי פְּנִיחָס בְּשֵׁם רַבִּי חֲנַנְיָאֵל אָמַר, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹרֵשׁ יַחַס שֵׁם מְדִינָתוֹ וְשֵׁם אֲפְרַכְיָא שְׁלוֹ, שְׁאָמַר (עזרא א, ב): בִּירוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה, אֶף אֲנִי אֵינְחָס שֵׁם מְדִינָתְךָ וְשֵׁם אֲפְרַכְיָא שְׁלֶךְ, שְׁנַאֲמַר: אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה.

טו בְּשֵׁנֵת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מְשֻׁתָּה (אסתר א, ג), רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֻמָּיָה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּשֵׁנֵת שְׁלֹשׁ לְמַלְאכְתָּה הַכְּסָא, כִּיּוֹן שְׁגַמְר מְלַאכְתָּה הַכְּסָא, עָשָׂה מְשֻׁתָּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו. וְרַבִּי נְחֻמָּיָה אָמַר בְּשֵׁנֵת שְׁלֹשׁ לְבִטּוֹל מְלַאכְתָּה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, כִּיּוֹן שְׁגַמְר לְבִטּוֹל מְלַאכְתָּה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, עָשָׂה מְשֻׁתָּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אֵימִי, אַרְבָּעָה דְּבָרִים טוֹבִים הָיוּ בְּאוֹתוֹ הָאִישׁ, עָשָׂה שְׁלֹשׁ שָׁנִים בְּלֹא כְּתָר וּבְלֹא כְּסָא, וְהִמְתִּין אַרְבַּע שָׁנִים עַד שְׁמַצָּא אִשָּׁה הַהוֹגֵנֶת לוֹ, וְלֹא הָיָה עוֹשֶׂה דְּבָר עַד שְׁנִמְלֶךְ.

אָמַר רַבִּי פְּנִיחָס וְכָל מִי שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה בּוֹ טוֹבָה הָיָה כּוֹתְבָהּ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (אסתר ו, ב): וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מְרַדְּכִי וְגו'.

טז עָשָׂה מְשֻׁתָּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו, אֲנִטּוּנִינוּס עָשָׂה סְעוּדָה לְרַבִּי, אָמַר לוֹ שְׁמָא לֹא יִצְאֵת יָדִי קְנֻדְלָה פְּטִים [פרוש שמן עכור]. אָמַר לִיה מָה הֵינּוּן חֲשִׁיבִין עָלָיו אָמַר לִיה שְׁמָא יִתְּנוּ שְׁמֹן פְּקֻטִים בְּקְנֻדְלִים וְיִקְלְקְלוּ אֶת הַסְּעוּדָה.

אמר ליה והדא מנא לך, אמר ליה מאחשורוש, דכתוב ביה עשה משתה לכל שריו ועבדיו.

ז חיל פרס ומדי, תני בשם רבי נתן מעשרה מדות אלו, עשרה חלקים של זנות בעולם, תשעה באלקסנדריא ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של עשירות בעולם, תשעה ברומי ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של עניות בעולם, תשעה בלוד ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של כשפים בעולם, תשעה במצרים ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של טפשות בעולם, תשעה בישמעאלים ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של בריות בעולם, תשעה בפרסיים ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של נוי בעולם, תשעה במדי ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של פעירות בעולם, תשעה במזרח ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של כח בעולם, תשעה בפשדים ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של גבורה בעולם, תשעה ביהודה ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של יפי בעולם, תשעה בירושלים ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של חכמה בעולם, תשעה בארץ ישראל ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של תורה בעולם, תשעה בארץ ישראל ואחד בכל העולם. עשרה חלקים של חנפה בעולם, תשעה בירושלים ואחד בכל העולם, הדא הוא דכתוב [\(ירמיה כג, טו\)](#): כי מאת נביאי ירושלים יצאה חנפה לכל הארץ.

ח דבר אחר, חיל פרס ומדי, פעמים שהוא מקדים מדי לפרס ופעמים שהוא מקדים פרס למדי, כשהמלכות במדי פרס טפלה לה, כשהמלכות בפרס מדי טפלה לה. פרס, למה קורין אותה פרס, שקבלה את המלכות פרוסות, אחד בימי תנודה, ואחד בימי אדרכיאן, ואחד לעתיד לבוא, הדא הוא דכתוב [\(מיכה ה, ד\)](#): והיה זה שלום [העיר] אשור וגוי. מדי, למה קורין אותה מדי, דמודייא להקדוש ברוך הוא.

אמר רבי חי'א בר אבא, מלכי מדי תמימים היו ואין להקדוש ברוך הוא עליהם אלא עבודת כוכבים שמסרו להם אבותיהם.

ט הפרתמים, רבי אלעזר אמר פרתמים אלו שני לגיונותיו של מלך, שאין המלך נקרא אגוסטוס [פרוש: קיסר] עד שקורין אותו הם תחלה, ואלו הן.

אמר רבי יצחק דיקומיוני ואגוסטיאני, הן הן שנתנו עצה לנבוכדנצר, ועלה והחריב בית המקדש וקעקע הקדוש ברוך הוא את ביצתו והעמיד אחרים תחתיהם, ואלו הם. רבי יהודה ברבי סימון בשם רבי אלעזר אמר יכולני ובר קוריאני. ורב הונא אמר בני טעמיא ובני סגניא דיליה. ורבי יצחק אמר בני טעמיא בני עצתיא דיליה, האיך מה דאת אמר [\(דניאל ב, יד\)](#): באדין דניאל התיב עטה וטעם וגוי.

ב וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו, רַבֵּי אֶלְעָזָר וְרַבֵּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן, רַבֵּי אֶלְעָזָר אָמַר לְהִדָּא אַרְכִּיּוֹן דְּגִדְרָא, שְׁהַמְּלִיךְ יוֹשֵׁב לְדִין מְלַמְעָלָה וְכָל הָעָם יוֹשְׁבֵין לְפָנָיו עַל הָאָרֶץ. וְרַבֵּי שְׁמוּאֵל בֶּר נַחֲמָן אָמַר לְבִסִּילְקֵי גְדוּלָה שְׁמַלְאָה בְּנֵי אָדָם, שְׁהַמְּלִיךְ יוֹשֵׁב בְּמִסְבּוֹ וְכָל הָעָם שְׁטוּחִין עַל פְּנֵיהֶם לְפָנָיו, לְכֹד נֶאֱמַר: וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו.

פרשה ב

כָּל רוּחוֹ יוֹצִיא כְּסִיל (משלי כט, א), זֶה אַחְשׁוּרוֹשׁ. וְחָכָם בְּאַחוּר יִשְׁבַּחְנָה, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא מְשַׁדֵּיךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ, הֵיךְ מָה דָּאֵת אָמַר (תהלים סה, ט): מִשְׁבִּיחַ שְׁאוֹן יָמִים שְׁאוֹן גְּלִיהֶם וְהֶמוֹן לְאָמִים.

א בְּהִרְאֵתוֹ אֶת עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, דְּבֵית רַבֵּי יִנְאִי וְחִזְקִיָּה, תַּרְוִיהוּן אֲמַרִּין שְׁשֵׁה נִיסִין הָיָה פּוֹתֵחַ וּמִרְאָה לְהוֹן בְּכָל יוֹם. רַבֵּי חִיָּא בֶר אַבָּא אָמַר, מִיָּנִי יִצְיָאוֹת הִרְאָה לְהוֹן. רַבֵּי יוֹדָה בְּרַבֵּי סִימוֹן אָמַר סְעוּדַת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל הִרְאָה לְהוֹן. רַבֵּי לִוִי אָמַר בְּגַדֵי כְּהֵנָה גְדוּלָה הִרְאָה לְהֶם, נֶאֱמַר כָּאֵן תִּפְאָרֶת גְּדֻלָּתוֹ, וְנֶאֱמַר לְהֶן (שמות כח, ב): וְעָשִׂיתָ בְּגַדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיד לְכְבוֹד וּלְתִפְאָרֶת, מָה תִּפְאָרֶת הָאֱמוּר לְהֶן בְּגַדֵי כְּהֵנָה גְדוּלָה, אֵף תִּפְאָרֶת הָאֱמוּר כָּאֵן בְּגַדֵי כְּהֵנָה גְדוּלָה. רַבֵּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבֵּי חֲלָבוֹ אָמַר בֵּין מֶן דִּידִיָּה וּבֵין לָא מְדִידִיָּה מִתְּגַלְגַּלֶּת בֵּת קַבְרֵיָּא. מַהִיכֹן הָעֵשִׂיר אוֹתוֹ רְשָׁע, אָמַר רַבֵּי תַנְחוּמָא נְבוּכַדְנֶצַּר שְׁחִיק מְחִיק, סֶגֶל כָּל מְמוֹנֵי שֶׁל עוֹלָם, וְהִיתָה עֵינֵי צָרָה בְּמְמוֹנֵי, כִּינֹן שְׁנִטָּה לְמוֹת אָמַר מָה אֲנִי אֲנִיחַ כָּל מְמוֹן זֶה לְאִוִּיל, עַמְד וְגִזַּר וְעָשָׂה סְפִינֹת גְּדוּלוֹת שֶׁל נַחֲשָׁת, מִלָּא אוֹתָן מְמוֹן וְחָפַר וְהִטְמִינֶם בְּפָרֶת, וְהִפִּד פָּרֶת עֲלֵיהֶן, וְיוֹם שְׁעַמְד כּוֹרֵשׁ וְגִזַּר שְׁיַבְנָה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ, גְּלָה אוֹתָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (ישעיה מה, א): כֹּה אָמַר ה' לְמַשִּׁיחוֹ לְכוּרֵשׁ אֲשֶׁר הִחְזַקְתִּי בִימֵינוֹ לְרֹד לְפָנָיו גּוֹיִם וְגוֹי וְשַׁעֲרִים לֹא יִסְגְּרוּ. וְכָתִיב בְּתַרְיָה: וְנָתַתִּי לָךְ אוֹצְרוֹת חֹשֶׁךְ וּמִטְמֵנֵי מִסְתָּרִים וְגוֹי.

ב יָמִים רַבִּים (אסתר א, ד), יָמִים שֶׁל צַעַר, וְדַכְוֹתִיָּה (שמות ב, כג): וַיְהִי בְיָמִים הַרְבִּים הָהֵם, וְכִי יָמִים רַבִּים הָיוּ, אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ שֶׁל צַעַר הֶעֱלָה אוֹתָן הַכְּתוּב יָמִים רַבִּים. וְדַכְוֹתִיָּה (מלכים א יח, א): וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר ה' הָיָה אֶל אֱלֹהֵיוֹ וְגוֹי, וְכִי יָמִים רַבִּים הָיוּ, אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ יָמִים שֶׁל צַעַר לְפִיכָךְ קָרָא אוֹתָם יָמִים רַבִּים. וְכַמָּה הָיוּ, רַבֵּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבֵּי חֲלָבוֹ בְּשֵׁם רַבֵּי יוֹחָנָן חֲדָשׁ אֶחָד בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה וְחֲדָשׁ אֶחָד בְּשָׁנָה אַחְרוֹנָה וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ בְּאֶמְצַע, הָרִי אַרְבַּעַה עֶשֶׂר חֲדָשִׁים. וְדַכְוֹתִיָּה (ויקרא טו, כה): וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב

זוב דְמָה יָמִים רַבִּים, תַּנִּי רַבִּי חַיָּא, יָמִים שְׁנַיִם, רַבִּים שְׁלֹשָׁה, וְכִי רַבִּים
הֵם, אֵלָא לְפִי שְׁהוּן שֶׁל צַעַר לְפִיכֻד קוֹרָא אוֹתָן יָמִים רַבִּים.

ג שְׁמוֹנִים וּמֵאָת יוֹם, יוֹם אַחֲרוֹן כְּיוֹם רֵאשׁוֹן. עוֹבְדָא הָוָה בְּגַבְרָא חַד
דְּהוּהוּ שְׁמִיה בְּרַבּוּהִין הִלְכוּ רַבּוּתֵינוּ אֶצְלוּ עַל יַעֲסֵק מַגְבַּת חֲכָמִים, שְׁמַעִין
לְבַרְיָה דְאָמַר לִיה בְּמָה אֲנִי אֶכְלִין יוֹמָא דִּין, אָמַר לִיה בְּטְרוּקְסִימוֹן, מִן
חַד בְּמָנָא אוֹ מִן תַּרְוִין בְּמָנָא, אָמַר לִיה מִן תַּרְוִין בְּמָנָא, דְאִינוּן כְּמִישִׁין
וְזִלְלִין. אָמַרִי הִיכֵן אֲנִי אֶזְלוּן גַּבִּי הַדִּין, נִיזִיל וְנַעֲבִיד עֲבִידְתָּן בְּקַרְתָּא
וּבְתַר כֵּן נִיתִי לְגַבִּיה. אֶזְלוּן וְעַבְדוּן עִבְיִדְתְּהוּן בְּקַרְתָּא וְאַתּוּ לְגַבִּיה,
וְאָמַרִין לִיה הֵב לָן מְצוּוֹתָא, אָמַר לֵוֹן אֶזְלוּן לְגַבִּי דָא דְבִייתָא וְהִיא יְהֵבָה
לְכוּן חַד מוֹדְיָא דְדִינְרִין. אֶזְלוּן לְגַבִּי אִינְתְּתָא וְאָמַרוּן לָהּ אָמַר לִיךְ בְּעַלְדָּ
הֵב לָן מְצוּוֹתָא חַד מוֹדְיָא דְדִינְרִין, אָמַרָה לֵוֹן הִיכִי אָמַר לְכוּן גְּדִישׁ אוֹ
מַחִיק, אָמַרוּ לָהּ סְתָם אָמַר לָן. אָמַרָה אֲנָא יְהֵבָה לְכוּן גְּדִישׁ, אִין אָמַר לִי
בְּעַלִי לָמָה, אָמִינָא לִיה חֲבִיתִין מִן פְּרַנִּי. אֲתוּן לְגַבִּיה אָמַרוּן לִיה בְּרִיךְ
יְמֵלָא חֲסָרוֹנְךְ. אָמַר לֵוֹן הִיכִי יְהֵבְתִּיה לְכוּן גְּדִישׁ אוֹ מַחִיק, אָמַרוּ לִיה
סְתָם אָמַרְן לָהּ וְאָמַרָה אֲנָא יְהֵבָה לְכוּן יְתִיה גְּדִישׁ וְאִין אָמַר בְּעַלִי לָמָה,
אֲנָא יְהֵבָה גְּדִרְאֲנִיה מִן פּוֹרְנִי. אָמַר לְהוּן אִיכֵן דְּכוּ הוּוּת בְּדַעְתִּי לְמַתְנָא
לְכוּן. וְלָמָה לָא אֲתִיתוּן לְגַבִּי מְרִישׁ, אָמַרוּן לִיה שְׁמַעִינוּ לְעַבְדְךָ דְאָמַר לְךָ
בְּמָה אֲנִי אֶכְלִין יוֹמָא דִּין, וְאָמַרְתָּ לִיה בְּטְרוּקְסִימוֹן, וְאָמַר לְךָ מִן חַד
בְּמָנָא אוֹ מִן תַּרְוִין בְּמָנָא, וְאָמַרְתָּ לִיה מִן תַּרְוִין בְּמָנָא דְאִינוּן כְּמִישִׁין
וְזִלְלִין. וְאָמַרִין בְּרַנְשׁ דְאִית לִיה כֹּל הַדִּין מְמוֹנָא הוּא אָכִיל בְּטְרוּקְסִימוֹן
מִן תַּרְוִין בְּמָנָא. אָמַר לֵוֹן בְּנַפְשִׁי אֲנָא רְשִׁי בְּרַם בְּמְצוּוֹתָה דְבְרִי לִית אֲנָא
יְכִיל וְלֹא רְשִׁי. בְּרַ לופִּינִי הָוָה מְשִׂיא אֶת בְּתוּ מִן צְפוּרִי לְעַכּוּ, וְהַעֲמִיד
חֲנִיּוֹת מוֹזְגוֹת יִין מְצַפּוּרִי לְעַכּוּ וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב מְכָאן וּמְכָאן, אָמַרוּ לָא
זִזוּ מִשֵּׁם עַד שֶׁהֶאֱכִילוּ עַדְשִׁים מִן הַגְּרוּ וְהִשְׁקָה אוֹתָן יִין מִן הַגַּת.

אָמַר רַבִּי אֲבוּן וּבְלָבָד בְּקַדְרוֹת מְפַחְמוֹת, בְּרַם הֲכָא יוֹם אַחֲרוֹן כְּיוֹם
רֵאשׁוֹן.

ד רַבִּי חַיָּא הָוָה לִיה חַד רַחִים בְּאַשְׁנָא, וְעָשָׂה לוֹ סְעוּדָה וְהֶאֱכִילוּ כֹּל מָה
שְׁנַבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, אָמַר לִיה מָה אֶלְהֲכוּן עֲתִיד דְעַבִּיד לְכוּן יוֹתֵר
מְכָאן. אָמַר לִיה סְעוּדְתְךָ יֵשׁ לָהּ קַצְבָּה, אֲבָל סְעוּדַת אֱלֹהֵינוּ שְׁעֵתִיד
לְעִשׂוֹת לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבוֹא, אִין לָהּ קַצְבָּה, דְכָתִיב (ישעיה סד, א): עֵין לֹא
רָאִתָּה אֱלֹהִים זוֹלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי הָוָה לִיה חַד
רַחִים גַּבִּי דְאֲרִיה בְּצוּר, חַד זָמַן אֲתָא לְגַבִּיה, שְׁמַעִיה לְעַבְדִּיה דְאָמַר לִיה
בְּמָה אֲנִי אֶכְלִין יוֹמָא דִּין בְּטְלוּפְחִין דְטְמָאשָׂא אוֹ דְגְרָאפָא. אָמַר לִיה
דְטְמָאשָׂא. הֲתַחֲלִיל מִמִּיל בּוֹ וְהַרְגִישׁ בּוֹ. שְׁלַח וְאָמַר לְבִנֵי בֵיתִיה אֲתַקִּינוּ לִי
כֹּל הַדִּין אֲרַגְנִטְדָּא. אָמַר לִיה מְשַׁנַּח רַבִּי שְׁתִי גְבִין יוֹמָא דִּין, אָמַר לִיה אִין,
מָאן דְסָלִיק בְּבֵיתָא חֲמָא כֹּל הַדִּין אֲרַגְנִטְאֲדִיָּא וְתַמָּה, אָמַר לִיה בְּרַנְשׁ
דְאִית כֹּל הַדִּין מְמוֹנָא יְהֵא הוּא אָכִיל בְּטְלוּפְחִין דְטְמָאשָׂא, אָמַר לִיה אִי
רַבִּי אֲתוּן אוֹרִיִתְכוּן מוֹקְרָא לְכוּן, בְּרַם אֲנִי אִי לִית לָן מְמוֹנָא לִית בְּרַנְשׁ
דְמוֹקְרָא לָן. בְּרַ יוֹחָנִי בְּקֵשׁ לְעִשׂוֹת סְעוּדְתָא לְגְדוּלֵי רוּמִי, הָוָה תַּמָּן רַבִּי

אליעזר ברבי יוסי אמר נמלך בבו עירנו, אתא לגביה אמר ליה אי בעית למקרי עשרין עבוד עשרין וחמשה. ואין בעית למקרי עשרין וחמשה עבוד לתלתין, אזל הוא ועביד לעשרין וארבע וקרא עשרין וחמשה, אשתכחון דחסירין חד מקמא מאן דאמר קנדס ומאן דאמר כפנאי, אייתי דהב יהב קדמיה, נסביה וטלקיה באנפיה, אמר ליה דדהב אנא אכיל ודהבך אנא צריך. אתא לגביה רבי אליעזר ברבי יוסי ותני ליה עובדא, אמר ליה חניך רבי לא הוה לי דאימא לך דאלו דאמרת לי לא עבדית מן בגין כך אמרית לך, אם חדרי תורה גלה לךם הקדוש ברוך הוא, או שפא חדרי סעודה. אמר ליה הן אף חדרי סעודה גלה לנו, אמר ליה ודא מנא לך, אמר ליה מדוד, דכתוב (שמואל ב ג, כ) : ויבא אבנר אל דוד ועמו עשרים אנשים ויעש דוד לאבנר ולאנשים אשר אתו משתה, ויעש משתה אין פתיב כאן, אלא ולאנשים אשר אתו משתה, ברם הכא יום אחרון פיוס ראשון.

ה ובמלאת הימים האלה (אסתר א, ה), ובמלואת פתיב, עשה המלך לכל העם הנמצאים וגוי משתה שבעת ימים, רב ושמואל, חד אמר שבעה חוץ ממאה ושמונים. ושמואל אמר שבעה עם מאה ושמונים.

אמר רבי סימון הדא שושן הבירה כבית קומטיטון הנה, מאכל ומשתה מצוי בה.

אמר רבי חנינא בר פפא גדולי הדור היו שם וברחו.

אמר רב חנינא בר עטל, יהודים היו שם באותה סעודה, אמר לון אותו רשע, יכול אלהיכון עתיד דעביד לכון יותר מכן, אמרו לו (ישעיה סד, ג) : עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה, אם כסעודה זו הוא עושה לנו אנו אומרים לו כבר אכלנוה על שלחנו של אחשורוש.

ו בחצר גנת ביתו המלך, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר גנה מבחוץ וחצר מבפנים. ורבי נחמיה אמר גנה מבפנים וחצר מבחוץ.

אמר רבי פנחס מקים אני דברי שניכם, כשהוא הנה רוצה עושה אותה חצר, וכשהוא הנה רוצה עושה אותה גנה, הא כיצד, פורש את הוילון ועושה חצר. קופל את הוילון ועושה אותה גנה.

דבר אחר, בחצר גנת ביתו המלך שעמדה לו בדמים הרבה.

ז חור כרפס ותכלת (אסתר א, ו), תרגם עקילס איירינון קרפסינון, ורבי ביבי אמר טיינון.

אמר רבי יצחק בגדים שבני חורין לובשין. אחוז בחבלי בוץ וארגמן, אמר רבי שמואל בר נחמן בוא וראה טליתו של אותו רשע מה הוא, שהכל מפקיעו בחבלי צמר ובחבלי פשתן, ורשע זה בחבלי בוץ וארגמן. על גלילי

כֶּסֶף, רַבִּי חֵיָא רַבֵּה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא, חַד אָמַר נִגְלָלִין הֵיוּ כְּוִילוֹן זֶה שֶׁל אַרוֹן. וְחֵרִינָא אָמַר נִקְפְּלִין הֵיוּ כְּקַלַּע זֶה שֶׁל סְפִינָה. וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ, אָמַר רַבִּי לְוֵי הַמִּחְצָב הַזֶּה לֹא נִגְלָה לְבָרְיָה אֶלָּא לְמַלְכוּת הַרְשָׁעָה הַזֹּאת. אֶתִּיבּוֹן וְהִכְתִּיב [\(דברי הימים א כט, ב\)](#): וְכָל אָבֹן יִקְרָה וְאֲבָנֵי שֵׁשׁ לְרֹב, שְׁלֵמָה הָיָה נוֹתֵן מִרְגְּלִית מִכָּאן וּמִרְגְּלִית מִכָּאן וְאֲבָנֵי שֵׁשׁ בְּאֲמָצֵעַ. וְנוֹחַ הָיָה לְאַחַשְׁוֹרוּשׁ לַעֲשׂוֹת לוֹ עַמּוּדִים שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, מְלֶהְבִּיא עַמּוּדִים שֶׁל שֵׁשׁ מִפְּרָק אוֹנֶסֶין לְמַדִּי. וְאִם תֹּאמְרוּ דִּהּוּוּ זְמַרְיוֹן, אָמַר רַבִּי מִתְּנָה אֲנִי יִשְׁנָתִי עַל פְּרָחוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהָיָה מְלֵא קוֹמָה וּפְשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם.

ח מִטּוֹת זָהָב וְכֶסֶף, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר הֲרָאוּי לְכֶסֶף לְכֶסֶף, הֲרָאוּי לְזָהָב לְזָהָב. אָמַר לוֹ רַבִּי נַחֲמִיָּה אִם כֵּן נִמְצְאָתָּ מִכְּנִיס שְׁנָאָה בְּסַעוּדַת אוֹתוֹ רְשָׁע, אֶלָּא שֶׁל כֶּסֶף הֵיוּ וְהֵיוּ מְצַפִּים בְּזָהָב. וְרַבִּי תַחְלִיפָא בְּרַב חֲנָה אָמַר שֶׁל זָהָב הֵיוּ, וְהֵיוּ מְכַפְּתִין בְּכַפְּאֵתוֹן שֶׁל כֶּסֶף. וְשְׁמוּאֵל אָמַר הַגְּשִׁישׁ הַחִיצוֹן שֶׁל זָהָב, וְהַפְּנִימִי שֶׁל כֶּסֶף.

ט עַל רִצְפַת בַּהֵט וְשֵׁשׁ, אָמַר רַב נַחֲמָן בּוֹא וּרְאֵה שְׁלוֹתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רְשָׁע מֵה הוּא, שְׁהֵיָה בֵיתוֹ רְצוּף בְּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמִרְגְּלִיּוֹת. בַּהֵט וְשֵׁשׁ וְדָר וְסַחֲרָת, רַבִּי נִיסָא דְקִיסְרֵי אָמַר לְמִרְגְּלִית שְׁהֵיָה אֶהוּבָה עַל בַּעֲלָהּ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְמִרְגְּלִית שְׁמוּצִיָּאָה אֶת בַּעֲלָהּ לַחֲרוּת, הָאִידָּ מַה דְּאֶתְּ אָמַר [\(ויקרא כה, ז\)](#): וּקְרָאתֶם דְּרוֹר. וְדָר, אָמַר רַב הוֹנָא אֵיטָּ אֶתְּרָ דְּצוּוּחִין לְמִרְגְּלִיתָא דְּוִרְהָ. וְסַחֲרָת. רַבִּי בִּיבָא בְּרַב אֲבוּנָא אָמַר פְּרָקֻמְטִיָּא נִפְקַת. הָאִידָּ מַה דְּאֶתְּ אָמַר [\(בראשית כג, טז\)](#): עֵבֶר לַסַּחַר.

י וְהַשְּׁקוֹת בְּכָלִי זָהָב [\(אסתר א, ז\)](#), הַשְּׁקִיּוֹתֵינוּ שֶׁל אוֹתוֹ רְשָׁע לֹא הֵיוּ אֶלָּא בְּשֶׁל זָהָב. אֶתִּיבּוֹן וְהִכְתִּיב [\(מלכים א י, כא\)](#): וְכָל כְּלֵי מִשְׁקָה הַמְּלֹךְ שְׁלֵמָה זָהָב וְכָל כְּלֵי בַיִת יַעַר הַלְּבָנוֹן זָהָב סָגוּר, רַבִּי פְּנַחֶס בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר וְהֵלֵא נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם חוֹתָה לְשִׁתּוֹת בְּשֶׁל זָהָב, אֶלָּא אֵלּוּ פּוֹסוֹת דְּיוֹטִירִיטָא שֶׁל כְּלֵי זְכוּכִית, שְׁרוּאִין צַל פְּנִיָּהֶם בְּהֵם יִפִּין וְיִקִּירִין כְּכָלִי זָהָב.

יא וְכִלִּים מְכֻלִּים שׁוֹנִים, הֵבִיא כָּלִיו וְכָלִי עֵילָם, וְנִמְצְאוּ שְׁלוֹ יִפִּין מִשְׁל עֵילָם. הֵבִיא כָּלִיו וְכָלִי בַיִת הַמְּקֻדָּשׁ, וְנִמְצְאוּ נְאִים וְיִפִּין מְכֻלָּיו. לְמִטְרוּנָה שְׁהֵיָתָה לָהּ שְׁפָחָה יָפָה, כָּל זָמָן שְׁמַבְטָת בְּשִׁפְחָתָהּ הֵיוּ פְּנִיָּה מִשְׁתַּנּוֹת. כְּדָ, כָּל זָמָן שְׁהֵיוּ כְּלֵי בַיִת הַמְּקֻדָּשׁ מִבִּיטִין בְּכָלִיו, הֵיוּ מִשְׁתַּנּוּן כְּלָיו וְנַעֲשִׂין כְּעוֹפְרָת. רַבִּי תַחְלִיפָא בְּרַב חֲנָה אָמַר כְּלִים שְׁצוּרְתָן נִשְׁתַּנּוּם לְיָמִים קָלִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַב נַחֲמָן, כְּלִים מְכֻלִּים לְמִשְׁתַּמְשִׁין בְּהֵם, וְהֵם שׁוֹנִין בְּקַלְקָלָה. מִי גָרַם לְבַלְשָׁצַר שְׁתַּתְקַעְקַע בַּיְצָתוֹ מִן הָעוֹלָם, לֹא עַל יְדֵי שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי בַיִת הַמְּקֻדָּשׁ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(דניאל ה, ב\)](#): בְּלִשְׂאֲצַר אָמַר בְּטַעַם חֲמָרָא לְהִיָּתִיָּה לְמֵאֲנֵי דְהִבָּא וְכִסְפָּא דִּי הִנְפִיק נְבוּכַדְנֶצַּר וּגוֹי. מַה כְּתִיב [\(דניאל ה, ט\)](#): בַּהּ בְּלִילִיָּא קִטִּיל בְּלִשְׂאֲצַר מְלָכָא כְּשִׁדְדָּהּ.

יב וַיִּין מַלְכוּת רַב, לְהֵלֶן כְּתִיב [\(דניאל ה, א\)](#): וְלִקְבֵּל אֶלְפָּא חֲמַרָּא שְׁתַּה. בְּרַם הֲכָא כְּתִיב: וַיִּין מַלְכוּת רַב כְּיַד הַמֶּלֶךְ, כְּכוֹסוֹת בְּיַד הַמֶּלֶךְ.

יג וְהַשְׁתִּיָּה כְּדַת אִין אֹנִס [\(אסתר א, ח\)](#), כְּדַת כָּל מְקוֹם, אֵית אֶתְר דְּבַעֵי מִיגַס וּבִתְר כֹּן שְׁתִּי, וְאֵית אֶתְר דְּשְׁתִּי וּבִתְר כֹּן מִיגַס. כְּדַת כָּל אִמָּה וְאִמָּה, כְּאִילִין פּוֹתְאֵי דְלָא שְׁאֲתָן חֲמַרָּא דְזִיקוֹן, אֵייתִי לְהוֹן חֲמַרָּא דְקוֹלְיָה. אִין אֹנִס, בְּאַנְפִּיקָא. רַב אָמַר אִין אֹנִס בְּיִין נִסְדָּ.

אָמַר רַבִּי בְּנִימִין בְּר לֵוִי אִין אֹנִס בְּפִקְתָּא, לְפוּם דְּתַמָּן שְׁאֲתָן בְּגִסָּא לְפִיכְדָּ אִין אֹנִס בְּפִקְתָּא. כִּי כֹן יִסַּד הַמֶּלֶךְ, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּר נַחְמָן בּוֹא וְרֵאֵה שְׁלוֹתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשַׁע מַה הִיא, שְׁהִיָּה בֵיתוֹ מִיִּסַּד בְּאַבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת. עַל כֵּן רַב בֵּיתוֹ, לַעֲשׂוֹת לְגַדוּלֵי מַלְכוּת שְׁיָהָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד רְשָׁאֵי לְצַחֵק עִם בְּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ.

יד לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אִינִי יוֹצֵא מִיַּד בְּרִיּוֹתֵי, וְאַתָּה מְבַקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ, בְּנֵהֲג, שְׁבַעוֹלָם שְׁנֵי בְנֵי אָדָם מְבַקְשִׁים לִשְׂאָ אִשָּׁה אַחַת, יְכוּלָּה הִיא לְהַנְשֵׂא לְשְׁנֵיהֶם, אֶלְא אוֹ לְזָה אוֹ לְזָה. וְכֹן שְׁתֵּי סְפִינּוֹת שְׁהִיו עוֹלוֹת בְּלִימָן, אַחַת מְבַקֶּשֶׁת רוּחַ צְפוֹנִית, וְאַחַת מְבַקֶּשֶׁת רוּחַ דְּרוֹמִית, יְכוּלָּה הִיא הָרוּחַ אַחַת לְהַנְהִיג אֶת שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת, אֶלְא אוֹ לְזוֹ אוֹ לְזוֹ. לְמַחַר שְׁנֵי בְנֵי אָדָם בְּאִים לְפָנֶיךָ בְּדִין, אִישׁ יְהוּדִי וְאִישׁ צַר וְאוֹיֵב, יְכוּל אַתָּה לְצַאת יָדֵי שְׁנֵיהֶם, אֶלְא שְׁאֲתָה מְרוֹמָם לְזָה וְצוֹלֵב לְזָה. רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי בְּנִימִין בְּר לֵוִי אָמַר, לְפִי שְׁבַעוֹלָם הַזֶּה בְּזַמָּן שְׁרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשְּׁבֶת אִין רוּחַ דְּרוֹמִית מְנַשְּׁבֶת, וּבְזַמָּן שְׁרוּחַ דְּרוֹמִית מְנַשְּׁבֶת אִין רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשְּׁבֶת, אֲבָל לַעֲתִיד לְבוֹא בְּקִבּוּץ גְּלִיּוֹת, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי מְבִיא רוּחַ אֲרַגְסְטִיס לְעוֹלָם, שְׁשְׁתֵּי רוּחוֹת מְשֻׁמְשׁוֹת בּוֹ, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(ישעיה מג, ו\)](#): אָמַר לְצַפּוֹן תִּנְי וּלְתִימָן אַל תִּכְלָאֵי הִבִּיאֵי בְנֵי מְרַחוּק וּבְנוֹתֵי מְקַצָּה הָאָרֶץ, מִי הוּא זֶה שְׁעוֹשָׂה רָצוֹן יְרָאִיו, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכַתּוֹב בּוֹ [\(תהלים קמה, יט\)](#): רָצוֹן יְרָאִיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם.

פרשה ג

א רַב פְּתַח [\(חבקוק ב, טו\)](#): הוּי מְשַׁקָּה רַעְהוּ מְסַפַּח חֲמַתְדָּ וְאָף שְׁכַר לְמַעַן הַבִּיט עַל מְעוֹרֵיהֶם. הוּי מְשַׁקָּה זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר, רַעְהוּ זֶה צְדָקְיָהוּ, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִי רָשַׁע אִינוּ מְלַךְ כְּמוֹתְדָּ אִינוּ רוּעָה כְּמוֹתְדָּ, מְסַפַּח

חֲמַתָּהּ, מָה אַתָּה מְסַפֵּחַ בּוֹ דְבָרִים בְּחַמְתָּהּ. אָמַר לוֹ אֱלֹהֵי מְרֻדָּתָּ בִּי וְלֹא מְרֻדָּתָּ בְּאַלְהֵיךָ, הֲיֵה לְאַלְהֵיךָ לְהִתְקִים עֲלֶיךָ, אֱלֹהֵי מְרֻדָּתָּ בְּאַלְהֵיךָ וְלֹא מְרֻדָּתָּ בִּי, הֲיֵה לִי לְהִתְקִים בָּךְ, אֲלֵא שְׁמֻרְדָּתָּ בְּאַלְהֵיךָ וּמְרֻדָּתָּ בִּי, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(דברי הימים ב לו, יג\)](#): וְגַם בְּמִלְךָ נְבוּכַדְנֶצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בְּאַלְהִים. בְּמָה הִשְׁבִּיעוּ אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא בְּקִרְנוֹת הַמְּזֻבַּח הַפְּנִימִי הִשְׁבִּיעוּ, מָה הֲיֵה עוֹשֶׂה לוֹ אוֹתוֹ רָשָׁע, הֲיֵה מְאַכִּילוֹ פֶּת חֲמָה שֶׁל שְׁעוּרִים, וּמְשַׁקָּה אוֹתוֹ יֵין מִן הַגֵּת חֲדָשׁ, וְכָל כֶּךָ לְמָה, כְּדִי שְׂיִתְחַלְּלוּ מַעְיוֹ, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(חבקוק ב, טו\)](#): לְמַעַן הִבִּיט עַל מַעוֹרֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַי יֶצְחָק יָקָר עֲצָמָהּ וִיקָר אַבּוֹתֶיהָ לֹא נִכְנַסְתֶּם לְמַלְכוּת אֱלֹהִים עַל יְדֵי שְׁכַפְּד לְזַקְנָהּ לְזַקְנֵנוּ, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(ישעיה לט, א\)](#): בָּעַתְּ הִיא שְׁלַח מְרֻאֲדָהּ בְּלֶאֱדוֹן בֶּן בְּלֶאֱדוֹן מִלְךָ בְּבַל סַפְרִים וּמִנְחָה אֶל חִזְקִיָּהוּ וַיִּשְׁמַע כִּי חָלָה וַיַּחֲזֶק, אָמְרוּ מְרֻאֲדָהּ בְּלֶאֱדוֹן עוֹבֵד לְחֲמָה הֲיֵה, וְהֲיֵה רְגִיל לְאָכַל בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלִישׁוֹן עַד תִּשְׁעַ שְׁעוֹת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁחִזַּר גְּלָגַל חֲמָה לְאַחוּרָיו בִּימֵי חִזְקִיָּהוּ יֵשׁוּן עַד תִּשְׁעַ שְׁעוֹת וְעַמַּד בְּאַרְבַּע שְׁעוֹת, וְכִיּוֹן שְׁנַעוֹר מִשְׁנָתוֹ בְּקֶשׁ לְהַרְג אֶת כָּל עַבְדָּיו, אָמַר לָהֶם הַנְּחַתֶּם אוֹתִי יֵשׁוּן כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה, אָמְרוּ לוֹ, לֹא, אֲלֵא שְׁגִלְגַל חֲמָה חִזַּר לְאַחוּרָיו. אָמַר לָהֶם וְכִי יֵשׁ אֱלוֹהֵי גְדוֹל מְאֹלָהֵי שְׂיִכּוֹל לְהַחֲזִירוֹ. אָמְרוּ לוֹ אֱלוֹהֵי שֶׁל חִזְקִיָּהוּ גְדוֹל מְאֹלָהֵיךָ. מִיָּד עָמַד וְכָתַב שְׁלוֹם לְחִזְקִיָּהוּ וְשְׁלוֹם לְאַלְהֵי חִזְקִיָּהוּ וְשְׁלוֹם לִירוּשָׁלַיִם. וְכִיּוֹן שְׂיִצְאוּ הַכְּתָבִים וְהַבּוֹלְדָרִין נִתְּיִשְׁבָּה דַּעְתּוֹ עָלָיו וְאָמַר הַכְּבוֹד הַזֶּה שְׁחַלְקֵתִי לְחִזְקִיָּהוּ לֹא חַלְקֵתִי לוֹ אֲלֵא בְּשִׁבִיל אֱלֹהֵיו, וְאַנִּי מְקַדֵּים שְׁלוֹם שֶׁל חִזְקִיָּהוּ שֶׁהוּא בְּשָׂר וְדָם לְשְׁלוֹם אֱלֹהֵיו, מִיָּד עָמַד מִכְּסָאוֹ וּפְסַע שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת וְשָׁלַח בּוֹלְדָרִין וְהַחֲזִיר אֶת הַכְּתָבִים וְכָתַב סַפְרִים אַחֲרִים, שְׁלָם לְאַלְהָא רַבָּא שֶׁל חִזְקִיָּהוּ וְשְׁלָם לְחִזְקִיָּהוּ וְשְׁלָם לִירוּשָׁלַם. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַתָּה עֲמַדְתָּ מִכְּסָאָהּ וּפְסַעְתָּ שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת בְּשִׁבִיל כְּבוֹד שְׁמִי, חֲיֵיךָ שְׂאַנִּי מִעַמִּיד מִמָּה שְׁלֹשׁ מְלָכִים שְׂיֵהוּ קוֹזְמִקְרִטוֹרִין מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְאַלּוֹהֵם, נְבוּכַדְנֶצַּר וְאוּל מְרוּדָהּ וּבְלֶשְׁצָר. לְפִיכָךְ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבוֹדָהּ וְכְבוֹד זְקִנָהּ וְאַבִּיָּהּ לֹא נִכְנַסוּ לְמַלְכוּת אֱלֹהִים בְּשִׁבִיל שְׁכַפְּד לְזַקְנֵנוּ שֶׁל זֶה וְאַתָּה מְבַזָּה אוֹתוֹ [\(חבקוק ב, טז\)](#): שְׁבַעְתָּ קִלּוֹן מִכְּבוֹד, צְדָקָהּ בְּנִי מִתְבַּזָּה כְּדָרָךְ כָּל אָדָם הַמִּתְבַּזָּה, אֲבָל אֶת [\(חבקוק ב, טז\)](#): וְקִיקְלוֹן עַל כְּבוֹדָהּ, מְקִיא מְלַמְעָלָן וְקִלּוֹן מְלַמְטָה. רַבִּי יְרֵמְיָהּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַב רַב יֶצְחָק אָמַר כִּיּוֹן שְׂרָאוּ שְׁנֵי גְדוּלֵי לְגִיּוֹנוֹתָיו שְׂמִקִּיא מְלַמְעָלָן וְקִלּוֹן מְלַמְטוֹן, עָמַדוּ וְהַעֲמִידוּהוּ מִכְּסָאוֹ וְהִסִּירוּ אֶת כְּתָרוֹ מֵעַל רֹאשׁוֹ וְהִסִּירוּ פּוֹרְפִירָא שְׁלוֹ מֵעָלָיו, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(דניאל ה, כ\)](#): וַיִּקְרָה הָעֵדִידוֹ מִנָּה, וְהַעֲמִידוּ בְּעַרְיָתוֹ עַרְיָת בְּזוּי. וּמִי הָיוּ שְׁנֵי גְדוּלֵי לְגִיּוֹנוֹתָיו, כּוֹרֶשׁ וְדָרְיוּשׁ. רַבִּי מְנַחֵם חַתְּנִיָּה דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב אַבִּינָא בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַב אַבִּינָא כָּל בֵּיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע לֹא נְדוּנִים אֲלֵא עַרְמִים [\(חבקוק ב, טז\)](#): שְׁתָּה גַם אַתָּה וְהָעָרַל, זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר. גַּם אַתָּה, זֶה בְּלֶשְׁצָר. וְהָעָרַל, זֶה וְשִׁתִּי.

ב גם וּשְׁתֵי הַמַּלְכָּה עֲשֵׂתָה מִשְׁתָּה נָשִׁים [\(אסתר א, ט\)](#), רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן פֶּתַח [\(ישעיה ג, יב\)](#) : עַמִּי נִגְשָׁיו מְעוּלָל וְנָשִׁים מְשֻׁלוּ בּוֹ, עַמִּי נִגְשָׁיו מְעוּלָל, מִדְּקִדְקוֹן בְּהוֹן, הָאֵיךְ מָה דָּאֵת אָמַר [\(איכה א, כב\)](#) : וְעוּלָל לְמוֹ.

דָּבָר אַחֵר, מְעוּלָל, מְקַטְפִּין עוֹלְלוּתֵיהֶן, הָאֵיךְ מָה דָּאֵת אָמַר [\(ויקרא יט, ז\)](#) : וְכִרְמָךְ לֹא תַעֲלֹל. בָּאִין עֲלִיהוֹן בְּעֲלִילוֹת, הָאֵיךְ מָה דָּאֵת אָמַר [\(דברים כב, יד\)](#) : וְשָׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים. וְרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימוֹן אָמַר קִדְשֵׁים בְּהוֹן, הָאֵיךְ מָה דָּאֵת אָמַר [\(דברים כג, יח\)](#) : לֹא תִהְיֶה קִדְשָׁהּ, הָאֵיךְ מָה דָּאֵת אָמַר [\(שופטים יט, כה\)](#) : וַיִּתְעַלְלוּ בָּהּ כָּל הַלְוִיָּהּ. וְנָשִׁים מְשֻׁלוּ בּוֹ, אָמַר רַבִּי חוּנְיָא קוֹפְצִין עֲלִיהֶן כְּבַעַל חוּב.

דָּבָר אַחֵר, וְנָשִׁים מְשֻׁלוּ בּוֹ, אַרְבַּע נָשִׁים נָטְלוּ מִמְּשָׁלָה בְּעוֹלָם, וְאֵלוּ הֵן, אֵיזְבֵּל וְעֵתְלָיָה מִיִּשְׂרָאֵל, וְשְׁמִירָמִית וּוְשֵׁתִי מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם.

ג דָּבָר אַחֵר, גַּם וּשְׁתֵי הַמַּלְכָּה, שְׁמוּאֵל פֶּתַח [\(ירמיה נא, לט\)](#) : בְּחַמָּם אֲשִׁית אֶת מִשְׁתֵּיהֶם, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁהֵן בָּאִין לְהִתְחַמָּם בְּמַלְכוּת, אֲשִׁית אֶת מִשְׁתֵּיהֶם, אֲנָא מְגִדִיר יַת מִשְׁתוֹתֵיהֶן, וְהַשְׁכַּרְתִּים, בְּצָרוּתֵיהֶם, לְמַעַן יַעֲלוּ, עַל יְדֵי שְׁהִיו שְׁמַחִים הֵם בְּחֶרֶב־בֵּית, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ חָרַב וְרָשַׁע זֶה עוֹשֶׂה מְרִזִּיחוֹן, וְגַם וּשְׁתֵי הַרְשָׁעָה עוֹשֶׂה מְרִזִּיחוֹן, דְּכִתִּיב גַּם וּשְׁתֵי הַמַּלְכָּה עֲשֵׂתָה מִשְׁתָּה נָשִׁים.

ד רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח [\(ישעיה מג, כב\)](#) : וְלֹא אֶתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי יַגַּעַת בִּי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יוֹחָנָן שָׁמַע לָהּ מִן הַדָּא, דְּכִתִּיב [\(ישעיה נז, א\)](#) : מִשָּׂא דְמִשְׁק הִנֵּה דְמִשְׁק מוֹסֵר מַעִיר וְהִיתָה מְעִי מִפְּלָה, עֲזוּבוֹת עָרֵי עֲרֵעַר, מַה זֶה עוֹמֵד בְּדְמִשְׁק וּמְזַכֵּיר עֲרוּעַר, וְהִלָּא אִין עֲרוּעַר נְתוּנָה אֶלָּא בְּתַחוּם מוּאָב, אֶלָּא שְׁלֹשׁ מְאוֹת וּשְׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה בְּתֵי עֲבוּדַת כּוֹכָבִים הָיוּ בְּדְמִשְׁק וְהָיוּ עוֹבְדִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם אֶת יוֹמוֹ, וְהָיָה לָהֶם יוֹם אֶחָד שְׁהֵם מְחִזְרִין עַל כָּלָּן בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְעוֹבְדִין אוֹתָן, וְכֵלְן עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמוֹנִיָּאָה וְעִבְדוּ אוֹתָן, הַדָּא הוּא דְכִתִּיב [\(שופטים ג, ו\)](#) : וַיִּסִּיפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' וַיַּעֲבְדוּ אֶת הַבְּעָלִים וְאֶת הָעֲשֻׁתְרוֹת וְאֶת אֱלֹהֵי אַרְם וְאֶת אֱלֹהֵי צִידוֹן וְאֶת אֱלֹהֵי מוּאָב וְאֶת אֱלֹהֵי בְנֵי עַמּוֹן וְאֶת אֱלֹהֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּעֲזְבוּ אֶת ה' וְלֹא עִבְדוּהוּ, וְאֶפְלוּ בְּשִׁתְפוֹת.

אָמַר רַבִּי אַבָּא בַר כַּהֲנָא לֹא תִהְיֶה כַּהֲנַת כְּפַנְדְּקִית.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינְא אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עֲשָׂאוּנִי בְּנֵי כְּפַרְזִימִין הַזֶּה שְׂבָא בְּאַחַרוֹנָה.

אָמַר רַבִּי לִוִי לְעִבְדוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה לְחִילוֹתָיו וְזָמַן כָּל לְגִיוֹנוֹתָיו שֶׁל מֶלֶךְ וְלָרַבוּ לֹא קָרָא, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ הַלְוִאִי הַשְּׂוִיָּת אוֹתִי כְּכֹל חִילוֹתִי. כִּן אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַלְוִאִי עֲשָׂאוּנִי בְּנֵי כְּפַרְזִימִין הַזֶּה שְׂבָא בְּאַחַרוֹנָה, אֶלָּא וְלֹא אֶתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב. כִּי יַגַּעַת בִּי יִשְׂרָאֵל, אֶצֶל הַבַּעַל מַה

כְּתִיב (מלכים א יח, כו) : וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם הַבַּעַל מֵהַבְּקָר וְעַד הַצִּהְרִים לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה, יְתִיב וּמִשְׁתַּעֵי כָּל יוֹמָא וְלֹא לְעֵי וְקָאִים לְצַלְאָה וְהוּא לְעֵי, יְתִיב וּמִשְׁתַּעֵי כָּל יוֹמָא וְלֹא לְעֵי יְתִיב לְמִיתְנָא וְלְעֵי, הָוִי וְלֹא אֲתִי קָרְאֲתָ יַעֲקֹב, הַלּוֹאִי לֹא הַכְּרִיתִיךָ יַעֲקֹב, מִפְּנֵי כִי יַגְעִתָּ בִי יִשְׂרָאֵל. לֹא הִבִּיאֲתָ לִי שֶׁהָ עֲלִיתִיךָ, אֱלוֹ שְׁנֵי תַמִּידִין, שְׁנַאֲמַר (במדבר כח, ד) : אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר. וְזִבְחִיךָ לֹא כִבְדִתְנִי, אֱלוֹ אַמּוּרֵי קִדְשֵׁי קִדְשִׁים. לֹא הָעִבְדִּיתִיךָ בְּמִנְחָה, זֶה קִמְץ מִנְחָה. וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בְּלִבְוֹנָה, זֶה קִמְץ לִבְוֹנָה, לֹא קִנִּיתָ לִי בַכֶּסֶף קָנָה, רַבִּי הוֹנָא בְשֵׁם רַבִּי יוֹסִי אָמַר קִנְמוֹן הִיָּה גִדֵּל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ עֵזִים וְצִבְאִים אוֹכְלִין מִמֶּנּוּ. וְחִלַּב זִבְחִיךָ לֹא הָרוּיִתְנִי, אֱלוֹ אַמּוּרֵי קִדְשִׁים קָלִים. אֵךְ הָעִבְדִּיתְנִי בְּחִטָּאוֹתֶיךָ הוֹגַעְתְּנִי בְּעוֹנֹתֶיךָ, רְאֵה מָה גָרְמוֹ לִי חוֹבוֹתֶיךָ יַעֲקֹב, לֹא דִי לָךְ שְׁהִיִּתָּ מוֹנָה לְסַעוּדַת אֲנָשִׁים אֵף לְסַעוּדַת נָשִׁים, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב : גַּם נִשְׁתִּי הַמֶּלֶכָה עֲשִׂתָה מִשְׁתָּה נָשִׁים.

ה כְּתִיב (תהלים י, יד) : רְאִיתָ כִּי אֲתָה עֲמַל וְכַעַס תַּבְּיט לְתַת בְּיָדֶךָ עֲלֶיךָ יַעֲזֹב חִלְכָה יְתוּם אֲתָה הָיִיתָ עוֹזֵר, אֲמַרְהָ כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם רְאִיתָ שְׁעֵשׂוּ הָרָשָׁע בָּא וְעִתִּיד לְהַחְרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּמַגְלָה אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם וּמִשְׁלֹשְׁלֹן בְּקוֹלְרִין, תַּבְּיט לְתַת בְּיָדֶךָ, וְאֲתָה הָיִיתָ מִשְׁרָה שְׁכִינְתֶךָ עַל יְצַחֵק וְאוֹמֵר לוֹ (בראשית כו, לוט) : הִנֵּה מִשְׁמֵנֵי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ וְעַל חֶרֶבֶךָ תַּחֲיֶה. עֲלֶיךָ יַעֲזֹב חִלְכָה, לְמַחֵר הוּא בָּא וְנוֹטֵל יְתוּמִים וְאַלְמָנוֹת וְחוֹבְשֵׁן בְּבֵית הָאֲסוּרִין וְאוֹמֵר לָהֶם אוֹתוֹ שְׁכַתוֹב בּוֹ אֲבִי יְתוּמִים וְדִין אֲלֵמְנוֹת יְבוּא וְנִצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדִי, אֵלֹא יְתוּם אֲתָה הָיִיתָ עוֹזֵר, שְׁנֵי יְתוּמִים שְׁנִשְׁתִּירוּ לוֹ, זֶה רוֹמוֹס וְרוֹמִילוֹס, נִתְתָּ רְשׁוֹת לָהּ לְזֹאֲבָה לְהַנִּיקוֹן, וּבִסוּף עֲמָדוֹ וּבְנוֹ שְׁנֵי צְרִיפִין גְּדוֹלִים בְּרוּמִי.

דְּבַר אַחַר, רְאִיתָ כִּי אֲתָה עֲמַל וְכַעַס וּגּוֹי, אֲמַרְהָ כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם רְאִיתָ נְבוּכַדְנֶצַּר הָרָשָׁע שֶׁבָּא וּמַחְרִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּמַגְלָה אֶת יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁלֹשְׁלֹן בְּקוֹלְרִין, לְתַת בְּיָדֶךָ, וְהָיִיתָ מִשְׁרָה שְׁכִינְתֶךָ עַל יְרֻמְיָה וְאוֹמֵר לָנוּ (ירמיה כו, ז) : וְעַבְדוֹ אוֹתוֹ כָּל הַגּוֹיִם אֶת בְּנוֹ וְאֶת בֶּן בְּנוֹ וּגּוֹי. עֲלֶיךָ יַעֲזֹב חִלְכָה, לְמַחֵר הוּא בָּא וְנוֹטֵל אֶת חֲנֻנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרִיָּה וְנוֹתְנָם לְתוֹדָה כְּבִשׁוֹן הָאֵשׁ וְאוֹמֵר לָהֶם (דניאל ג, טו) : וּמִן הוּא אֵלֶּה דִי יִשְׁיִזְבְּנוּ מִן יָדִי, אֵלֹא וְלֹא עוֹד יְתוּם אֲתָה הָיִיתָ עוֹזֵר, יְתוּמָה אַחַת שְׁנִשְׁתִּירָה לוֹ וְעֲשִׂיתָ אוֹתָהּ אֲגוּסְטָא בְּמַלְכוּת שְׁאִינוּ שְׁלָהּ, וְאִיזוּ זוֹ, זוֹ וְשִׁתִּי.

ו כְּתִיב (תהלים יז, יד) : מִמֵּתִים יָדָךְ ה' מִמֵּתִים מִחֶלֶד וּגּוֹי, רַבִּי חֲנִינָא בְרִיהַ דְּרַבִּי אַחָא אָזַל לְחַד אֲתַר וְאַשְׁכַּח הַדִּין פְּסוּקָא רֵאשׁ הַסְּדֵר (ויקרא ב, ג) : וְהוֹתַתְרַת מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּגּוֹי, וּפְתַח מִמֵּתִים יָדָךְ ה', מָה גְבוּרִים הֵם אֱלוֹ שְׁנִטְלוּ חֶלְקָם מִתַּחַת יָדֶךָ ה', וְאִיזָה זֶה, זֶה שְׁבִט לְוִי. מִמֵּתִים מִחֶלֶד, אֱלוֹ שְׁלֹא נִטְלוּ חֶלֶק בְּאַרְץ. חֶלְקָם בְּחַיִּים, אֱלוֹ קִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ. וְצִפְוִינָךְ תִּמְלֵא בְטָנָם, אֱלוֹ קִדְשֵׁי הַגְּבוּל. יִשְׁבְּעוּ בָּנִים, (ויקרא ו, כב) : כָּל זָכָר

בפניהם יאכל אתה. והניחו יתרם לעולליהם. והנותרת מן המנחה לאהרו וילבנו וגו'.

ז דבר אחר, ממתים ידך ה', מה גבורים הם שנטלו את שלהם מתחת ידך ה', ואיזה זה, זה דורו של שמד. ממתים ידך, מומתים מידך. מחלד, אלו שהעלה בשרן חלודאות על קדוש שמד, מי הן, רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בריה, עבדו הן טמירין במערתה תלת עשר שנים בשמדא עד דסליק בשרהון חלודה, והוון אכלין חרובין ויתמרין, ולסוף תלת עשר שנים נפק רבי שמעון בר יוחאי ויתיב ליה על פילי דמערתא, חמא חד ציד פריס מצודתיה למצד צפרין, שמע ברת קלא אמרה דימוס ואשתזבת, זמן תנינות שמע ברת קלא אמרה ספיקלא ואתפשת, אמר אפלו צפור מבלעדי שמיא לא יברח כל שכן נפשטנא, ניות וניתסאי בהדין מוי דמוקד דטבריה, נחתון ואיתסון במוי דמוקד דטבריא, אמרין צריכין אנו לעשות טובה וניהני להלון בני אתרא כדרך שעשה יעקב אבינו, שנאמר [\(בראשית לג, יח\)](#): ויחן את פני העיר, שהיה עושה איטליס ומוכר להם בזול, עשו איטליס ומכרו בזול. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם תאמר שיש לי חלק עמהם לעולם הבא, אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, לא צפונך תמלא בטנם, צפונם תמלא בטנך אין כתיב כאן, אלא וצפונך תמלא בטנם, כל עמא מיתרא עותרא אכלין, איתבשר דוד שיש לו חלק לעולם הבא. ועוד אמר לפניו רבוננו של עולם אלו באין מפח תורה ומצוות ומעשים טובים שיש בידם, אבל אני בצדק אחזה פניך לעולם.

ח דבר אחר, ממתים ידך ה', מה גבורים הם, שנטלו ממשה מתחת ידך ה', ואיזה זה, זה נבוכדנצר. ממתים מחלד, אלו שנטלו חלקם בארץ. חלקם בחיים, אלו שנטלו חלקם כשהן חיים. וצפונך תמלא בטנם, שהיו עשירים מן הטמון בלשפה. ישבעו בנים, זה אויל ובלשצר. והניחו יתרם לעולליהם, עוללה אחת שנשתירה לו עשית אותה אגוסטא במלכות שאינה שלה, ואיזו זו, זו ושתי.

ט דבר אחר, גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים. מה ראה הכתוב לפרסם סעודתה של ושתי, רבי יהושע בן קרחה אמר כל כך למה, להודיע לאיזו שלוח אסתר נכנסת.

אמר רבי מאיר, אם כך למכעיסיו, קל וחמר לעושי רצונו.

דבר אחר, גם ושתי המלכה. אין גם אלא רבוי, מה זה בששה נסין, אף זו בששה נסין. מה זה במיני יציאות, אף זו במיני יציאות. מה זה בסעודת ארץ ישראל, אף זו בסעודת ארץ ישראל. מה זה בבגדי כהנה גדולה, אף זו בבגדי כהנה גדולה. רבי ברכיה אמר כהדא צרצרא דמתגלגלא בדיקה ודלא דילה.

דָּבַר אַחַר, גַּם וְשֵׁתִי הַמַּלְכָּה, גַּם, וְגַם. הַגִּיעַ מִשְׁתוֹתָא שֶׁל וְשֵׁתִי, הַגִּיעַ זְמַנָּה שֶׁל וְשֵׁתִי לַגִּמָּם, הַגִּיעַ זְמַנָּה שֶׁל וְשֵׁתִי לְבַצֵּר. הַגִּיעַ זְמַנָּה שֶׁל וְשֵׁתִי לְדָרְדֵר. רַבִּי הוֹנָא אָמַר הַגִּיעַ עֵת זְמַנָּה לְמַמַּת, הָאִידָּ מָה דְאַתְּ אָמַר [\(בראשית ג. ו.\)](#): וַתִּקַּח מִפְרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ וּגְוִי.

י עָשְׂתָה מִשְׁתָּה נָשִׁים, מִיָּנִי גַמְאִין הָאֶכִילָה אוֹתָן. רַבִּי יֶצְחָק אוֹמַר מִיָּנִי מִתּוֹקִים הָאֶכִילָה אוֹתָן. בֵּית הַמַּלְכוּת, נִתְּנָה אוֹתָן בְּבִתִּים מְרוֹחִים מִפְּנֵי שְׂדֵרְפָה שֶׁל אִשָּׁה מְצוּיָה לְקַלְקֵל.

דָּבַר אַחַר, בֵּית הַמַּלְכוּת, נִתְּנָה אוֹתָן בְּבִתִּים מְצִירִין, דָּאִמַר רַבִּי אֲבוּן רוּצָה אִשָּׁה שְׂתֵהָא בְּבִתִּים מְצִירִין וּבְגָדִים מְצִירִין, מְלַאֲכֵל עֲגָלִים מִפְּטָמִין.

דָּבַר אַחַר, בֵּית הַמַּלְכוּת, נִתְּנָה אוֹתָן בְּבִית אִיסְפְּלִידָא שְׁלָה, לוֹמַר שְׁאָם יִמְרֹד בְּעֵלָה שֶׁל אַחַת מֵהֶם תִּהְיֶה אִשְׁתּוֹ מִבְּפָנִים נִתּוּנָה וְלֹא יִמְרֹד. אֲשֶׁר לְמַלְךְ אַחְשׁוּרוּשׁ. רַבִּי יוֹדֵן וְרַבִּי לִוִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַגְלָה זֹו לְמַלְךְ אַחְשׁוּרוּשׁ, בְּמַלְךְ אַחְשׁוּרוּשׁ הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לְמַלְךְ סִתָּם, מִשְׁמֵשׁ קִדְשׁ וְחָל.

יא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי [\(אסתר א. ט.\)](#), רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִי אָמַר זֶה יוֹם הַשַּׁבָּת. כָּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בֵּינָן, אָמַר רַבִּי יֶצְחָק עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין לָהֶם טוֹבָה, דְּכִתִּיב [\(סחלת ט. ג.\)](#): וְטוֹב לֹא יִהְיֶה לְרָשָׁע וּגְוִי, אֲתִיבוּ, וְהִכְתִּיב כָּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בֵּינָן, אָמַר לוֹ בְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֶלָּא כָּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ, טוֹבָה וְאִינָה טוֹבָה, אֲבָל טוֹבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, טוֹבָה שְׁלֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר [\(מלכים א. ח. טו.\)](#): וַיִּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל הַטוֹבָה וּגְוִי.

יב אָמַר לְמַהוֹמָן בְּזִתָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה קָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלְאָךְ שְׁמַמְנָה עַל הַחֲמָה וְאָמַר לוֹ: בְּזִתָּא בּוֹ בִּיתִיהָ, חֲרַבּוּנָא אַחֲרִיב בִּיתִיהָ, בְּגִתָּא וְאַבְגָּתָא בּוֹז וּבִזְבוּז, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יִנְאִי אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁחַק אֲנִי עֲלֵיהוֹן, אֲבִיא גִתִּיּוֹת מֵאַחֲוָרֵי הַקּוֹרְיִיס. זִתָּר, תִּרְגַּם רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲבִינָא קָדָם רַבִּי יֶצְחָק זְנוּת רָאָה שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, וְכַרְפֵּס, כַּרְכָּסָא כְּתִיב, רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר לְשׁוֹן יוֹנִי הוּא, הָאִידָּ מָה דְאַתְּ אָמַר כַּרְכָּסוֹן. שְׁבַעַת הַסְּרִיסִים הַמְּשַׁרְתִּים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוּשׁ, שְׂאִין הַמַּלְכוּת מַעֲמַדַּת פְּחוֹת מִשְׁבַּעַת סְרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

יג לְהִבִּיא אֶת וְשֵׁתִי הַמַּלְכָּה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכִתְרַת מַלְכוּת [\(אסתר א. יא.\)](#), אָמַר רַבִּי אֵיבּוֹ כְּפָרְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּשֵׁיִשְׂרָאֵל אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְשְׂמֵחִין, הֵן מְבָרְכִין וְמִשְׁבְּחִין וְמִקְלָסִין לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִשְׂאֵמוֹת הַעוֹלָם אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, מִתְעַסְקִין הֵן בְּדַבְרֵי תַפְלוּת, זֶה אוֹמַר מְדִיוֹת נְאוֹת, וְזֶה אוֹמַר פְּרִסִּיּוֹת נְאוֹת. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ טַפֵּשׁ, כָּלִי שְׂאוֹתוֹ הָאִישׁ מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵינּוּ לֹא מְדִית וְלֹא פְרִסִּית אֶלָּא כְּשִׁדִּית, מְבַקְשִׁים אֶתְּם לְרְאוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ הֵן וּבִלְבָד שְׂתֵהָא עֲרָמָה, אָמַר לְהוֹן הֵן וְעֲרָמָה. רַבִּי פְנַחֵס וְרַבִּי חֲמָא בַּר גּוּרְיָא

בְּשֵׁם רַב אָמַר בְּקִשָּׁה לְכַנֵּס אֶפְלוּ בְּצִלְצוּל כְּזוֹנָה וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָהּ, אָמַר לֹו וְעֲרַמָּה, אָמְרָה אֶכְנִס בְּלֹא כְּתֵר הֵן אוֹמְרִים שֶׁפָּחָה הִיא זֹ, תִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי מַלְכוּת וְתַכְנִס, אָמַר רַב הוֹנָא אֵין הִדְיוּט מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבִגְדֵי מַלְכוּת.

יד וְתַמְאֵן הַמְּלָכָה וְשִׁתִּי [\(אסתר א, יב\)](#), שְׁלַחָה וְאָמְרָה לוֹ דְּבָרִים שֶׁהֵן נוֹגְעִין בְּלִבּוֹ, אָמְרָה לוֹ אִם רוֹאִין אוֹתִי נָאָה, הֵן נוֹתְנִין עֵינֵיהֶם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בִּי וְהוֹרְגִים אוֹתָךְ, וְאִם רוֹאִין אוֹתִי כְּעוֹרָה, אֶת מִתְגַּנְּהָ בִּי. רְמִזְתּוֹ וְלֹא נִרְמַז עֲקֻצְתּוֹ וְלֹא נֶעְקַץ, שְׁלַחָה וְאָמְרָה לוֹ קוֹמִיס אִיסְטִבְּלֵאטִי שֶׁל בֵּית אַבָּא הֵייתָ וְהֵייתָ לְמוֹד לְהִיּוֹת מְכַנִּיס לְפָנֶיךָ נְשִׁים זֹנוֹת עֲרַמוֹת, וְעַכְשָׁיו שֶׁנִּכְנָסְתָּ לְמַלְכוּת לֹא חִזַּרְתָּ מִקְּלוּלְךָ, רְמִזְתּוֹ וְלֹא נִרְמַז עֲקֻצְתּוֹ וְלֹא נֶעְקַץ, שְׁלַחָה וְאָמְרָה, אֶפְלוּ אֲנִידְתִּיקוּס שֶׁל בֵּית אַבָּא לֹא נִדְוֵנוּ עֲרַמִּים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(דניאל ג, כא\)](#): בְּאֲדִין גְּבַרְיָא אֵלְךָ כִּפְתּוֹ בְּסַרְבְּלִיהוֹן פִּטְשִׁיהוֹן. רַבִּי יוֹדֵן אָמַר בְּגוּלְיָהוֹן, וְרַבִּי הוֹנָא אָמַר בְּמוֹקְסִיהוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר אַבָּא אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵן אֶת הַרְשָׁעִים בְּגִיהָנָם אֲלֵא עֲרַמִּים, וּמָה טַעַם, דְּכָתִיב [\(תהלים עג, כ\)](#): בְּעִיר צִלְמָם תִּבְזָה.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן הֵן דְּלִיסְטָאוֹת מְקַפְּחִין תַּמָּן מִצְטִלְבּוֹ.

אָמַר רַבִּי נֵתָן אֶף מְצַרִּים בְּרִידְתָן בַּיָּם לֹא נִדְוֵנוּ אֲלֵא עֲרַמִּים, מָה טַעַם [\(שמות טו, ח\)](#): וּבְרוּחַ אַפִּיךָ נֶעְרַמוּ מִיָּם. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר אֵין הַרְשָׁע יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרָאָה קוֹנִיגִין דִּידִיָּה הִיאָךְ הָוָה מִיִּתְצִיד.

טו וְיִקְצַף הַמֶּלֶךְ מְאֹד וְחִמְתּוֹ בְּעָרָה בּוֹ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלְאָךְ הַמְּמַנֶּה עַל הַחֲמָה חוֹת פַּח זִיקָא בְּכַרְסִיָּה, וּנְפַח בְּקִיטְמִיָּה, וְזָרַק גּוֹפְרִיתָא בְּאַתְרוּגְיָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים מִשְׁעָה שֶׁנִּהְרְגָה וְשִׁתִּי עַד שֶׁנִּכְנָסָה אֶסְתֵּר, לֹא שְׂכָכָה חֲמַתּוֹ שֶׁל אַחְשָׁרוּשׁ. אֶתִּיבּוֹן, וְהִתְיַבֵּב כְּשֶׁךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרוּשׁ, אָמַר לָהֶם בְּשֶׁךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֲלֵא כְּשֶׁךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ, שְׂכִיכָה שְׂאִינָה שְׂכִיכָה, אִימְתִי שְׂכָכָה חֲמַתּוֹ, כְּשֶׁנִּצְלַב הָמֵן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: וַיִּתְּלוּ אֶת הָמֵן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הִכִּין לְמַרְדְּכָי וְחֲמַת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה, חֲמַתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

א ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים וגו' (אסתר א, יג), מי היו, אמר רבי סימון זה שבטו של יששכר, הדא הוא דכתיב (דברי הימים א יב, לג) : ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל וגו'. רבי תנחומא אמר לקורסין, ורבי יוסי בר קצרת אמר לעבורין. לדעת מה יעשה ישראל, שהיו יודעין לרפאות את הקירוס [פרוש קלפה העולה מחמת מכה]. ראשיהם מאתים אלו מאתים ראשי סנהדראות שהיו שבטו של יששכר מעמידים, וכל אחיהם על פיהם, וכלם היו מסכימים הלכה על דעתן בהלכה למשה מסיני. אמר להם אותו רשע, בשביל שגזרתי על ושתי שתכנס לפני ערמה ולא נכנסה, מה הוא דינה, אמרין ליה אדוננו המלך, כשהיינו בארצנו היינו שואלים באורים ותמים, ועכשיו מטלטלין אנו, וקראו לפניו המקרא הזה (ירמיה מח, יא) : שאנו מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמריו ולא הורק מפלי אל פלי ובגולה לא הלך על פן עמד טעמו בו וריחו לא נמר. אמר לון אית הקא מינהון, אמרין ליה קריביהון. הדא הוא דאמר : והקרב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן שבעת שרי פרס ומדי וגו', (משלי יא, ח) : צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו, צדיק מצרה נחלץ, אלו שבטו של יששכר. ויבא רשע תחתיו, אלו שבעת שרי פרס ומדי.

דבר אחר, והקרב אליו, כתיב (משלי יא, ט) : בפה חנף ישחת רעהו ובדעת צדיקים יחלצו, בפה חנף ישחת רעהו, אלו שבעת שרי פרס ומדי. ובדעת צדיקים יחלצו, זה חלקו של יששכר.

דבר אחר, והקרב אליו, כתיב (משלי יד, טז) : חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח, חכם ירא וסר מרע, זה שבטו של יששכר, וכסיל מתעבר ובוטח, אלו שבעת שרי פרס ומדי.

דבר אחר, והקרב אליו, כתיב (משלי כב, ג) : ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו, ערום ראה רעה ונסתר, זה שבטו של יששכר, ופתיים עברו ונענשו, אלו שבעת שרי פרס ומדי.

ב והקרב אליו (אסתר א, יד), הן הקריבו הפרענות לעצמו, כרשנא, שהיה ממנה על הכרשינין. שתר, שהיה ממנה על היין. אדמתא, שהיה ממנה על אטנס שבארץ. תרשיש, שהיה ממנה על הבית. מרס, שהיה ממרס את העופות. מרסנה, זה היה ממרס את הסלתות. ממוכן, זה היה האיסקסיטון שבכלם. שהיתה אשתו מתקנת להן כל מה שהיו צריכין. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, אם מתקימת עצתו של רשע זה, מי מקריב לפניו. כרשנא, מי מקריב לפניו פר בן שנה. שתר, מי מקריב לפניו שתי תורים. אדמתא, מי בונה לפניו מזבח אדמה, כמה דאת אמר (שמות כ, כא) : מזבח אדמה תעשה לי. תרשיש, מי לובש בגדי כהנה ומשמש לפניו, כמה דאת אמר (שמות כח, כ) : תרשיש שהם וישפה. מרס, מי ממרס לפניו את העופות. מרסנא, מי ממרס לפניו את הסלתות. ממוכן, מי מכין לפניו את המזבח, כמה דאת אמר (עזרא ג, ג) : ויכינו המזבח

על מְכוֹנְתּוֹ. אוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר לָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, בְּנֵי הֵם, רַעִי הֵם, קְרוֹבֵי הֵם, אוֹהֲבֵי הֵם, בְּנֵי אוֹהֲבֵי הֵם, שֶׁהוּא אַבְרָהָם, דְּכָתִיב [\(ישעיה](#) [מא.ח](#) [\):](#) זָרַע אַבְרָהָם אֲהַבֵּי. מְרוֹמִים אֲנִי קֹרְנִים, כְּמָה דָּאֵת אָמַר [\(תהלים קמח. יד\)](#): וַיָּרַם קָרוֹן לְעַמּוֹ.

דְּבַר אַחַר, פְּרָשָׁנָא, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹזֵק אֲנִי לַפְּנִיָּהִם פְּרָשִׁינִין וּמְשִׁיָּרָן מִן הָעוֹלָם. שְׁתֵּר, מְשָׁקָה אֲנִי לָהֶם פּוֹס שֶׁל תַּרְעֵלָה. אֲדַמְתָּא תַרְשִׁישׁ, מַתִּיר אֲנִי דָמֹן כַּפִּים. מְרַס, מְרַסְנָא, מְמוּכָן, מְמָרַס אֲנִי מְסָרַס וּמְמַעֵד אֶת נַפְשָׁם בְּתוֹךְ מְעִיָּהֶם, וְכִי הֵיכָן הֵיטָה אִיסְקוּזוֹת שֶׁל כְּלָן מְתַקְנֵת, אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא מִיִּשְׁעֵיהָ הִנְבִּיא, הֵיאֵד מָה דָּאֵת אָמַר [\(ישעיה יד. כא\)](#): הִכִּינוּ לְבַגְנוֹ מְטִבַח בְּעוֹן אֲבוֹתָם בֶּל יִקְמוּ וַיִּרְשׁוּ אֶרֶץ וְגו'.

א שְׁבַעַת שְׂרֵי פָרַס וּמְדִי, רַב וּשְׁמוּאֵל, רַב אָמַר בְּמַלְכוּת אַחְשָׁרוֹשׁ הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר בְּמַלְכוּת בְּלִשְׁצַר הַכְּתוּב מְדַבֵּר. עַל דְּעֵתִיָּה דְרַב דָּאָמַר בְּמַלְכוּת אַחְשָׁרוֹשׁ, נִיחָא, עַל דְּעֵתִיָּה דְשְׁמוּאֵל דָּאָמַר בְּמַלְכוּת בְּלִשְׁצַר, כִּיצַד הָיוּ כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים, אָמַר רַבִּי הוֹנָא עַל יְדֵי שְׁלָא נִשְׁתַּמְשׁוּ בְכָלֵי בֵית הַמְקֻדָּשׁ, הֲדָא הוּא דְכָתִיב [\(דניאל ה. ב\)](#): בְּלִשְׁאֲצַר אָמַר בְּטַעַם חֲמָרָא וְגו' שְׁמַתוּךְ כֹּן בַּהּ בְּלִילִיָּא קְטִיל בְּלִאֲשַׁצַר מְלַכָּא כְּשִׁדָּאָה.

ד רַאֲי פְּנֵי הַמְלָךְ. שְׁתֵּי מְשַׁפְּחוֹת הָיוּ נִכְנָסוֹת אֶצֶל רַבִּי, אַחַת שֶׁל רַבִּי הוֹשַׁעְיָא וְאַחַת שֶׁל בֵּית רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פִּזִּי, כְּשֶׁנִּתְחַתְּנוּ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פִּזִּי לְרַבִּי בְּקִשׁוֹ לַכְּנֵס תַּחֲלָה וְלֹא הִנִּיחוּ רַבִּי אֲמִי, אָמַר לָהֶם כְּתִיב [\(שמות כו. ל\)](#): וְהִקְמַתְ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ, וְכִי יֵשׁ מִשְׁפָּט לְעַצִּים, אֲלֵא קִרְשׁ שְׁזָכָה לִנְתֹן בְּצַפּוֹן יִנְתֹן בְּצַפּוֹן, וְשְׁזָכָה לִנְתֹן בְּדָרוֹם יִנְתֹן בְּדָרוֹם. בְּעוֹן דִּימְנוֹן מֵאִיכָן, אָמַר לוֹן רַבִּי סִימוֹן מִן דְּרוּמָא, שְׁנַאָמַר [\(שופטים א. ב\)](#): וַיֹּאמֶר ה' יְהוּדָה יַעֲלֶה. אָמַר לוֹ רַבִּי מְנִי הֲדָא בְּמַלְחָמָה בְּרַם בְּמִנּוּי רוֹאֵי פְּנֵי הַמְלָךְ הַיּוֹשְׁבִים רֵאשׁוֹנָה, אִף הֲכָא כֹן רַאֲי פְּנֵי הַמְלָךְ.

ה כְּדַת מַה לְעַשׂוֹת [\(אסתר א. טו\)](#), אָמַר רַבִּי יִצְחָק לַחֲזִירְתָּה כְּדַת, וּלְאִמָּה קְדוּשָׁה שְׁלָא כְּדַת אֲלֵא בְּאַכְזָרִיּוֹת. בְּמַלְכָּה וּשְׁתֵּי, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה בְּמַלְכָּה שְׂאִינָה וּשְׁתֵּי.

ו וַיֹּאמֶר מְמוּכָן לַפְּנֵי הַמְלָךְ וְהַשָּׂרִים [\(אסתר א. טז\)](#), מָה רָאָה מְמוּכָן לַקֶּפֶץ בְּעַצָּה תַּחֲלָה, מִכָּאן שֶׁהַדְּיוּט קוֹפֵץ בְּרֵאשׁ. רַבִּי פְּנַחֲס וְרַבִּי חֶלְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי סִימוֹן וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן, חַד אָמַר דִּינִינוּ כְּדִינֵיהֶם, וְחָרִינָא אָמַר אִין דִּינִינוּ כְּדִינֵיהֶם, מֵאן דָּאָמַר דִּינִינוּ כְּדִינֵיהֶם, כְּדַתְנִין דִּינֵי מְמוֹנוֹת הַטְּהָרוֹת וְהַטְּמְאוֹת מִתַּחֲלִילִין מִן הַגְּדוֹל, וְדִינֵי נְפֹשׁוֹת מִתַּחֲלִילִין מִן הַצַּד. וּמֵאן דָּאָמַר אִין דִּינִינוּ כְּדִינֵיהֶם, מָה מְקַיִם וַיֹּאמֶר מְמוּכָן, נְרָאִין דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה נְרָאִין דְּבָרֵי מְמוּכָן. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר תַּלְתָּא אַמוּרָאִין, חַד אָמַר עַל יְדֵי שְׁהֵיטָה מְסַטְרָתוֹ בְּקוֹרְדָּקִין שְׁלָה עַל פְּנֵיו לְכָאן וּלְכָאן. וְחָרִינָא אָמַר עַל יְדֵי שְׁלָא הַזְּמִינָה אֶת אֲשֶׁתּוֹ לְסַעוּדַת נָשִׁים. וְחָרִינָא אָמַר עַל יְדֵי שְׁהֵיטָה

לו בת, והיה מבקש להשיאה למלכות. מאן דאמר על ידי שהיתה מסטרתו בקורדקין שלה על פניו לכאן ולכאן, שאמר, לא על המלך לבדו ענתה ושתי המלכה. ומאן דאמר על ידי שלא הזמינה את אשתו לסעודת נשים, שאמר כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהן, הדא היא דלא הות תמן. מאן דאמר על ידי שהיתה לו בת והיה מבקש להשיאה למלכות, שאמר ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה.

ז כי יצא דבר המלכה [\(אסתר א, יז\)](#), אומר רב שמואל, בלא דדין הות צריכה.

ח והיום הנה תאמרנה שרות פרס [\(אסתר א, יח\)](#), רב ושמואל, רב אמר כדי הבזיון הנה לקציפה הזאת. ושמואל אמר, כדי הקצפון לבזיון זה.

אמר רבי חנינא כדאי הוא הבזיון, שפיזה אביה את כלי בית המקדש, לקצפון, שקצף עליה והרגה.

ט אם על המלך טוב יצא דבר מלכות [\(אסתר א, יט\)](#), אמר לו אדוני המלך דבר אתה מוציא מפיד ואני מכניס את ראשה בדיסקוס, ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבר וגוי.

אמר רבי חנינא בריה דרבי אבהו, כתיב [\(איוב ה, יח\)](#): כי הוא יכאיב ויחבש ימחץ וידו תרפינה. בלשון שנטלה מלכות מזקנה, שאמר לו שמואל [\(שמואל א טו, כח\)](#): ונתנה לרעה הטוב ממך, בו בלשון חזרה לו המלכות, הדא הוא דכתיב: ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה.

י ונשמע פתגם המלך וגוי [\(אסתר א, כ\)](#), רבי לוי ורבי יצחק, רבי לוי אמר פתגם גדול אנו עתידים לשמע מזו שנכנסה למלכות, מהו [\(אסתר ד, ג\)](#): אבל גדול ליהודים. ורבי יצחק אמר פתגם גדול אנו עתידים לשמע מזו שנכנסה למלכות, מהו [\(אסתר ח, יז\)](#): שמחה וששון ליהודים.

אמר רבי יהודה ברבי סימון ונשמע פתגם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שאמר בחכמתו ובתבונתו [\(שמות יז, יד\)](#): מוחה אמוחה את זכר עמלק. כי רבה היא, רב ושמואל חד אמר הדא מלכותא רבתא להדא חטיתא, וחד אמר הדא חטיתא רבתא להדא מלכותא, וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן וגוי.

יא וייטב הדבר בעיני המלך והשרים [\(אסתר א, כא\)](#), גזר והכניס ראשה בדיסקוס.

יב וישלח ספרים אל כל מדינות המלך [\(אסתר א, כב\)](#), אמר רב הונא אחשורוש דעת סרוחה היתה לו, מנהג שבעולם אדם מבקש לאכל עדשים

ואשתו מבקשת לאכל אפונים, יכול הוא לכופה, לא מה דהיא בעיני עבדה.

אמר רבי פנחס ולא עוד אלא שנעשה שחוק בעולם, בנהג שבעולם מדי נושא פרסית והיא מדברת בלשון מדי, פרסי נושא מדיית והיא מדברת בלשון פרסי, אבל הקדוש ברוך הוא דבר עם ישראל בלשון שלמדו, הדיא הוא דכתיב (שמות כ, ב): אנכי ה' אלהיך, לשון יחנך.

אמר רבי נתן דבית גוברין, ארבע לשונות נאין הן שישתמש בהן עולם, לעז לזמר, פרסי לאליה, עברי לדבור, רומים לקרב. ויש אומרים אשורית לכתב. עברית, יש לה דבור ואין לה כתב. אשורית. יש לה כתב ואין לה דבור, בחרו להם כתב אשורית ולשון עברית. בורגני אחד אמר ברוי להון לשון רומי מלשון יוני. רבי יהודה ברבי סימון אמר גנאי הוא לה שחותמת שאינה שלה. ורב חנין בר אדא אמר אף על פי כן (דנאל ז, ט): וטפרה די נחש, אינה חותמת אלא בלשונה.

אמר רב שמואל בר נחמן מפאן אדם צריך לשנות את פרשיותיו, אלו לא שנה לנו משה את התורה מהיכן אנו יודעין (דברים יד, ז): השסועה, ואלו לא שנה לנו דניאל את החלום, מהיכן אנו יודעין וטפרה די נחש.

פרשה ה

א רבי עזריה פתח (משלי כג, לא): אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים, אמר רבי עזריה אל תרא יין כי יתאדם כי יתאו לדם נדה ולדם זיבה. כי יתן בכוס עינו, בפניס פתיב, לשון נקי, האיד מה דאת אמר (משלי א, יד): כיס אחד יהיה לכלנו. יתהלך במישרים, סוף שאשתו אומרת לו כשושנה אדמה ראיתי והוא אינו פורש ממנה.

אמר רבי אסי אם תלמיד חכם הוא סוף שהוא מטמא את הטהור ומטהר את הטמא.

דבר אחר, אל תרא יין כי יתאדם, ודאי מסמיק ליה, כי יתן בכוס עינו, הוא נותן עינו בכוס, וחנוני נותן עינו בפניס. יתהלך במישרים, סוף עבד ביתיה מישרא, אמר מה דהדין קיתונא דנחשא עבד קיתונא דחספא עבד, ומזבין ליה ושתה חמרא בטימיתיה. ומה דא קידרא דנחשא עבד קידרא דחספא עבד, ומזבין ליה ושתה חמרא בטימיתיה. רבי יצחק בר רדיפה אמר בשם רבי אמי סוף שמוכר כל כלי ביתו ושותה בהם יין.

אמר רבי אחא מעשה באדם אחד שהיה מוכר כל כלי ביתו ושותה בהם יין, אמרי בנוי לית הדין אבונו שביק לן כלום, מה עשו אשקונייה ושקלוניה וטענוניה ויהבוניה בחד בית עלם, עברין שפאין שנאון בתרע בית עלמא, ושמעון אנגריא במדינתא, פרקון טועניהון בגו בית עלמא ההוא, אמרין ניזל וניחמי מה קלא במדינתא, אתער ההוא סבא משינתיה חמא זיקא יהיבא לעיל מן ראשיה שרא יתיה ויהביה בפומיה ושתי שתי עד דגיים שינתיה, לבתר תלתא יומין אמרין בגיה לית אנו אזלינו וחזינו מה ההוא אבונו עביד, אזלון ואשכחוניה והא זיקא יהיב בפומיה, אמרי אף הכא לא שביק לך בריך, הואיל והוא לך מן שמיא לית אנו ידעין מה נעבד לך. עבדי ביניהון תקנה כל חד וחד הוה משקה ליה יומא. כתיב [\(משלי](#) [כג, לד\)](#): והיית כשכב בלב ים וכשכב בראש חבל. כהדא אילפא דדמכא בפילגוס דימא, וכשכב בראש חבל, כהדיו תרנגולא דיתבי בריש חבלא אזיל ואתי אזיל ואתי, כהדיו קברניטא דיתבי בריש תורנא אזיל ואתי אזיל ואתי. [\(משלי כד, לה\)](#): הכוני בל חליתי, מחו ליה ולא מרגיש. [\(משלי כד, לה\)](#): הלמוני בל ידעתי, טלמוני ליה ולא ידע. שתי שכרא חמשא קוסטין אמרין ליה עשרה קוסטין אישתית. ואם תאמר דמיתער הוא משנתיה ואנשי ליה, תלמוד לומר [\(משלי כד, לה\)](#): מתי אקיף אוסיף אבקשנו עוד. [\(משלי כד, כט\)](#): למי אוי למי אבוי, רב הונא אמר למי שאינו עמל בתורה. [\(משלי כד, כט\)](#): למי מדנינים, למי דינין. [\(משלי כד, כט\)](#): למי שיח, למי פיטטין. [\(משלי כד, כט\)](#): למי פצעים חנם, למי פדעין דמגן. [\(משלי כד, ט\)](#): למאחרים על היין, עובדא הוה בחד בר נש, דהוה אליף למשתי תרי עשר קיסטין דחמר בכל יום, יומא חד אשתי חד עשר קיסטין, דמדך ולא אתא שינתא. קם בחשוכא אזל לבי קפילא אמר ליה זבון לי חד קיסטא. אמר ליה לא פתחנא לך דהיא חשיכא וצרי לי מן נטוריא. תלא עייניה וחזא נוקבא בתרעא, אמר ליה הב לי מיניה בהדיו נוקבא, את מפני מלגיו ואנא שתי מלבר, עבד ליה כו. אשתי ודמדך קדם תרעא, עברון עליה נטוריא סבורניה דהוא גנב, מחיוניה ופדעוניה, וקרו עליה למי פצעים חנם, למאן פדעין דמגן. למי חכללות עינים, למאן שמשין דעייניו, כל אלה למי למאחרים על היין, זה שנכנס לבי קפילא קדמאי ונפק בתראי, לבאים לחקור ממסך, מן דשמע הן אית ליה חמרא טבא רדיף בתריה, מה כתיב בו בסוף [\(משלי כד, לב\)](#): אחריתו כנחש ישף וכצפעני יפרש, מה צפעון זה מפריש בין מיתה לחיים, כך הפריש היין בין אדם לחנה, דאמר רבי יהודה ברבי אלעאי אותו העץ שאכל ממנו אדם הראשון ענבים היו, הדא הוא דכתיב [\(דברים לב, לב\)](#): ענבמו ענבי רוש אשכלת מורת למו, הללו הביאו מורות לעולם.

דבר אחר, וכצפעני יפרש, מה צפעון זה מפריש בין מיתה לחיים, כך הפריש היין בין נח לבניו לעבדות, הדא הוא דכתיב [\(בראשית ט, כא\)](#): וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, שמתוך כך אמר ארור כנען.

דבר אחר, וכצפעני יפרש, מה צפעוני זה מפריש בין מיתה לחיים, כך הפריש היין בין לוט לבנותיו לממזרות, הדא הוא דכתיב [\(בראשית יט, לג\)](#):

ותשקין את אביהן יין בלילה הוא, שמתוך כך [\(בראשית ט, לו\)](#) : ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

דבר אחר, וכצפעני יפרש, מה צפועני זה מפריש בין מיתה לחיים, כך הפריש היין בין אהרו לבניו למיתה, דתני רבי שמעון אומר לא מתו בני אהרו אלא שנכנסו שתויי יין לאהל מועד. רבי פנחס בשם רבי לוי אומר משל למלך שהיה לו בן בית נאמן, מצאו עומד על פתח הבית והתיו את ראשו בשתיקה, ומנה בן בית אחר תחתיו, ואין אנו יודעין מפני מה הרג את הראשון, אלא ממה שצוה את השני ואמר לו אל תכנס בפתח הבית, אנו יודעים שמתוך כך הרג לראשון, כך [\(ויקרא י, ב\)](#) : ותיצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, אין אנו יודעים מפני מה מתו, אלא ממה שצוה את אהרו ואמר לו [\(ויקרא י, ט\)](#) : יין ושכר אל תשת, אנו יודעין מתוך כך שלא מתו אלא מפני היין.

דבר אחר, וכצפעני יפרש, מה צפועני זה מפריש בין מיתה לחיים, כך הפריש היין בין עשרת השבטים לשבט יהודה ובנימין לגלות, הדיא הוא דכתיב [\(ישעיה ה, יא\)](#) : הוי משכימי בבקר שכר ירדפו מאחרי בנשף יין ידליקם, שמתוך כך [\(ישעיה ה, יא\)](#) : לכן גלה עמי מבלי דעת, דבר אחר, וכצפעני יפרש, מה צפועני זה מפריש בין מיתה לחיים, כך הפריש היין לשבט יהודה ושבט בנימין לגלות, הדיא הוא דכתיב [\(ישעיה כח, ז\)](#) : וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו, אלה וגם אלה.

דבר אחר, וכצפעני יפרש, מה צפועני זה מפריש בין מיתה לחיים, כך הפריש היין בין מלכות למלכות להריגה, הדיא הוא דכתיב [\(דניאל ה, ב\)](#) : בלשאצר אמר בטעם חמרא, שמתוך כך אמר [\(דניאל ה, ב\)](#) : ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדאה.

דבר אחר, וכצפעני יפרש, מה צפועני זה מפריש בין מיתה לחיים, כך הפריש היין בין אחשורוש לושתי להריגה, הדיא הוא דכתיב: ביום השביעי כטוב לב המלך ביין, שמתוך כך קצר עליה והרגה.

ב אחר הדברים האלה כשד חמת המלך אחשורוש [\(אסתר ב, א\)](#), אמר רבי איבו בשם רבי יוסי בן זמרא כל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג. ורבנן משום רבי יוסי בן זמרא כל מקום שנאמר אחרי סמוך, אחר מופלג. כשד חמת המלך אחשורוש, בשד אין כתיב כאן אלא כשד, שכיכה שאינה שכיכה. זכר את ושתי, גזרה זאת שגזר עליה שתכנס לפני ערמה ולא נכנסה וקצר עליה והרגה, מן דקטלה שרי תהי ביה (נחור בן), למה, שעשתה כהגון. ואת אשר נגזר עליה, שא כהגון. ולמה עלתה לה כך, לפי שלא היתה מנחת לאחשורוש לתן רשות לבנות בית המקדש, ואומרת לו, מה שהחריבו אבותי אתה מבקש לבנות, ויאמרו נערי המלך משרתיו וגו'.

ג וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוֹתוֹ (אסתר ב, ג), מָה רָאָה, אָמַר רַבִּי הוֹנָא עַל יְדֵי שְׁהִיּוּ מְבִזֹּת בְּבָנוֹת יִשְׂרָאֵל כְּעוֹרוֹת, וְאִין כָּל בְּרִיָּה מְשֻׁגָּח עֲלֵיהֶם, לְפִיכֹךְ בָּאוּ לִיְדֵי הַמְּסַפֵּק הַזֶּה. רַבִּי חֲנִינָא בַר שִׁילְקָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין וְרַבִּי לִוִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן אָמְרִין, יִשְׂרָאֵל וְגוֹי דָּרִים בְּחֶצֶר אַחַת, וְשָׁפָה יִשְׂרָאֵל קִדְרָתוֹ וְנָגַע בָּהּ הַגּוֹי, אֵינָה טְמֵאָה, שָׁפָה הַגּוֹי קִדְרָתוֹ וְנָגַע בָּהּ יִשְׂרָאֵל, הוּא אוֹמֵר טְמֵאָה. וְאֶפְלוּ נִפְלוּ לְתוֹכָהּ כַּמָּה שְׂקָצִים וְרַמְשֵׁים, הוּא אוֹכְלָהּ, וְאִם יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה אֶת שְׁלוֹ לְתוֹכָהּ, הוּא שׁוֹבְרָהּ. כֶּךָ כְּתִיב (ירמיה נ, כט): הַשְּׂמִיעוּ אֵל בְּבֶל רַבִּים כָּל דְּרָכֵי קִשְׁת וְגוֹי. וְכִי כֶּסֶף נִטְלָה שְׂתִתֶּן כֶּסֶף, זָהָב נִטְלָה שְׂתִתֶּן זָהָב. (איכה ה, יא): נָשִׁים בְּצִיּוֹן עָנוּ, מָה תִּלְמוּד לֹאמֹר, אֲלָא כֶּךָ אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲתֵם לְהוֹטִים אַחַר הַעֲרֻוָּה חֲיִיכֶם שְׂאֵנִי מִבֵּיא עֲלֵיכֶם אִמָּה שְׂאֵינָה מְבַקֶּשֶׁת מִכֶּם לֹא כֶּסֶף וְלֹא זָהָב, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה יג, יז): הַנְּנִי מַעִיר עֲלֵיהֶם אֶת מְדֵי אֲשֶׁר כֶּסֶף לֹא יַחֲשָׁבוּ וְזָהָב לֹא יַחֲפֹצוּ בּוֹ, וּמָה מְבַקֶּשֶׁת מִכֶּם (ישעיה יג, יח): וּקְשָׁתוֹת נַעֲרִים תִּרְטֹשְׁנָה וּפְרִי בֶטֶן לֹא יִרְחֲמוּ וְגוֹי. אֶל יַד הַגָּא סְרִיס הַמֶּלֶךְ שָׁמַר הַנְּשִׁים, מַחוּי הָיָה וְהָיָה מְמֻנָּה עַל הַבְּתוּלוֹת, וְדַכּוֹתִיָּהּ אֶל יַד שְׁעֲשֻׁגוֹ סְרִיס הַמֶּלֶךְ שָׁמַר הַפִּילְגָשִׁים, שְׁחוּף הָיָה וְהָיָה מְמֻנָּה עַל הַנְּשִׁים.

ד וְהַנְּעָרָה אֲשֶׁר תִּיטֵב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְגוֹי (אסתר ב, ד), מִי הַגּוֹן לְדַבֵּר זֶה, מְרַדְּכִי, אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה וְשָׁמוֹ מְרַדְּכִי דַכּוֹתִיָּהּ (שמות ב, כה): וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים, מִי הַגּוֹן לְדַבֵּר זֶה, מִשָּׁה, וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה. וְדַכּוֹתִיָּהּ (שמואל א ח, כב): וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם לָכוּ אִישׁ לְעִירוֹ וְגוֹי, מִי הַגּוֹן לְדַבֵּר זֶה, שְׂאוּל, שְׁנֵאמַר (שמואל א ט, א): וַיְהִי אִישׁ מִבְּנֵימִין וְשָׁמוֹ קִישׁ. וְדַכּוֹתִיָּהּ (שמואל א יז, יא): וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל וְכָל יִשְׂרָאֵל אֶת דְּבָרֵי הַפְּלִשְׁתִּי [האלה] וַיַּחֲתוּ וַיֵּרְאוּ מְאֹד. מִי הַגּוֹן לְדַבֵּר זֶה, דָּוִד, (שמואל א יז, יב): וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרַתִּי הַזֶּה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אֲבִירָם אָמַר תִּרְתִּי, כְּתִיב (שופטים ג. ד): וְהוּא לַחֵץ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחִזְקָה, מֵהוּ בְּחִזְקָה, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּחֵרוּפִין וּבְגִדוּפִין, הָאִידָּךְ מָה דָּאֵת אָמַר (מלאכי ג, ג): חִזְקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם, מִי הַגּוֹן לְדַבֵּר זֶה, דְּבוּרָה, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (שופטים ד, ד): וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לְפִידוֹת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אֲבִירָם אָמַר חוּרִי (שופטים י, יח): וַיֹּאמְרוּ הָעָם שָׂרִי גִלְעָד אִישׁ אֶל רַעְהוּ מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יַחַל לְהַלְחֵם בְּבִנֵי עַמּוֹן יְהִיָּה לְרֹאשׁ לְכָל יִשְׂבֵי גִלְעָד, מִי הַגּוֹן לְדַבֵּר זֶה, יַפְתָּח (שופטים יא, א): וַיַּפְתָּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גְבוּר חֵיל.

א אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי מְשַׁפֵּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת (תהלים קו. ג), נִמְנֹו בַעֲלִית רַבִּי טְרַפּוֹן וְאָמְרוּ אֵיזָה הוּא שְׁעוֹשֶׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת, אִם תֹּאמֶר אֱלוֹ סוֹפְרִים וּמְשֻׁנִים, אֵינָן לֹא אוֹכְלִים וְלֹא שׁוֹתִין וְלֹא יִשְׁנִים, אֲלֵא אֱלוֹ פוֹתְבֵי תַפְלִין וּמְזוּזוֹת, אֵינָן לֹא אוֹכְלִים וְלֹא שׁוֹתִין וְלֹא יִשְׁנִים, אֲלֵא אֵיזָהוּ עוֹשֶׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת, הֵוִי אוֹמֵר זֶה הַמְגִדֵל יְתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. תִּימַר שְׂאִין מִתְגַּלְגֵּל עֶרֶם בְּלֵילָה, אָמְרוּ עֲדִין צְרִיכִין אָנוּ לְמוֹדְעִי, בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר הַמוֹדְעִי וְלִמַּד לֹא דְבָרָה תוֹרָה אֲלֵא מִתּוֹךְ פְּרוּסָה שְׂאוֹכְלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

דָּבָר אַחֵר, אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי מְשַׁפֵּט, זֶה מְרַדְּכִי, עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת, שְׂגִדֵּל יְתוֹמָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. אָמַר דָּוִד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם (תהלים קנ. ג): זְכַרְנִי ה' בְּרִצּוֹן עֲמֶךָ, בְּשַׁעַה שֶׁתַּעֲשֶׂה תִשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מְרַדְּכִי וְאַסְתֵּר, בְּשַׁעַה שֶׁבִקֵּשׁ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת יִשְׂרָאֵל וְשָׁקַל עֲשָׂרַת אֲלָפִים כֶּכֶר כֶּסֶף עַל יְדֵי עוֹשֵׂי מְלָאכֶת אַחֲשׁוּרוּשׁ, דְּכַתִּיב (אסתר ג. ט): וְעֲשָׂרַת אֲלָפִים כֶּכֶר כֶּסֶף וְגו', מַה כְּתִיב שָׁם, אִישׁ יְהוּדִי וְגו'.

ב אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשׁן הַבֵּירָה (אסתר ב. ה), אִישׁ מְלַמֵּד שְׁהֵיָה מְרַדְּכִי שְׁקוֹל בְּדוֹרוֹ כְּמִשֶּׁה בְּדוֹרוֹ, דְּכַתִּיב בֵּיה (במדבר יב. ג): וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עָנּוּ מֵאֵד, מַה מִּשֶּׁה עָמַד בְּפָרְץ, דְּכַתִּיב (תהלים קו. כג): וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לֹוִלֵי מִשֶּׁה בְּחִירוֹ עָמַד בְּפָרְץ וְגו', אִף מְרַדְּכִי כֵן, דְּכַתִּיב (אסתר ג. ג): דִּרְשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל זֶרְעוֹ. מַה מִּשֶּׁה לְמַד תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, דְּכַתִּיב (דברים ד. ה): רְאֵה לְמַדְתֵּי אֲתָכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים, אִף מְרַדְּכִי כֵן, דְּכַתִּיב (אסתר ט. ל): דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת, וּכְתִיב (משלי כג. כג): אֲמַת קִנְיָה וְאֵל תִּמְכֹּר. וּשְׁמוֹ מְרַדְּכִי. הַרְשָׁעִים קוֹדְמִין לְשִׁמּוֹן, (שמואל א כה. כח): נָבַל שְׁמוֹ, (שמואל ב כ. כא): שְׁבַע בֶּן בְּכָרֵי שְׁמוֹ. אֲבָל הַצְּדִיקִים שְׁמֹן קוֹדֵם לְהֵם (שופטים יג. ב): וּשְׁמוֹ מְנוּחַ, (שמואל א ט. א): וּשְׁמוֹ קִישׁ, (שמואל א ט. א): וּשְׁמוֹ שְׂאוּל, (שמואל א א. א): וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה, (רות ב. א): וּשְׁמוֹ בַעַז. וּשְׁמוֹ מְרַדְּכִי, לְפִי שְׂדוּמִין לְבוּרְאָן, דְּכַתִּיב (שמות ו. ג): וּשְׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לְהֵם. יְהוּדִי, לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ יְהוּדִי, וְהֵלֵא יְמִינֵי הוּא, לְפִי שְׂיַחַד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּנֻגַד כָּל בְּאֵי עוֹלָם, הֵדָא הוּא דְּכַתִּיב לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה. וְכִי קִנְיָתָן הָיָה וְעוֹבֵר עַל גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ, אֲלֵא כְּשֶׁצְּוָה אַחֲשׁוּרוּשׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְהַמֶּן, חָקַק עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַל לְבוֹ, וְנִתְּכּוֹן כְּדִי שְׂיַשְׁתַּחֲוֶה לְעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּכְשֶׁהָיָה רוֹאֶה הַמֶּן שְׂאִין מְרַדְּכִי מִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ, נִתְּמַלֵּא חֲמָה, וּמְרַדְּכִי אוֹמֵר לוֹ יֵשׁ אֲדוֹן הַמִּתְגַּאֵה עַל כָּל גְּאִים, הִיאָד אֲנִי מְנִיחוֹ וְאַשְׁתַּחֲוֶה לְעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּלְפִי שְׂיַחַד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא יְהוּדִי, לוֹמֵר יְהוּדִי יְחִידִי. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שְׁהֵיָה שְׁקוֹל כְּאַבְרָהָם בְּדוֹרוֹ, מַה אַבְרָהָם אָבִינוּ מָסַר אֶת עַצְמוֹ לְתוֹךְ כַּבֶּשֶׂן הָאֵשׁ וְהַחֲזִיר וְהַכִּיר לְבָרִיּוֹת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵדָא הוּא דְּכַתִּיב (בראשית יב. ה): וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְוֹ, אִף מְרַדְּכִי בְּיָמָיו הַכִּירוֹ הַבְּרִיּוֹת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵדָא הוּא דְּכַתִּיב (אסתר ח. יז): וְרַבִּים מֵעַמִּי הָאֲרָץ מִתְּיַהֲדִים, וַיִּיחַד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקִדְשׁוֹ, וּלְפִיכָד נִקְרָא יְהוּדִי, דְּכַתִּיב: אִישׁ יְהוּדִי, אֵל תִּקְרֵי יְהוּדִי אֲלֵא יְחִידִי.

ג הָיָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ הָיָה, הוּא תְּחַלְתּוֹ וְהוּא סוּפוֹ. אֲתִיבוּן לִיָּה וְהִכְתִּיב (יחזקאל לג, כד): אָחַד הָיָה אַבְרָהָם, מֵעַתָּה הוּא תְּחַלְתּוֹ וְהוּא סוּפוֹ, אָמַר לֹון אִף הִיא לֹא תִבָּרָה, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹחָנָן תְּרוּוִיחוּן בְּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים הִפִּיר אַבְרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ, הָדָא הוּא דְכִתְיב (בראשית כו, ה): עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי, מִנְּיָן עֵקֶב שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹל בּוֹרְאוֹ, וְהוּוֹ שְׁנוֹתָיו מֵאָה שְׁבַעִים וְחֲמִשׁ, מֵה מְקַיִם בּוֹ, הָיָה, שֶׁהָיָה מִתְקַן לְהַדְרִיךְ כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּתִשׁוּבָה, (בראשית ג, כב): הֵן הָאָדָם הָיָה, שֶׁהָיָה מִתְקַן לְמִיתָה. (בראשית ג, א): וְהִנְחֹשׁ הָיָה עָרוֹם, מִתְקַן לְפָרְעָנוּת. (בראשית ד, ב): וְקִין הָיָה עֶבֶד אֲדָמָה, מִתְקַן לְגָלוּת, כְּמָא דְאָתָּא אָמַר (בראשית ד, טז): וַיֵּצֵא קִין מִלְּפָנֵי ה' וְגו' לֹוֹמַר נָע וְנָגַד. (איוב א, א): אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עֹוֹץ, מִתְקַן לְיִסּוּרִין. (בראשית ו, ט): נָח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה, הָיָה מִתְקַן לְהַפִּיר בּוֹרְאוֹ. (שמות ג, א): וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה, הָיָה מִתְקַן לְגֹאֲלָה. מְרַדְּכִי הָיָה מִתְקַן לְגֹאֲלָה. רַבִּי לִוִי וְרַבְּנָן, רַבִּי לִוִי אָמַר כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ, הָיָה, רָאָה עוֹלָם חֲדָשׁ.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן וְחֲמֹשָׁה הֵן: נָח, אֲתָמוּל (איוב יד, יט): אֲבָנִים שֶׁחֲקוּ מִיָּם, דְּאָמַר רַבִּי לִוִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן אֶפְלוּ אֲצִטְרוּבוּלִין שֶׁל רַחֲמִים נִמּוּחוּ בִימֵי הַמַּבּוּל, וְהִכָּא אָמַר (בראשית ט, יח): וַיְהִי בְּגִי נָח הַיִּצְאִים מִן הַתֵּבָה, לֹוֹמַר רָאָה עוֹלָם חֲדָשׁ. יוֹסֵף, אֲתָמוּל (תהלים קה, יח): עָנוּ בְּכַבֵּל, וְעִכְשׁוֹ (בראשית מב, ו): וַיֹּסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאֶרֶץ, אֶלָּא רָאָה עוֹלָם חֲדָשׁ. מֹשֶׁה, אֲתָמוּל בּוֹרַח מִפְּנֵי פָרְעָה, וְעִכְשׁוֹ מְשַׁקְעוּ בָיִם, אֶלָּא שֶׁרָאָה עוֹלָם חֲדָשׁ. אִיּוֹב, אֲתָמוּל (איוב טז, יג): יִשְׁפֹּךְ לְאֶרֶץ מְרִרְתִּי, וְעִכְשׁוֹ (איוב מב, ט): וַיֹּסֵף ה' אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנָה, אֶלָּא רָאָה עוֹלָם חֲדָשׁ. מְרַדְּכִי, אֲתָמוּל וַיִּלְבַּשׁ שֶׁק וְאָפֶר, וְעִכְשׁוֹ יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת. וְשִׁמוֹ מְרַדְּכִי. מֵה מֵר רֹאשׁ לְכָל הַבְּשָׁמִים, אִף מְרַדְּכִי רֹאשׁ לְצַדִּיקִים בְּדוֹרוֹ.

ד אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם (אסתר ב, ו), רַבִּי בְּרַכְיָה וְרַבִּי יִרְמְיָה וְרַבִּי חִנָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי, כִּד הוּוֹ מָטוּ רַבִּי יוֹנָתָן וְרַבְּנָן לְהַאי פְּסוּקָא אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר, הוּוֹ אֲמַרִין נְבוּכַדְנֶצַּר שְׁחִיק עֲצָמוֹת, וְלָמָּה לֹא הוּוֹ אֲמַרִין כֹּן בִּירְמְיָה, אֶלָּא שְׁכַל נְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁבִירְמְיָה חֵי הוּוֹ, בְּרַם הִכָּא מֵת הוּוֹ.

ה וַיְהִי אִמֵּן אֶת הַדְּסָה (אסתר ב, ז), מֵה הַדְּסָה רִיחָה מְתוּק וְטַעְמָה מֵר, כִּד הִיָּתָה אֲסֵתֵר מְתוּקָה לְמְרַדְּכִי וּמְרָה לְהֶמֶן. כִּי אִין לָה אָב וְאָם, רַבִּי פְּנַחֲס וְרַבִּי חֲמָא בַר גּוּרְיֹון בְּשֵׁם רַב וְכִי שְׁתוּקִית הִיָּתָה דְּאָתָּא אָמַר כִּי אִין לָה אָב וְאָם, אֶלָּא עֲבַרְתָּה אִמָּה מֵת אֲבִיָּה, וְכִיּוֹן שְׁנוּלְדָה מֵתָה אִמָּה.

ו כְּתִיב (שמות יז, יד): וְשִׁים בְּאֲזֵנֵי יְהוֹשֻׁעַ, זֶה אָחַד מֵאַרְבָּעָה צַדִּיקִים שְׁנִתְּנוּ לָהֶם רָמְזוּ, שְׁנַיִם חֲשׂוּ וּשְׁנַיִם לֹא חֲשׂוּ, מִשָּׁה נִתְּנוּ לוֹ רָמְזוּ וְלֹא חֲשׂוּ, יַעֲקֹב נִתְּנוּ לוֹ רָמְזוּ וְלֹא חֲשׂוּ, דָּוִד וּמְרַדְּכִי נִתְּנוּ לָהֶם רָמְזוּ וְחֲשׂוּ. יַעֲקֹב אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (בראשית כח, טו): וּשְׁמַרְתִּיךְ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ, וַיִּירָא, אָדָם שֶׁהִבְטִיחוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה מִתְּפַחַד, דְּכִתְיב (בראשית לב, ח): וַיִּירָא יַעֲקֹב וְגו', אֶלָּא אָמַר שְׁמָא כְּשֶׁהִיָּתִי בְּבֵית לָבָן הִטְמָא נִתְּלַכְלַכְתִּי בְּטַמְאָה. מִשָּׁה, וְשִׁים

באזני יהושע, לומר שאתה מת ויהושע מכניס ישראל לארץ, וכתוב [\(דברים ג, כב\)](#): ואתחנן אל ה', אבל דוד ומרדכי נתנו להם רמז וחשו, דוד אמר [\(שמואל א יז, לו\)](#): גם את הארי גם הדב הפה עבדך, אמר דוד וכי מה אני ספון שהפיתי חיות רעות אלו, אלא אמר שמא דבר עתיד ליארע את ישראל והו עתידין לנצל על ידי. מרדכי, ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים, אמר אפשר לצדקת זאת שתנשא לערל, אלא שעמיד דבר גדול שיארע על ישראל ועמידים להנצל על ידיה.

רבי ברכיה בשם רבי לוי, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם בכיתם ואמרתם [\(איכה ה, ג\)](#): יתומים היינו ואין אב, חייכם אף הגואל שאני עתיד להעמיד לכם במדי לא יהיה לו אב ואם, הדא הוא דכתיב: כי אין לה אב ואם.

ובכל יום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים [\(אסתר ב, יא\)](#), לשאל על כתמה ועל נדויתה. לדעת את שלום אסתר, שא יעשו לה כשפים.

אמר רבי יעקב בר אחא אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה דרשת שלום נפש אחת, לדעת את שלום אסתר, חייך סופך לדרש שלום אמה שלמה, הדא הוא דכתיב: דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו.

ובהגיע תר אסתר וגוי ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה [\(אסתר ב, טו\)](#), רבי יודא אומר פאי קונין הזה שאלף בני אדם מביטים בה והיא ערבה על כלם. רבי נחמיה אומר העמידו מדיות מכאן ופרסיות מכאן והיתה אסתר יפה מכלן. רבנן אמרין ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה, בעיני העליונים ובעיני התחתונים, כמה דאת אמר [\(משלי ג, ד\)](#): ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש [\(אסתר ב, טז\)](#), מתעלה בלקוחין, דין אמר אנא יהיב מאה דינרין ועליל עמה, ודין אמר אנא יהיב תרתין מאון ועליל עמה.

ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד וגוי [\(אסתר ב, יז\)](#), רבי חלבא אמר מלמד שאף הנשואות הביאו לפניו, לכך נאמר: מכל הנשים ומכל הבתולות. וישם קתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי, עד שהמליכו את אסתר היתה איקונין של ושתי קימת, כיון שנשא את אסתר, בת טובים, בת גנוסים, אמר תיחות ושתי תיסק אסתר, הדא הוא דכתיב: וימליכה תחת ושתי.

אין אסתר מגדת מולדתה [\(אסתר ב, כ\)](#), מלמד שתפשה שתיקה בעצמה כרחל זקנתה שתפשה פלך שתיקה, עמדו כל גדולי זרעה בשתיקה. רחל

תפשה פלד שתיקה, ראתה סבלונותיה ביד אחותה, ושתקה. בנימין בנה תפש בשתיקה, תדע שאבנו שהיתה בחשן היתה ישפה, לומר יודע היה במכירת יוסף ושותק. ישפה, ישפה ושותק. שאול בן בנה (שמואל א י ט): ואת דבר המלוכה לא הגיד לו. אסתר, אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה.

יג בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתו ותרש שני סריסי המלך וגוי (אסתר ב כא), מה קצפון היה שם, מעביר שנים ומשיב אחד, מעביר שני קלסריקין שהן שומרי הסף ומושיב הברברי הזה. יושב בשער המלך, רבי ברכיה בשם רבי לוי אמר, כתיב (תהלים מו ט): לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, הקצוף עבדים על יד אדונייהם לתת גדלה לצדיקים, הדא הוא דכתיב: קצף בגתו ותרש וגוי, לתת גדלה למרדכי, מקצוף אדונים על עבדיהם לתת גדלה ליוסף, הדא הוא דכתיב (בראשית מא ט): פרעה קצף על עבדיו.

יד ויבקש הדבר וימצא (אסתר ב כג), רבי לוי בשם רבי אחא בר שילא איש כפר תמרתא אמר, ומה אם ספרו של בשר ודם כד, לכשיבוא ספרו של הקדוש ברוך הוא דכתיב בו (מלאכי ג טז): ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו וגוי, על אחת כמה וכמה.

פרשה ז

א אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא וגוי (אסתר ג א), זהו שאמר הכתוב (תהלים לו כ): כי רשעים יאבדו ואיבי ה' כיקר כרים. שאין מפטמין אותן לטובתן אלא לטבחה, כד המן הרשע לא נתגדל אלא למפלתו, משל לאדם שהיתה לו סיחה וחמורה וחזירה, והיה נותן לחזירה בלא מדה, לחמורה ולסיחה במדה. אמרה סיחה לחמורה מה שוטה זה עושה, אנו שאנו עושין מלאכתו של בעל הבית נותן לנו במדה, ולחזירה שהיא בטלה, שלא במדה. אמרה לה תבוא השעה ואת רואה במפלתה, שאין מאכילין אותה יותר לכבודה, אלא לרעתה. פיון שבא קלנדס, מיד נטלו לחזירה ונחרוה, התחילו נותנין שעורים לפני בתה של חמורה, והיתה מנשבת בהן ולא אכלה, אמרה לה אמה בתי לא המאכל גורם אלא הבטלה גורמת כד, לפי שכתוב: וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו, לפיכך ויתלו את המן.

ב דָּבַר אַחֲרַי, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אָמַר רַבִּי לִוִּי זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב [\(תהלים](#) [צ.ב.ח](#)): בְּפֶרֶחַ רִשְׁעִים כָּמוֹ עֵשֶׂב וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעֻלֵי אָוֶן, מִה כְּתִיב בְּסוּף קְרִיָּה: לְהַשְׁמֵדֵם עֲדֵי עַד, לֹא נִתְגַּדֵּל הֶמֶן אֶלָּא לְרַעְתּוֹ, וְלָמָּה גִדְּלוֹ, מִשֶּׁל לְגוּלְיֵיר שֶׁקָּלַל לְבָנָו שֶׁל מֶלֶךְ, אָמַר הַמֶּלֶךְ אִם אֲנִי הוֹרְגוֹ הַכֹּל אוֹמְרִים גּוּלְיֵיר הָרַג, עָשָׂה אוֹתוֹ טְרִיכּוֹנוֹס, וְאַחֲרַי כֶּף עָשָׂה אוֹתוֹ הַגְּמוּן, וְאַחֲרַי כֶּף הִתִּיז אֶת רֹאשׁוֹ. כֶּף אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלֹהֵי נְהַרְג הֶמֶן כְּשִׁירָד וַיַּעַץ לְאַחֲשׁוּרוֹשׁ לְבַטֵּל בְּנֵן בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ, לֹא הָיָה מִי יוֹדְעוֹ, אֶלָּא יִתְגַּדֵּל וְאַחֲרַי כֶּף יִתְלֶה, לְפִיכֶךָ וַיֵּשֶׁם אֶת כְּסָאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׁרִים, וְאַחֲרַי כֶּף וַיִּתְלוּ אֶת הֶמֶן, הָרִי אוֹיְבֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַפְלְתּוֹ הֵן מִתְגַּדְּלִין, וּכְתִיב [\(איוב יב.כג\)](#): מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וַיֹּאבְדֵם.

ג דָּבַר אַחֲרַי, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, כְּתִיב [\(איוב כ.ו\)](#): אִם יַעֲלֶה לְשָׁמַיִם שִׂיאוֹ, לְרוּמָא. וְרֹאשׁוֹ לָעֵב יִגִּיעַ, לְעִנְנָה. [\(איוב כ.ז\)](#): כְּגִלְלוּ לְנֶצַח יֹאבֵד, מִה גִלְלִים הִלְלוּ מִזֶּהֱמִין כֶּף הוּא מִזֶּהֱם. [\(איוב כ.ח\)](#): רֹאִיו יֹאמְרוּ אִיו, חֲמִיִן לִיָּה וְלֹא חֲכִמִין לִיָּה, אֵן הוּא הֶמֶן וְאֵן הוּא שְׁלוֹתוֹ. רַבִּי פְּנִיחַס הָוָה מִשְׁתַּעֵי אֵילִין עוֹבְדֵיָא, אָרִי עָשָׂה סְעוּדָה לְבַהֲמָה וְלַחֲיָה, וְסִכֶּךָ עַל גִּבְן עוֹרוֹת שֶׁל אֲרִיּוֹת וְזֹאבִים וְחִיּוֹת רְעוֹת, מִן דְּאֶכְלוּן וּשְׁתוּן אֲמַרִין הַלְוֵאֵי מָאן יִימַר קוּמִיִן זְמִירָא, תְּלִיִן עֵינֵיהוֹן בְּהַדִּיהַ תַּעֲלֵא, אָמַר לִוִּי עֵנִיִן לִי אֶתוֹן מִה דְּאֶנָּא אָמַר לְכוּן, אֲמַרִין הֵן, אָמַר לִוִּי מָאן דְּאֶחְמֵי לִוִּי בְּעֵילָאֵי הוּא יַחְמֵי לִוִּי בְּאַרְעָאֵי. כֶּף מִי שֶׁהֲרָאֵנוּ בְּמַפְלְתּוֹ שֶׁל בְּגִתּוֹ וְתַרְשׁ וְצְלִיבְתּוֹ, הוּא יִרְאֶה לָנוּ בְּמַפְלְתּוֹ שֶׁל הֶמֶן, וּמִי שֶׁפָּרַע מִן הָרֹאשׁוֹנִים הוּא יִפְרַע לָנוּ מִן הָאַחֲרוֹנִים, מִה כְּתִיב לְמַעֲלָה מִן הָעֵנָן וַיִּתְלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ, אֵף סוּפוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ לְצֹלֵב.

ד דָּבַר אַחֲרַי, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדְּלַי הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ, הִרְהוּרֵי דְבָרִים הָיוּ שָׁם, וּמִי הִרְהַר, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר הֶמֶן הִרְהַר, אָמַר אִם אֶסְתַּר יְהוּדִית הִיא, קְרוּבְתֵי הִיא מִן אָבִי עֵשׂוֹ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב [\(מלאכי א.ב\)](#): הֲלוֹא אֲחַ עֵשׂוֹ לִיַעֲקֹב, וְאִם גּוֹיָה הִיא כָּל הַגּוֹיִם קְרוּבִים אֵלֹהֵי לְאֵלוֹ.

ה רַבִּי פְּנִיחַס אָמַר, שְׁנֵי עֲשִׂירִים עֲמָדוֹ בְּעוֹלָם, אֶחָד לְיִשְׂרָאֵל וְאֶחָד לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְלֹא עֲמָד לָהֶם מְמוֹנָם אֶלָּא לְרַעְתָּם. קִרַח בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּצָּא אוֹצְרוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהִטְמִין יוֹסֵף. וְהֶמֶן בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לָקַח אוֹצְרוֹת מִלְכֵי יְהוּדָה. וְכִיוֹן שֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ אֶת עֲשָׂרוֹ וַעֲשָׂרַת בָּנָיו לְפָנָיו שָׂרִים, עֲמָד וְגִדְּלוֹ וְרוּמָמוֹ, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדְּלַי הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֶת הֶמֶן בֶּן הַמִּדְּתָא הָאֶגְגִי וַיִּנְשְׂאָהוּ, וְצִוָּה הַמֶּלֶךְ שֶׁיְהִי כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לוֹ, מִה עָשָׂה הֶמֶן, עָשָׂה לוֹ צֶלֶם מְרַקָּם עַל בְּגָדָיו וְעַל לְבוֹ, וְכָל מִי שֶׁהָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה לְהֶמֶן הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה לְעַבּוֹדַת כּוֹכָבִים.

ו וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְגוֹי [\(אסתר ג.ב\)](#), רַבִּי יוֹסֵי בַר חֲנִינָא פִתַח [\(תהלים קמ.ו\)](#): טְמֵנוּ גַאִים פַּח לִי, אָמַרְהָ כְּנִסַת יִשְׂרָאֵל לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ

ברוך הוא רבונו של עולם מצודה פרשו לי עובדי כוכבים להפילני, אומרים לי עבד עבודת כוכבים, אם אני שומעת להם נענשתי, ואם אין אני שומעת להם הן הורגין אותי. משל לזאב שצמא למים ופרשו לו מצודה על פי המעין, אמר אם ארד לשתות הריני נצוד, ואם לא ארד הריני מת בצמא.

ז ויהי כאמרם אליו יום ויום [\(אסתר ג, ד\)](#), רבי יוחנן בשם רבי בנמיא בר רבי לוי, בניה של רחל נסן שוה וגדלתן שוה. נסן שוה, הדא הוא דכתיב [\(בראשית לט, ט\)](#): ויהי כדברה אל יוסף יום יום, וכאן כתיב: ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם, ולהלן כתיב [\(בראשית לט, ט\)](#): ולא שמע אליה לשכב אצלה. וגדלתן שוה, הדא הוא דכתיב [\(בראשית מא, מב\)](#): ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אתו בגדי שש, וכאן כתיב: ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי. להלן כתיב [\(בראשית מא, מב\)](#): וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך, וכאן כתיב: ונתון הלבוש והסוס וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו.

ח מה אמר להם מרדכי למי שאומר לו: מדוע אתה עובר את מצות המלך, רבי לוי אמר, אמר להם מרדכי, משה רבנו הזהיר לנו בתורה [\(דברים כז, טו\)](#): ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, ורשע זה עושה עצמו עבודת כוכבים. וישעיהו הנביא הזהירנו [\(ישעיה ב, כב\)](#): חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, ולא עוד אלא שאני איסגנטירין של הקדוש ברוך הוא, שכל השבטים נולדו בחוצה לארץ, וזקני נולדו בארץ ישראל. אמרון ליה ונימר ליה, מיד, ויגידו להמן וגוי. אמר לון המן, אמרון ליה זקנו הלא השתחוה לזקני, הדא הוא דכתיב [\(בראשית לג, ו\)](#): ותגשן השפחות וגוי ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו. היתבי, ועדין לא נולדו בנמיא. אמרין ליה, הדא הוא דכתיב: ויגידו להמן.

ט וירא המן כי אין מרדכי כרע ומשתחוה לו [\(אסתר ג, ה\)](#), אמר רבי איבו [\(תהלים סט, כד\)](#): תחשכנה עיניהם של רשעים מראות. לפי שמראית עיניהם של רשעים מורידות אותם לגיהנם, הדא הוא דכתיב [\(בראשית ו, ב\)](#): ויראו בני האלהים את בנות האדם. [\(בראשית ט, כב\)](#): וירא חם אבי כנען. [\(בראשית כח, ח\)](#): וירא עשו כי רעות בנות כנען. [\(במדבר כב, ב\)](#): וירא בלק בן צפור. [\(במדבר כד, א\)](#): וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל. וירא המן כי אין מרדכי כרע ומשתחוה לו. אבל מראית עיניהם של צדיקים תואר, לפי שמראית עיניהם של צדיקים מעלה אותם למעלה העליונה, הדא הוא דכתיב [\(בראשית יח, ב\)](#): וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים. [\(בראשית כב, יג\)](#): וירא והנה איל. [\(בראשית כט, ב\)](#): וירא והנה באר בשדה. [\(שמות ג, ב\)](#): וירא והנה הסנה. [\(במדבר כה, ז\)](#): וירא פינחס, לפיכך הם שמחים במראית עיניהם, שניאמר [\(תהלים קז, מב\)](#): יראו ישראלים וישמחו.

ז וַיְבֹז בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמֶרְדֵּכִי לְבַדּוֹ (אסתר ג, ו), בְּזוּי בֶן בְּזוּי, לְהִלָּן כְּתִיב (בראשית כה, לד) : וַיְבֹז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה, וְכֹאֵן כְּתִיב : וַיְבֹז בְּעֵינָיו. וַיִּבְקֶשׁ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסִי בֶן לְקוֹנִיָּא אָמַר, בְּעֵלְמָא הָדִין נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְצוּרִים, שְׁנַאֲמַר (במדבר כג, ט) : כִּי מֵרֵאשִׁית צָרִים אָרְאָנוּ. (ישעיה נא, א) : הַבֵּיטוּ אֶל צוּר חֲצַבְתֶּם. נִמְשְׁלוּ כְּאַבְנִים, שְׁנַאֲמַר (בראשית מט, כד) : מִשָּׁם רָעָה אָבֹן יִשְׂרָאֵל. (תהלים קיח, כב) : אָבֹן מְאִסּוּ הַבּוֹנִים. וְאַמּוֹת הָעוֹלָם נִמְשְׁלוּ בְּחַרְשֵׁים, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה ל, יד) : וּשְׁבַרָה כְּשֶׁבַר נֶבֶל יוֹצְרִים. נִפְלָה כִּיפָה עַל קִידָרָא, וְוִי לְקִידָרָא. נִפְלָה קִידָרָא עַל כִּיפָה, וְוִי לְקִידָרָא, בֵּין כְּדָ וַיְבִין כְּדָ וְוִי לְקִידָרָא. כְּדָ כָּל מִי שֶׁהוּא בָּא וּמִזְדוּג לְהֵם, הוּא נוֹטֵל אֶת שְׁלוֹ מִתַּחַת יְדֵיהֶם. וְכֹן הוּא אוֹמֵר בְּחִלוֹם נְבוּכַדְנֶצַּר (דניאל ב, מה) : דִּי מְטוּרָא אֲתַגְזֶרֶת אָבֹן דִּי לָא בִידִין וְהִדְקַת פְּרוּזְלָא נְחָשָׂא חֲסָפָא.

אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר יֵנְאִי, פּוּרְפִירָא דְמַלְכָּא מְזַדְבְּנָא בְּשׁוּקָא, וְוִי לִיה לְמַזְבְּנִיה וְוִי לִיה לְזַבּוּנִיה. כְּדָ יִשְׂרָאֵל הֵן פּוּרְפִירָא שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְפָּאֵר בְּהוֹן, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה מט, ג) : יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּדָ אֲתַפְּאֵר, וְהוֹן נִמְכָּרִין, אוֹי לוֹ לְמוֹכֵר וְאוֹי לוֹ לְלוֹקֵחַ. מְשַׁל דְהֵמֶן רְשִׁיעָא לָמָּה הוּא דוּמָה, לְעוֹף שְׁעֵשָׂה קוֹן עַל שְׁפַת הַיָּם וְשִׁטֵּף הַיָּם אֶת קִנּוֹ, וְאָמַר אֵינִי זֶז מִשָּׁם עַד שְׁנַעֲשָׂה יָם יִבְשָׂה וַיִּבְשָׂה יָם, מָה עֲשָׂה נוֹטֵל מִיָּם מִן הַיָּם בְּפִיו וְשׁוֹפֵף לִיבְשָׂה, וְנוֹטֵל עֶפֶר מִן הַיִּבְשָׂה וּמְשַׁלִּיף לָיָם. בָּא חֲבֵרוֹ וְעֵמֵד לוֹ עַל גְּבִיו וְאָמַר לוֹ, בֵּישׁ גְּדָא וְטַמִּיעַ מְזָלָא, סוּף סוּף בְּמָה אֲתָּ יִכִּיל, כְּדָ אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהֵמֶן הַרְשָׁע, אֵי שׁוּטָה שְׁבַעוֹלָם, אֲנִי אֲמַרְתִּי לְהַשְׁמִידֶם כְּבִיכּוֹל וְלֹא יִכְלָתִי, שְׁנַאֲמַר (תהלים קו, כג) : וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֶם לוֹלִי מִשָּׂה בְּחִירוֹ עֵמֵד בְּפִרְץ לְפָנָיו לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ לְהַשְׁמִיד לְהַרְגַּ וְלֹאֲבַד, חִיָּף רִישָׁף מִתּוֹרָם חֲלָף רִישִׁיהוֹן דְּאִינוּן לְשִׁיזְבָּא וְאַתָּה לְצִלִּיבָא.

יא בַּחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן הוּא חֲדָשׁ נִיסָן וְגוֹ' (אסתר ג, ז), תְּנִי כְּשֶׁאֲמַר הַמֶּן הַרְשָׁע לְאַבְדָּ אֶת יִשְׂרָאֵל, אָמַר הִיאָדָּ אֲנִי שׁוֹלֵט בְּהוֹן, הִרִינִי מִפִּיל גּוֹרְלוֹת. וְרוּחַ הַקְדָּשׁ צוֹנַחַת (נואל ד, ג) : וְאַל עֲמִי יָדוּ גּוֹרֵל. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רְשָׁע בֶּן רְשָׁע, גּוֹרְלָף עוֹלָה לְהַצְלֵב, הַפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרֵל, עֲלִיו נִפְל הַגּוֹרֵל, לָמָּה (תהלים קכה, ג) : כִּי לֹא יָנוּחַ שְׁבֵט הַרְשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצְדִּיקִים. בְּתַחֲלָה הַפִּיל פּוּר בִּימִים, שְׁנַאֲמַר : מִיּוֹם לְיוֹם, הַפִּיל פּוּר בְּיוֹם אֶחָד בְּשַׁבָּת, עֵמֵד שָׂרוּ לְפָנָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בֵּי נִבְרָאוּ שְׁמַיִם וָאָרֶץ, וְאַמְרַתְּ (ירמיה לג, כה) : אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקוֹת שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי, יֵשׁ בְּרִית בְּבִשְׂרָם, דְּכְּתִיב (בראשית יז, ט) : וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר, וְכְּתִיב (בראשית יז, יג) : וְהִיתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם, וַיֵּשׁ בְּרִית בְּפִיהֶם, זֹו תוֹרָה, דְּכְּתִיב (יהושע א, ח) : לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, וְאַמְרַתְּ (ירמיה לא, לו) : אִם יִמְדוּ שְׁמַיִם מִלְמַעְלָה וַיִּחְקְרוּ מוֹסְדֵי אָרֶץ לְמָטָה וְגוֹ', וְכְּתִיב (ירמיה לא, לה) : גַּם זָרַע יִשְׂרָאֵל יִשְׁבְּתוּ מִהַיּוֹת גּוֹי לְפָנָיו כָּל הַיָּמִים, וְרְשָׁע זֶה מְבַקֵּשׁ לְאַבְדּוֹ, עֵקֶר שְׁמַיִם וָאָרֶץ תַּחֲלָה וְאַחַר כְּדָ אֲתָה מְכַלָּה אוֹתוֹן. הַפִּיל פּוּר בְּיוֹם שְׁנִי, וְעֵמֵד שָׂרוּ לְפָנָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּיוֹם שְׁנִי הַבְּדִלְתָּ בֵּין מִיָּם הָעֲלִיוֹנִים לְמִיָּם הַתַּחְתּוֹנִים, וְכֹן יִשְׂרָאֵל מְבַדְּלִים הֵם מִן הָאֲמוֹת,

הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(ויקרא כ, כו\)](#) : וְאֲבָדַל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי, וְרָשָׁע זֶה רוֹצֵחַ לְאֲבָדוֹן, הִפְדָּ עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְאַחַר כָּלֵה אוֹתָם. יוֹם שְׁלִישִׁי הַפִּיל פּוֹר, וְעֵמֵד שָׂרוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם יוֹם שְׁלִישִׁי בּוֹ נִבְרָאוּ זָרְעִים, וְיִשְׂרָאֵל מִפְּרִישִׁין מֵהֶם תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, וּבּוֹ נִבְרָאוּ אֵילָנוֹת, וְיִשְׂרָאֵל מִקְלָסִין לְפָנֵיךָ בְּהוֹן, הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(ויקרא כג, מ\)](#) : וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדֶּר וּגּוֹי, וּבּוֹ נִקּוּוּ הַפְּמִים לַיִם, וְלִישְׂרָאֵל נִגְזַר שְׁנַיִם עָשָׂר גְּזָרִים בַּיִם, וְעַכְשָׁיו אִם יִשְׂרָאֵל בְּטָלִים אָנוּ הֵיאָךְ קִיַּמִּין. יוֹם רְבִיעִי הַפִּיל פּוֹר, וְעֵמֵד שָׂרוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לְפָנֵינוּ רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם יוֹם רְבִיעִי בּוֹ נִבְרָאוּ הַמַּאֲוֹרוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(ישעיה ס, ג\)](#) : וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמַלְכִים לְנִגְהָ זָרְחָךְ, וּבּוֹ נִבְרָאוּ הַכּוֹכָבִים וּבְנִיךָ נִמְשְׁלוּ לְכוֹכָבִים, אִם תֵּאבְדֶם הֵיאָךְ אָנוּ קִיַּמִּין. הַפִּיל פּוֹר יוֹם חֲמִישִׁי, עֵמֵד שָׂרוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לְפָנֵינוּ רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם יוֹם חֲמִישִׁי בּוֹ נִבְרָאוּ עוֹפוֹת ^[ובהמות], וּמֵהֶם צְוִיתָ לְהַקְרִיב קֶרְבָּנוֹת, וּבְהֶם אֲתָה מְכַפֵּר וּמְתַרְצָח לְבַרְיוֹת, וְאִם הֵם בְּטָלִים מִי מִקְרִיב קֶרְבָּן. הַפִּיל פּוֹר בַּיּוֹם שְׁשִׁי, עֵמֵד שָׂרוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לְפָנֵינוּ רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם יוֹם שְׁשִׁי בּוֹ נִבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן וְקִרְאתָ לְבְנִיךָ בְּשֵׁמוֹ, הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(יחזקאל לד, לא\)](#) : וְאַתָּן צֹאנֵי צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם, וְאִם אַתָּה מִבְּקֵשׁ לְעֶקְרָן עֶקֶר כָּל הָאָדָם וְאַחַר כֵּן יִשְׁלַט בְּהֶם. בַּיּוֹם שֶׁבַת הַפִּיל פּוֹר, עֵמֵד שָׂרוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לְפָנֵינוּ רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם יוֹם שֶׁבַת בּוֹ נִגְמְרוּ כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְנִשְׁתַּכְּלָלוּ, הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(בראשית ב, ב\)](#) : וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְכָתִיב [\(שמות לא, יז\)](#) : בְּיָמֵי וַיְבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הַיָּא לְעֵלָם, וְאִם אַתָּה מִבְּקֵשׁ לְעֶקֶר אוֹתָם, עֶקֶר אֶת הַשֶּׁבַת וּבְטַל אוֹתָהּ, וְאַחַר כֵּן אַתָּה מְכַלֵּה אוֹתָם. כִּיִּן שְׂרָאָה אוֹתוֹ רָשַׁע שְׂאִין הַגּוֹרֵל נוֹפֵל בּוֹ בַּיָּמִים, חִזֵּר לְחַדְשִׁים. הַתַּחֲחִיל בְּחַדָּשׁ נִיסוֹן, וְעָלָה בּוֹ זְכוּת פֶּסַח. בְּאֵיר, זְכוּת פֶּסַח קֶטָן וּזְכוּת הַמֶּן שֶׁנֶּתַן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּחַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ. בְּסִיּוֹן, זְכוּת הַתּוֹרָה. בְּתַמּוּז, זְכוּת הָאֶרֶץ, וְעוֹד לָמָּה לֹא עָלָה הַגּוֹרֵל בְּתַמּוּז וְאֵב, שְׂאֵמְרוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם דִּינֵנו פְּרַעֲנוֹת שְׂאֵרְעוּ בְּנוֹ לְבָנִיךָ, בְּתַמּוּז חֲמִשָּׁה וּבְאָב חֲמִשָּׁה. עָלָה אֶלּוּל, זְכוּת הַשְּׁלֵמַת הַחוּמָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם שְׁבוּ נִשְׁלָמָה, הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(נחמיה ו, טו\)](#) : וַתִּשְׁלַם הַחוּמָּה בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה לְאַלּוּל, וְגַם זְכוּת מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה, כִּהְיָה דִתְנִינִן תַּמָּן בְּאַחַד בְּאַלּוּל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה. עָלָה בְּתִשְׂרִי, זְכוּת שׁוֹפָר וְכַפּוֹר וּרְגָלִים. עָלָה בְּמִרְחֶשְׁוֹן, זְכוּת שְׂרָה אֵמְנוּ שְׁבוּ מֵתָה. כֶּסֶלּוֹ, זְכוּת חֲנֻכָּה. עָלָה טְבֵת, זְכוּת עֶזְרָא, הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(עזרא י, טז\)](#) : וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי הַגּוֹלָה וַיִּבְדְּלוּ עֶזְרָא הַכֹּהֵן וְגוֹי וַיְכַלּוּ בְּכָל אַנְשֵׁים הַהַשִּׁיבּוֹ נְשִׁים נְכָרִיוֹת וְגוֹי. עָלָה שְׁבֵט, זְכוּת אֲנָשִׁי כְּנֻסַת הַגְּדוּלָּה, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בּוֹ נִתְקַבְּצוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל עַל פִּילְגָשׁ בְּגִבְעָה, וְעַל צֶלֶם מִיכָה. עָלָה רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר, וְלֹא מִצָּא בּוֹ שׁוֹם זְכוּת. הַתַּחֲחִיל הָרָשָׁע לְשִׁמְחָה, חִזֵּר וּבִדַּק בְּמַזְלוֹת, טָלָה, זְכוּת פֶּסַח. הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(שמות יב, ג\)](#) : אִישׁ שָׂה לְבֵית שָׂה לְבֵית. שׁוֹר, נִמְצָא זְכוּת יוֹסֵף שְׁנִקְרָא שׁוֹר, הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(דברים לג, יז\)](#) : בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הִדְרָ לּוֹ, וּזְכוּת קֶרְבָּן שְׁנִיאָמַר [\(ויקרא כב, כז\)](#) : שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז כִּי יוֹלֵד. תְּאוּמִים נִמְצָא בּוֹ זְכוּת פָּרָץ וְזָרַח שְׁנִקְרָאוּ תְּאוּמִים, הָדָא הוּא דְכָתִיב [\(בראשית לח, כז\)](#) : וְהִנֵּה תְּאוּמִים בְּבִטְנָה. אֲרִיָּה, זְכוּת דְּנִיָּאל שֶׁהִיָּה מִשְׁבֵּט יְהוּדָה הַנִּקְרָא אֲרִיָּה,

שֶׁנֶאֱמַר (בראשית מט, ט) : גֹּר אֲרִיָּה יְהוּדָה. בְּתוּלָה, זְכוּת חֲנֻנָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲזָרָה שֶׁהוּן דּוֹמִין כְּבִתּוּלָה שֶׁלֹּא יָדְעָה אִישׁ זּוּלָתִי בַּעֲלָהּ, כִּדְּהִם לֹא שָׁנוּ אֲלֵהֶם וְדַתּוֹתֵיהֶם וְהַחֲזִיקוּ בִּיהֲדוּתָן [ביהדותן]. מֵאֲזַנִּים, זֶה אִיּוֹב, שֶׁנֶאֱמַר (איוב ו, ב) : לוֹ שֶׁקוֹל יִשְׁקַל כַּעֲשִׂי. עֶקְרֵב, זֶה יְחִזְקֵאל, שֶׁנֶאֱמַר (יחזקאל ב, ו) : וְאֵל עֶקְרֵבִים אֶתָּה יוֹשֵׁב. קֶשֶׁת, זֶה יוֹסֵף, שֶׁנֶאֱמַר בוֹ (בראשית מט, כד) : וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קֶשֶׁתוֹ. גְּדִי, זֶה יַעֲקֹב, שֶׁנֶאֱמַר (בראשית כז, טז) : וְאֵת עֶרְת גְּדִיֵי הָעֲזִים. דָּלִי, זֶה מֹשֶׁה, שֶׁנֶאֱמַר בוֹ (שמות ב, יט) : וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ. בָּא לוֹ מִזֵּל דָּגִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בְּחֹדֶשׁ אֶדְר, וְלֹא נִמְצָא לוֹ זְכוּת, וְשִׁמַּח מִיָּד וְאָמַר אֶדְר אֵין לוֹ זְכוּת, וּמִזֵּלוֹ אֵין לוֹ זְכוּת, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבְּאֶדְר מֵת מֹשֶׁה רַבּוֹ. וְהוּא לֹא יָדַע שֶׁבְּשִׁבְעָה בְּאֶדְר מֵת מֹשֶׁה וּבְשִׁבְעָה בְּאֶדְר נוֹלַד מֹשֶׁה, וְאָמַר כֶּשֶׁם שֶׁהַדָּגִים בּוֹלְעִין כִּדְּ אֲנִי בּוֹלְעֵ אֹתָן. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רָשָׁע, דָּגִים פִּעֲמִים נִבְלָעִין וּפִעֲמִים בּוֹלְעִין, וְעַכְשָׁיו אֹתוֹ הָאִישׁ נִבְלָע מִן הַבּוֹלְעִין.

אָמַר רַבִּי חֲנַן הֲדָא הוּא דְכָתִיב (אסתר ט, א) : וְנִהְפָּךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלֹטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם, אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא (מלכים ב יד, כז) : וְלֹא דִבֶּר ה' לְמַחֹת אֶת [שם ישראל], אֶלָּא כִּדְ דִּבֶּר (שמות יז, יד) : כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זִכְרָ עַמְלֵק.

יב וַיֹּאמֶר הֶמָּן לְמַלְךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ יִשְׁנֹו עִם אֶחָד (אסתר ג, ח), אוֹתוֹ שֶׁנֶאֱמַר בוֹ (דברים ו, ד) : ה' אֶחָד, יִשׁוֹן לוֹ מַעֲמוֹ. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אֵין לִפְנֵי שְׁנָה, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים קכא, ד) : הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, וְאֶתָּה אֶמְרָת יֵשׁ לִפְנֵי שְׁנָה, חִיִּידָ שְׁמֵתוֹדָ שְׁנָה אֲנִי מֵתַעוֹרֵר עַל אוֹתוֹ הָאִישׁ וּמֵאֲבָדוֹ מִן הָעוֹלָם, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים עח, סה) : וַיִּקְרָא כִּיִּישָׁן ה' וַיִּדָ צָרְיוֹ אַחֹר.

דִּבֶּר אַחֵר, יִשְׁנֹו עִם אֶחָד. אָמַר לִיה שְׁנִיחוּן רַבְרָבּוֹ, שְׁאוּכְלִין וְשׁוֹתִין וְאוֹמְרִים עֲנֵג שַׁבָּת, עֲנֵג יוֹם טוֹב, שֶׁהוּן מְכַנִּיסִין פְּחַת בְּמִמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חֲדָא לְשִׁבְעָא יוֹמִין, שַׁבְּתָא. חַד לְתַלְתִּין יוֹמִין, רִישׁ יֶרְחָא. בְּנִיסוֹן, פִּיסְחָא. בְּסִיּוֹן, עֶצְרָת. בְּתִשְׂרִי, רִישׁ שַׁתָּא וְצוּמָא רַבָּא, וְחֻגָא דְמִטְלֵלְתָא. אָמַר לוֹ אַחַשְׁוֵרוּשׁ כִּדְ הִם מְצֻוִין בְּתוֹרָתָן. אָמַר לוֹ הֶמָּן, אֱלוֹ הֵיוּ מְשַׁמְרִין אֶת מוֹעֲדֵיהֶם וּמוֹעֲדֵינוּ, יִפָּה הֵיוּ עוֹשִׂין, אֶלָּא שְׁמַבְזִים מוֹעֲדֵיךָ, וְאֶת דְּתֵי הַמְלָךְ אֵינָם עוֹשִׂים, שְׁאֵין מְשַׁמְרִים לֹא קְלַנְדֵס, וְלֹא סְטֵרְנֵלְיָא. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָשָׁע אֶתָּה מִפִּיל עֵין רַעָה בְּמוֹעֲדֵיהֶם שְׁלָהֶם, הָרִי אֲנִי מִפִּילְךָ לִפְנֵיהֶם וּמוֹסִיפִים לָהֶם מוֹעֵד אֶחָד עַל מַפְלֵתְךָ, זֶה יָמֵי הַפּוֹרִים, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (משלי ית, ז) : פִּי כָסִיל מִחַתָּה לוֹ. וְלַמְלָךְ אֵין שׁוּה לְהַנִּיחָם, כָּל מָה שֶׁהִיָּה הֶמָּן מְקַטְרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל מְלַמְטָה, הִיָּה מִיכָאֵל מְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סְנִיגוֹרָא מְלַמְעָלָה, אָמַר לִפְנֵינוּ רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵין בְּנִידָ מֵתַקְטְרֵגִין לֹא עַל שְׁעַבְדוֹ עֲבוּדָת כּוֹכְבִים, וְלֹא עַל שְׁגָלוֹ עֲרִיוֹת, וְלֹא עַל שְׁפִיכוֹת דְּמִים, אֶלָּא אֵין מֵתַקְטְרֵגִין אֶלָּא עַל שֶׁהוּן מְשַׁמְרִין אֶת דְּתוֹתֵיךָ, אָמַר לוֹ חִיִּידָ לֹא שְׁבִקִית וְלֹא אֲשַׁבַּק, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (שמואל א יב, כב) : כִּי לֹא יִטַּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל, בֵּין חֲתִיבִין בֵּין זְכָאִין, כִּדְ אֵי אֶפְשָׁר לְהַנִּיחָם, לִפְנֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם בְּלֹא יִשְׂרָאֵל. (שיר השירים ח, ז) : אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן

ביתו, זה המן הרשע, שנתן עשרת אלפים כפר כסף להכחיד את ישראל, בוז ובוזו לו.

יג אם על המלך טוב יכתב לאבדם [\(אסתר ג, ט\)](#), אמר ריש לקיש בשעה שאמר המן הרשע לאחשורוש בוא ונאבד את ישראל מן העולם, אמר לו אחשורוש, לא יכלת להון, בדיל דאלההון לא שביק לון כל עקר, תא חזי מה עביד לון למלכין קמאי דהוון דהוון קומינן דהוון פשטין ידיהון עליהון, דהוון מלכיא רברביא וגובריא טפי מינן, וכל מאן דאתי עליהון למבדינהו מן עלמא ודיעץ עליהון, מיבטל מן עלמא והוי למתל לכל דרי עלמא, ואנן דלא מעלינן כותיהו על אחת כמה וכמה, שביק לך מלמלא, תוב בפתגמא דנא. ואף על פי כן היה המן הרשע מטרד על אחשורוש על פתגמא דנא כל שעתיא ושעתיא ומיעצו עצות רעות על ישראל. אמר לו אחשורוש הואיל וכך נמלך בחכמים ובחרטמים. מיד שלח וקבץ את כל חכמי אמות העולם, באו כלן לפניו, אמר להם אחשורוש, רצונכם שנאבד אמה זו מן העולם, אמרו לו כלן בבת אחת מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן ורוצה להשליך בדבר זה, שאם אתה מאבד ישראל מן העולם אין העולם מתקיים אלא בשביל התורה שנתנה להם לישראל, הדא הוא דכתיב [\(ירמיה לג, כה\)](#): אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ולא עוד אלא שכל העובדי גלולים נקראו נכרים לפני הקדוש ברוך הוא, [\(וישראל נקראים קרובים\)](#), הדא הוא דכתיב [\(מלכים א ח, מא\)](#): וגם אל הנכרי אשר לא מעמד ישראל הוא. וישראל נקראו קרובים, הדא הוא דכתיב [\(תהלים קמח, יד\)](#): לבני ישראל עם קרבו. ולא עוד אלא שנקראו בנים, הדא הוא דכתיב [\(שמות ד, כב\)](#): בני בכרי ישראל, [\(דברים יד, א\)](#): בנים אתם להי אלהיכם. והקדוש ברוך הוא נקרא קרוב לישראל, הדא הוא דכתיב [\(תהלים קמח, יח\)](#): קרוב הי לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת. ואין אמה קרובה להקדוש ברוך הוא אלא ישראל, שנאמר [\(דברים ד, ז\)](#): כהי אלהינו בכל קראנו אליו, ואדם שרוצה לשלח יד בקרוביו ובבניו של הקדוש ברוך הוא איך ימלט, לפי שהוא שליט בעליונים ותחתונים, ונפש כל חי, ביזו להגביה ולהשפיל, להמית ולהחיות. לך התבונן במלכים הראשונים שעברו על שפשטו ידיהם בישראל, מה עלתה בהם, כמו פרעה וסנחריב. מיד אמר לון המן, אלוה שטבע פרעה בים ועשה לישראל נסים וגבורות ששמעתם, כבר הוא זקן ואינו יכול לעשות כלום, שכבר עלה נבוכדנצר והחריב ביתו, ושרף את היכלו, והגלה את ישראל ופזרן בין האמות, והיכן כחו וגבורתו שכבר הזקין, שנאמר [\(תהלים צד, ז\)](#): ויאמרו לא יראה זה ולא יבין אלהי יעקב. כיון שאמר להם כן פענן הנה, מיד קבלו דבריו והספימה דעתם לכלות את ישראל, וכתבו אגרות וחתמו. וכן כתבו באותן אגרות, שלום לכם עד אין חקר, יודע לכם שאדם יש בינינו, ולא ממקומנו הוא אלא מזרע המלוכה הוא, ומזרעו של עמלק ומגדולי הדור הוא, והמן שמו, ושאל ממנו שאלה קטנה וקלה על עם אחד אשר יש בינינו, נבזה מכל העמים, ודעתם גסה עליהם, חפצים ברעתנו וקללת המלך שגורה בפיהם, ומהו קלה שמקללין אותנו [\(תהלים י, טו\)](#): הי מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו. ועוד אומרים [\(תהלים קמט, ז\)](#): לעשות נקמה

בגוים תוכחות בלאמים. וכופרים במי שעשה להם טובה, בואו וראו מאותו עני פרעה מה עשו, כשירדו למצרים קבלם בסבר פנים יפות, והושיבם במיטב הארץ, וזן אותן בשני רעבון, והאכילם כל טוב שבארצו, פלטרם היו לו לבנות והיו בונין שם, בכל זאת לא היה יכול להם, ולא עוד אלא שבאו בעליה וואמרו לו [\(שמות ה, ג\)](#): לזבח לה' אלהינו גלד דרך שלשת ימים, אחר כך נשוב, אם רצונך השאילנו כלי כסף וזהב ושמות, והשאילום כספים וזהבם וכל הבגדים הטובים שלהם, וטענו כל אחד כמה חמורים שלהם לאין מספר, עד שנצלו את מצרים, הדא הוא דכתיב [\(שמות יב, לו\)](#): וינצלו את מצרים, וברחו להם. כיון ששמע פרעה שהיו בורחים, הלך אחריהם להשיב את ממונו, מה עשו לו, היה עמהם אדם אחד ושמו משה בן עמרם, ובכשפיו נטל מקל אחד ולחש עליו והכה בו את היס עד שנחרב, ונכנסו כלם ביבשה בתוך היס ועברו כלם, ואיני יודע כמה עברו, ובמה יבשו המים. כיון שראה פרעה נכנס אחריהם להחזיר את ממונו, ואיני יודע כמה דחפוהו בתוך היס, ונטבע הוא וכל חילו בים, ולא זכרו הטובה שעשה להם, הלא תשמעו שהם כפויי טובה. ועוד מה עשו לעמלק אבי אבא, בשעה שבא עליהם למלחמה, שנאמר [\(שמות יז, ח\)](#): ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים, ומהיכן בא עמלק, אמר רבי כרוספדאי בשם רבי יוחנן שבא מאצל בלעם הרשע, שבא לטל עצה ממנו, ואמר לו יודע אני שבעל עצה אתה וגם בעל מחשבות רעות, וכל הנוטל עצה ממך אינו נכשל. אמר לו ראה מה עשו אמה זו למצרים, שעשו להם כמה טובות, ומה למצרים שעשו להם כמה טובות עשו להם כך, לשאר אמות על אחת כמה וכמה, היאך אתה יועצני, אמר לו בלעם, לך ועשה עמהם מלחמה, ואם אין אתה עושה עמהם מלחמה אין אתה יכול להם, מפני שהן תלויין בזכותו של אברהם אביהם, ואף אתה שהוא בן בנו של אברהם, תלוי בזכותו של אברהם. מיד בא עליהם למלחמה. מה עשה אותו משה פרנס שלהם, היה לו תלמיד אחד יהושע בן נון שמו, והיה אכזרי עד מאד ולא היה לו רחמים, אמר לו אותו משה [\(שמות יז, ט\)](#): בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, איני יודע אותן אנשים שבחר אם בעלי כשפים הם, או אם גבורי מלחמה, מה עשה אותו משה נטל מקל בידו ואיני יודע מה עשה בו, וכיון שבא עליהם איני יודע מה לחש עליהם ורפו ידיהם ונפלו לפנייהם, הדא הוא דכתיב [\(שמות יז, יג\)](#): ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. באו על סיחון ועוג גבורי ארצנו, שאין כל בריה היתה יכולה לעמד בפניהם, ואיני יודע כמה הרגום. באו עליהם מלכי מדן, ואיני יודע כמה הרגו. ועוד מה עשה תלמיד של אותו האיש משה, הכניס את ישראל לארץ כנען, ולא די שנטל את ארצם, אלא שהרג מהם שלשים ואחד מלכים, וחלק את ארצם לישראל, ולא חמל עליהן, ואותן שלא בקש להרג היו לו לעבדים. באו עליהם סיסרא והמונו ואיני יודע מה עשו לו לנחל קישון שגרפם ושטפם והשליכם לים הגדול, שנאמר [\(שופטים ה, כא\)](#): נחל קישון גרפם. והיה להם מלך ראשון שאול שמו, והלך ונלחם בארץ אבי אבא עמלק, והרג מהם מאה אלפים פרשים ביום אחד, וגם לא חמל על איש ועל אשה ולא על עולל ויונק, ואיני יודע כמה הרגם. ועוד מה עשה לאגג זקני שחמלו עליו ותחלה, לסוף בא אדם מהם ושמו

שְׂמוּאֵל, חֲתָכוּ וְנָתַן בְּשָׂרוֹ מֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם, כְּדַכְתִּיב (שְׂמוּאֵל א טו, לג) :
וַיִּשְׁסַף שְׂמוּאֵל אֶת אֲגָג, וְאִינִי יוֹדַע בְּמָה הֲרָגוּ מִיָּתֶהּ מִשְׁנֵה כְּזֹאת
שֶׁשִּׁמְעֶתֶם. וְאַחַר זֹאת הָיָה לָהֶם מִלֶּךְ אֶחָד דָּוִד בֶּן יִשָׁי שִׁמוֹ, וְהָיָה מִשְׁחִית
וּמְכַלָּה אֶת כָּל הַמְּמַלְכוֹת וְלֹא הָיָה חוֹמֵל עֲלֵיהֶם, שְׂנֵאָמֵר (שְׂמוּאֵל א כז, יא) :
אִישׁ וְאִשָּׁה לֹא יִחְיֶה דָּוִד. וְעָמַד אַחֲרָיו שְׁלֹמֹה בְּנוֹ וּבָנָה לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל בַּיִת
אֶחָד וְקָרָא לוֹ בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ, וְאִינִי יוֹדַע מָה הָיָה לָהֶם בְּתוֹכוֹ, כְּשֶׁבָּאִין
לְמַלְחָמָה נִכְנָסִין בְּתוֹכוֹ וּמְכַשְׁפִּים בְּתוֹכוֹ, וּכְשֶׁהֵן יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ הוֹרְגִים
וּמְחַרְבִּים אֶת הָעוֹלָם. וַיִּמְרַב טוֹבָה שֶׁהָיָה לָהֶם מְרָדוֹ בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְעוֹד
שֶׁהִזְקִין אוֹתוֹ אֱלֹהֵי שְׁלֹהֶם, וּבָא נְבוּכַדְנֶצַּר וְשָׂרְף אוֹתוֹ בַּיִת שְׁלֹהֶם, וְהִגְלָם
מֵעַל אֲדָמָתָם וְהִבִּיאֵם בְּיַמֵּינוּ, וְעַדִּין לֹא שָׁנוּ מַעֲשֵׂיהֶם הַמְּכַעְרִין. וְאֵף עַל פִּי
שֶׁהֶם בְּגָלוּת בְּיַמֵּינוּ, מְלַעֲגִין אוֹתָנוּ וְאֶת אֲמוּנַת אֱלֹהֵינוּ, וְעַכְשָׁיו הַסִּפְּמָנוּ
כְּלָנוּ לְדַעָה אַחַת, וְהִפְלָנוּ גוֹרְלוֹת לְאֲבָדוֹן מִן הָעוֹלָם, וּבְאִיזָה זְמַן יִתְּכוּ לָנוּ
לְכַלּוֹתֵם, וְנִפְּלַ עֲלֵיהֶם הַגּוֹרֵל בְּחֻדָּשׁ אֶדְר בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר בּוֹ. וְעַכְשָׁו כְּשֶׁיִּגְיֵעוּ
אֲלֵיכֶם הָאֲגָרוֹת הַלָּלוּ תִּהְיוּ מְזַמְּנִים לְאוֹתוֹ הַיּוֹם, לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֵּ אֶת כָּל
הַיְּהוּדִים שְׂבִינֵיכֶם, מִנְּעַר וְעַד זָקֵן טָף וְנָשִׁים בָּיוֹם אֶחָד, וְלֹא תִשְׁאִירוּ מֵהֶם
שָׂרִיד וּפְלִיט. וּבִשְׁעָה שֶׁנִּחְתָּמוּ אוֹתָן הָאֲגָרוֹת וְנִתְּנוּ בְּיַד הַמֶּן, וַיָּבֹאוּ שְׂמֵחַ
הוּא וְכָל בְּנֵי חִבּוּרָתוֹ, וּפְגָעוּ בְּמַרְדְּכֵי שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם, וְרָאָה מַרְדְּכֵי
שִׁלְשָׁה תִּינוּקוֹת שֶׁהָיוּ בָּאִים מִבַּיִת הַסֶּפֶר, וְרָץ מַרְדְּכֵי אַחֲרֵיהֶם, וּכְשֶׁרָאָה
הַמֶּן וְכָל חִבּוּרָתוֹ שֶׁהָיָה רָץ מַרְדְּכֵי אַחֲרֵי הַתִּינוּקוֹת, הִלְכוּ אַחֲרֵי מַרְדְּכֵי
לְדַעַת מָה יִשְׁאַל מַרְדְּכֵי מֵהֶם, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ מַרְדְּכֵי אֶצֶל הַתִּינוּקוֹת שָׁאַל
לְאֶחָד מֵהֶם פֶּסֶק לִי פְּסוּקִיךָ, אָמַר לוֹ (מִשְׁלִי ג, כה) : אֵל תִּירָא מִפְּחַד פְּתָאִים
וּמִשְׂאֵת רְשָׁעִים כִּי תִבֵּא. פֶּתַח הַשֵּׁנִי וְאָמַר, אֲנִי קָרִיתִי הַיּוֹם וּבָזָה הַפְּסוּק
עִמְדָתִי מִבַּיִת הַסֶּפֶר (ישעיה ח, ז) : עֲצוּ עֲצָה וְתִכְרַר דְּבָרוֹ דְּבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עֲמָנוּ
אֵל. פֶּתַח הַשְּׁלִישִׁי וְאָמַר (ישעיה מו, ד) : וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא וְעַד שִׁיבָה אֲנִי
אֶסְבֵּל אֲנִי עֲשִׂיתִי וְאֲנִי אֲשָׂא וְאֲנִי אֶסְבֵּל וְאֶמְלֵט. כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַע מַרְדְּכֵי כֹּךְ
שָׁחַק וְהָיָה שְׂמֵחַ שְׂמֵחַ גְּדוֹלָה. אָמַר לוֹ הַמֶּן מָה הִיא זֹאת הַשְּׂמֵחָה
שֶׁשָּׂמַחְתָּ לְדַבְּרֵי הַתִּינוּקוֹת הַלָּלוּ, אָמַר עַל בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת שֶׁבְּשָׂרוֹנֵי שְׁלֹא
אֶפְחַד מִן הָעֲצָה הַרְעָה שֶׁיַּעֲצָתָ עֲלֵינוּ. מִיָּד כַּעַס הַמֶּן הִרְשָׁע וְאָמַר אִין אֲנִי
שׁוֹלַח יָדֵי תַּחֲלָה אֶלָּא בְּאֵלוֹ הַתִּינוּקוֹת.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא, הַמֶּן הִרְשָׁע בְּעֲלִילָה גְּדוֹלָה בָּא עַל יִשְׂרָאֵל, הִדָּא הוּא
דְּכַתִּיב (אֶסְתֵּר א, ה) : וּבְמַלּוֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם
הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה וְגוֹ', וְאִין הָעָם הָאָמֹר כָּאֵן אֶלָּא יִשְׂרָאֵל, הִדָּא
הוּא דְּכַתִּיב (דְּבָרִים לג, כט) : אֲשֶׁרִיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְּמוֹד עִם נוֹשֵׁעַ בְּהִ' וְגוֹ', אָמַר
הַמֶּן לְאַחַשְׁרוּשׁ אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֵלוֹ שׁוֹנָא זְמָה, הָעִמַּד לָהֶם זִוּנוֹת, וְעָשָׂה
לָהֶם מִשְׁתָּה וְגָזַר עֲלֵיהֶם שֶׁיָּבֹאוּ כָּלָם וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיַּעֲשׂוּ כְּרָצוֹנָם,
שְׂנֵאָמֵר (אֶסְתֵּר א, ח) : לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה מַרְדְּכֵי כֹּךְ עָמַד
וְהִכְרִיז עֲלֵיהֶם וְאָמַר לָהֶם לֹא תִלְכוּ לְאֶכֶל בְּסַעוּדָתוֹ שֶׁל אַחַשְׁרוּשׁ, שְׁלֹא
הַזְּמִין אֶתְכֶם כִּי אִם לְלַמֵּד עֲלֵיכֶם קְטִיגוֹרִיא, כְּדִי שִׁיֵּהָא פְּתַחוֹן פֶּה עִם
מִדַּת הַדִּין לְקַטְרַג עֲלֵיכֶם לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא שָׁמְעוּ לְדַבְּרֵי מַרְדְּכֵי
וְהִלְכוּ כָּלָם לְבַיִת הַמִּשְׁתָּה.

אמר רבי ישמעאל שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשפתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו. מיד עמד שטן והלשין עליהם לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לפניו רבונו של עולם עד מתי תדבק באמה זו שהם מפרישין לבבם ואמונתם ממך, אם רצונך אבד אמה זו מן העולם, כי אינם באים בתשובה לפניך. אמר הקדוש ברוך הוא תורה מה תהא עליה, אמר לפניו רבונו של עולם תסתפק בעליונים, וגם השנה דעתו למחות את ישראל. באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למה לי אמה שבשבילה הרביתי אותותי ומופתים לכל הקמים עליהם לרעה [\(דברים לב, כו\)](#): אשביתה מאנוש זכרם. מיד אמר הקדוש ברוך הוא לשטן הבא לי מגלה ואכתב עליה כליה. באותה השעה הלך השטן והביא לו מגלה וכתב עליה. מיד יצתה התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקדוש ברוך הוא, וגם מלאכי השרת צעקו לקול בכיתה, ואמרו לפניו רבונו של עולם, אם ישראל בטלים מן העולם אנו למה אנו צריכין בעולם, שנאמר [\(ישעיה ג, ז\)](#): הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיו, כיון ששמעו חמה ולבנה כד, אספו נגהם, שנאמר [\(ישעיה ג, ג\)](#): אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם ואצל משה בן עמרם, ואמר להם עד מתי אבות העולם רדומים בשנה ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה, כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרר, ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים. אמרו לו מפני מה, אמר להם מפני שנהנו מסעודתו של אחשוורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם גזרה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם. אמרו לו אברהם יצחק ויעקב אם הם עברו על דת הקדוש ברוך הוא ונחתמה גזרתם, מה אנו יכולים לעשות. חזר אליהו ואמר לו למשה אי רועה נאמן כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזרתם לבלתי השחית, שנאמר [\(תהלים קו, כג\)](#): לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית, מה תענה על הצרה הזאת [\(ישעיה לו, ג\)](#): כי באו בנים עד משבר וגוי. אמר לו משה כלום יש אדם פשר באותו הדור, אמר לו יש, ושמו מרדכי. אמר לו לך והודיעו כדי שיעמד הוא משם בתפלה, ואני מכאן, ונבקש רחמים עליהם לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו, רועה נאמן, כבר נכתבה אגרת כליה על ישראל. אמר לו משה אם בטיט היא חתומה תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא, אמר לו בטיט היא חתומה. אמר לו משה רבנו לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי, הדא הוא דכתוב: ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו, כיון שהגידו לאסתר, מיד ותתחלחל המלכה מאד. מהו ותתחלחל, מלמד שפרסה נדה.

ט דבר אחר, אם על המלך טוב יכתב לאבד, אמר לו קולמוס את כותב. אמר לו: ועשרת אלפים כבר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה. אמר ליה השתא לית אנא ידע מנגייהו, כי נפקו ממצרים הוה להו שית מאה אלפין גברא, ועל כל חד וחד יהיבנא לך מאה זוזי אחד, דהיינו חמשים שקלים.

ב וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהֶמֶן [\(אסתר ג, ט\)](#), רַבֵּן אֶמְרִין אַחְשׁוּרוּשׁ שׁוֹנֵא אֶת יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִהֶמֶן הַרְשָׁע, מְנַהֵגוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּרַכּוֹ שֶׁל לֹקַח לַתָּן עַרְבוֹן לְמוֹכֵר, בְּרַם הִכָּא הַמוֹכֵר נוֹתֵן עַרְבוֹן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהֶמֶן.

כא וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֶמֶן הַכֶּסֶף נָתַן לָךְ [\(אסתר ג, יא\)](#), הַכֶּסֶף בְּגִימְטָרִיא מֵאָה וְשָׁשִׁים וְחַמְשָׁה, כְּמוֹ הַעֵץ, חוֹשְׁבָנִיה דְּדִין כְּחוֹשְׁבָנִיה דְּדִין.

כב וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ וְגוֹי כָּכָל אֲשֶׁר צָוָה הֶמֶן [\(אסתר ג, יב\)](#), כְּתִיב [\(שמות א, בב\)](#): וַיֵּצֵאוּ פְרַעֲה לְכָל עַמּוֹ לְאָמֹר כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיִּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְגוֹי, פְרַעֲה צָוָה וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [\[הוא\]](#) לֹא צָוָה, אֶתֶּם מָה בְּיָדְךָ [\(איכה ג, לו\)](#): מִי זֶה אֹמֵר וַתְּהִי ה' לֹא צָוָה, וּמָה צָוָה [\(שמות נ, א\)](#): כִּי בְיַד חַזְקָה יִשְׁלַחֶם, וְכֵן הָיְתָה לִיָּהּ. וְעוֹד [\(תהלים קלו, טו\)](#): וְנִגַּעַר פְרַעֲה וְחִילוֹ בְיָם סוּף. וְדַכְּוֹתִיָּהּ כָּכָל אֲשֶׁר צָוָה הֶמֶן, הוּא צָוָה וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא צָוָה, הֶמֶן צָוָה לְהַשְׁמִיד לְהַרְגַּ וּלְאַבֵּד, וְהוֹי לֹא צָוָה, וּמָה צָוָה, יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הַרְעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים עַל רֹאשׁוֹ, וְכֵן הָיְתָה לִיָּהּ, וַתְּלוּ אֹתוֹ וְאֶת בְּנָיו עַל הַעֵץ. כְּתִיב [\(משלי יז, ט\)](#): מִגְּבִיָּה פִתְחוּ מִבְּקֶשׁ שֶׁבֶר. הַמְּגִבִיָּה פִתְחֵי פִיו וּמוֹצִיא דְבָרִים שֶׁלֹּא כַּהֲגֹן מִפִּיו, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁבְּרוֹ, וּבִקְדָרָה שֶׁבִשְׁל בָּהּ נִתְבַּשְׁל, וְכֵן בִּיתְרוֹ הוּא אוֹמֵר [\(שמות יח, יד\)](#): כִּי בַדְּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם.

כג אָמַר רַבִּי לְוֵי אֲרוּרִים הֵם הַרְשָׁעִים שֶׁהֵם מִתְעַסְקִים בְּעַצָּה רָעָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם יוֹעֵץ לְפִי דְרַכּוֹ וְאוֹמֵר עֲצָתִי טוֹבָה מֵעֲצָתְךָ. עֲשׂוֹ אָמַר שׁוֹטָה הָיָה קֵין שֶׁהִרְגַּ אֶת אָחִיו בְּחַיֵּי אָבִיו, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאָבִיו פָּרָה וְרָבָה, אֲנִי אֵינִי עוֹשֶׂה כָּךְ, אֶלֶּא [\(בראשית כז, מא\)](#): יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִי וְאֶהְרֶגָה אֶת יַעֲקֹב אָחִי. פְרַעֲה אָמַר שׁוֹטָה הָיָה עֲשׂוֹ, וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאָחִיו פָּרָה וְרָבָה בְּחַיֵּי אָבִיו, אֲנִי אֵינִי עוֹשֶׂה כָּךְ, אֶלֶּא עַד דְּאִינוּן דְּקִיקִין תַּחַת כְּרִסֵּי אֲמוּתֵיהֶן אֲנָא מְחַנֵּק לְהוֹן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(שמות א, כב\)](#): כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיִּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ. הֶמֶן אָמַר, פְרַעֲה שׁוֹטָה הָיָה, שֶׁאָמַר כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיִּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ, וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַבְּנוֹת נִשְׂאוֹת פְרוֹת וְרְבוֹת, אֲנִי אֵינִי עוֹשֶׂה כָּךְ, אֶלֶּא לְהַשְׁמִיד לְהַרְגַּ וּלְאַבֵּד וְגוֹי. וְאַף גּוֹג וּמְגוֹג לְעֵתִיד לְבוֹא עֲתִיד לִזְמַר שׁוֹטִים הָיוּ רֹאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ מִתְעַסְקִין בְּעַצְוֹת עִם מַלְכֵיהֶם עַל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ לָהֶם פְטָרוֹן בְּשָׁמַיִם, אֲנִי אֵינִי עוֹשֶׂה כֵן, אֶלֶּא הִרִינִי מִזְדוּג עִם פְטָרוֹנָן תַּחֲלָה, וְאַחַר כָּךְ אֲנִי מִזְדוּג לָהֶם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(תהלים ב, ב\)](#): יִתְיַצְבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוֹזְנִים נוֹסְדוּ יַחַד עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָשָׁע לִי אֶתָּה בָּא לְהַזְדוּג, כְּמָה גְדוּדִים יֵשׁ לְפָנַי, כְּמָה בְרָקִים כְּמָה רַעְמִים, כְּהֵיִא דְכָתִיב [\(שמואל א ז, ט\)](#): וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל גְּדוֹל, וְכַמָּה שָׁרְפִים וְכַמָּה מְלָאָכִים, אֶלֶּא גְבוּרָתִי תִצָּא וְנִלְחַמְתָּ עִמָּךְ, הִדָּא הוּא דְכָתִיב [\(זכריה יד, ג\)](#): וַיִּצָּא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם כְּיוֹם הַלְחָמוֹ בְּיוֹם קָרְב. וְכָתִיב [\(ישעיה מב, יג\)](#): ה' כְּגִבּוֹר יִצָּא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָהּ וְגוֹי. מָה כְּתִיב תַּמָּן [\(זכריה יד, ט\)](#): וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ.

כד פתשגון הכתב (אסתר ג, יד), אנטגריפון דאגרתא, להנתן דת בכל מדינה ומדינה להיות עתידים ליום הזה, אמר רבי לוי אמות העולם נבואתן סתומה ואינן יודעין אם להרג ואם להרג, משל לאדם שהיה מהלך בדרך, מן דוחקא דאורחא אסתבע קרסוליה, אמר הלואי הנה לי חד חמר, עבר עלוי חד רומי דילדת חמרתיה חד עולאי, אמר ליה סב ארשב הדין עולאי. אמר הא צלותי אישתמע ברם אנא לא שאלית פהגן אם למרשב אם למרביב. כך נבואתן של אמות העולם להיות עתידים ליום הזה, ואינן יודעים אם להרג אם להרג. אבל ישראל נבואתן מפרשת להיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאיביהם.

כה הרצים יצאו דחופים בדבר המלך וגוי והמלך והמן ישבו לשנות (אסתר ג, טו), אמר רבי חנין מאן דאמר רחמנא ותרו הוא ותותרון מעוהי, אבל מאריד רוחיה וגבי דידיה. אמר להם לשבטים אתם מכרתם את אחיכם מתוך מאכל ומשתה, כך אני אעשה לכם, הדיא הוא דכתיב: והמלך והמן ישבו לשנות. היה אחד מישראל יוצא לשוק ומבקש לקח לטרא בשר או אגדה של ירק, היה הפרסי חונקו, ואומר לו למחר אני הורגך ומבזבז את ממונך, הדיא הוא דכתיב: והעיר שושן נבוכה.

אמר רבי יששכר דכפר מנדי, ומה אם מי שמחל ואמר (בראשית מה, ח): לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וגוי, ראה עד היכן היא מתקנת, שהרי עד ימי מרדכי אותו ענש של מכירת יוסף קים, מי שאינו מוחל, על אחת כמה וכמה.

פרשה ח

א ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו (אסתר ד, א), בנימין גרם לשבטים לקרע, הדיא הוא דכתיב (בראשית מד, יג): ויקרעו שמלתם, והיכן גרמה לו קריעה, בשושן הבירה, הדיא הוא דכתיב: ויקרע מרדכי את בגדיו, והוא איש ימיני. וילבש שק ואפר, אמר רבי איבו משתפס יעקב אבינו את השק, דכתיב (בראשית לו, לד): וישם שק במתניו, שוב לא זו מבניו, אחאב כתיב ביה (מלכים א כא, כז): וישם שק על בשרו. יורם בנו (מלכים ב, ו): וירא העם והנה השק על בשרו. מרדכי, וילבש שק ואפר ויזעק זעקה גדולה ומרה. והיכן נפרע לו בשושן, שנאמר: ויזעק זעקה גדולה ומרה.

אמר רבי חנין מאן דאמר קודשא בריך הוא ותרו הוא ותתרו בני מעוהי, אלא מאריז רוחיה וגבי דליה, תדע שהרי זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו, דכתיב [\(בראשית כז, לד\)](#): ויצעק צעקה גדלה ומרה.

ב ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים [\(אסתר ד, ג\)](#), וכי יש אבל גדול ויש אבל קטן, אלא בנהג שבעולם כל האבלים אבלן מתמעט והולך עד לשבעת הימים, תקפו יום ראשון, וכל שהוא הולך הוא תישש, עד שהוא שנים עשר חדש, אבל זה דהמן כל מה שהוא הולך מתגבר, שכל יום שהוא הולך ויוצא היו אומרים כבר יצא יום אחד מחיינו.

דבר אחר, אבל דעלמא כשמת לו בן אומרין לו המנחמין יחיה בנך האחר הנשאר לך, ואם לא היה לו אחר, אומרים לו הארץ ימים, אבל כאן הכל לקוחין למיתה, להשמיד להרג ולאבד.

ג ותבואנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד [\(אסתר ד, ז\)](#), רבנו דתמן אמרין שפרסה נדה, ורבנו דהכא אמרין הפילה עברה, ומשעה שהפילה שוב לא ילדה. רבי יודן ברבי סימון אמר במוף היתה משמשת.

אמר רבי יודן ברבי סימון דריוש האחרון בנה של אסתר היה, טהור מאמו וטמא מאביו.

ד ותיקרא אסתר להתך [\(אסתר ד, ה\)](#), רבנו דתמן אמרין התך זה דניאל, ולפי שחתכוהו מגדלתו נקרא התך, חתך. ורבנו דהכא אמרין שחתך את הדברים. לדעת מה זה ועל מה זה, אמרה לו לך אמר לו, מימיהם של ישראל לא באו לצרה כזאת, שמא כפרו ישראל [\(שמות טו, ב\)](#): בזה אלי ואנוהו, ושמא כפרו בלוחות, דכתיב בהן [\(שמות לב, טו\)](#): מזה ומזה הם כתבים.

ה ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו [\(אסתר ד, ז\)](#), אמר להתך לך אמר לה בן בנו של קרהו בא עליכם, הדא הוא דכתיב [\(דברים כה, יח\)](#): אשר קרף בדרך.

דבר אחר, אשר קרהו בחלום, מלמד שהזכיר לה את החלום אשר חלם בענין זה, בשנה השנית למלך אחשורוש, וירא והנה רעש גדול וחזק ובהלה על הארץ ופחד ורעד לכל יושביה, והנה שני תנינים גדולים ויריעו זה לקראת זה ויערכו מלחמה, וינוסו לקולם כל גויי הארץ. והיה ביניהם גוי אחד קטן ויקומו כל הגוים על הגוי הקטן לאבד זכרו מעל הארץ, ויהי היום שהוא חשך לכל העולם, ויצר לגוי הקטן מאד ויצעקו אל ה'. והתנינים נלחמים באכזריות חמה ואין מפריד ביניהם, וירא מרדכי והנה מעין מים אחד קטן עבר בין שני התנינים האלה ויפריד ביניהם מן

המלחמה אשר היו נלחמים, והמעין גבר [נגר] ויהי לנחל שוטף כשטף ים הגדול והולך ושוטף בכל הארץ, וירא והנה זרחה השמש לכל הארץ ויאור העולם, ויתרומם הגוי הקטן והגבוהים השפלו, ויהי שלום ואמת בכל הארץ. ויהי מהיום ההוא ומעלה וינצר מרדכי את החלום אשר חלם, ובעת אשר הצר לו המן אמר לאסתר על ידי שליחה, הנה החלום אשר ספרתי לך בימי נעורך, ועתה קומי ובקשי רחמים מאת הקדוש ברוך הוא ובואי לפני המלך והתחנני על עמך ועל מולדתך.

י כי אם החרש תחרישי (אסתר ד, יד), אם תשתקי עכשו שלא ללמד סיגוריא על אמתך, סופך לשתק לעתיד לבוא ואין לך פתחון פה, למה, שאת יכולה לעשות טובה בימיך ולא עשית. ומה את סבורה שהקדוש ברוך הוא מניח את ישראל, מפל מקום מעמיד להם גואל, הדא הוא דכתיב: רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר.

יא ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי (אסתר ד, טו), אמרה לו לך פנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים, אלו הן י"ג וי"ד וט"ו בניסן. שלח לה והרי בהם יום ראשון של פסח, אמרה לו זקן שבישראל, למה הוא פסח. מיד שמע מרדכי והודה לדבריה, הדא הוא דכתיב: ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צוה עליו אסתר. תמן אמרין שהעביר יום טוב של פסח בתענית. ועל אותה צרה ויתפלל מרדכי אל ה' ויאמר גלוי וידוע לפני כסא כבודך אדון העולמים כי לא מגבהות לב ומרום עין עשיתי אשר לא השתחויתי להמן, כי אם מיראתך פעלתי זאת, לבלתי השתחוות לו, כי גראתי מפניך לבלתי תת כבודך לבשר ודם, ולא רציתי להשתחוות לזולתך, כי מי אני אשר לא אשתחוה להמן על תשועת עמך ישראל, כי לוחך הייתי מנעל רגליו. ועתה אלהינו הצילנו נא מידו, ויפל בשחת אשר כרה וילכד ברשת אשר טמן לרגלי חסידיך, וידע המרגיז הזה כי לא שכחת ההבטחה שהבטחנו (ויקרא כו, מד): ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכתם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם. מה עשה מרדכי, קבץ את התינוקות וענה אותם מלחם ומים, והלבישן שק והושיבם באפר, והיו צועקים ובוכין ועוסקין בתורה. ובעת ההיא היתה אסתר נפחדת מאד מפני הרעה אשר צמחה בישראל, ותפשט בגדי מלכותה ואת תפארתה, ותלבש שק, ותפרע שער ראשה ותמלא אותו עפר ואפר, ותענה נפשה בצום, ותפל על פניה לפני ה' ותתפלל, ותאמר, ה' אלהי ישראל אשר משלת מימי קדם, ובראת את העולם, עזר נא אמתך אשר נשארתי יתומה בלי אב ואם, ומשולה לענייה שואלת מבית לבית, בן אנכי שואלת רחמיך מחלון לחלון בבית אחשוורוש, ועתה ה' הצליחה נא לאמתך הענייה הזאת והצילה את צאן מרעיתך מן האויבים האלו אשר קמו עלינו, כי אין לך מעצר להושיע ברב או במעט. ואתה אבי יתומים עמד נא לימין היתומה הזאת אשר בחסדך בטחה, ותנה אותי לרחמים לפני האיש הזה כי יראתיו, והשפילהו לפני כי אתה משפיל גאים.

פרשה ט

א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר (אסתר ה, א): בְּגָדֵי יָפִיה וְאֶת עֲדֵי תַפְאֲרֹתֶיהָ, וַתִּקַּח עִמָּהּ אֶת שְׂתֵי נְעוּרֹתֶיהָ, וַתִּשָּׂם יָד יְמִינָהּ עַל הַנְּעָרָה הָאֶחָת, וַתִּסְמַךְ עָלֶיהָ כַּחֲקֵי הַמַּלְכוּת, וְהַנְּעָרָה הַשְּׁנִיית הוֹלְכַת אַחֲרֵי גְבֻרָתָהּ וְסוּמְכַת עֲדֶיהָ, לְבַלְתִּי נִגַּע הַזָּהָב אֲרָצָה אֲשֶׁר עָלֶיהָ, וַתִּצְהֵל פְּנֵיהָ וַתִּכַּס הַדָּאָגָה אֲשֶׁר בְּלִבָּהּ, וַתְּבוֹא בְּחֶצֶר הַפְּנִימִית נֹכַח הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמֹד לְפָנָיו, וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּלְבוּשׁ זָהָב וְאֶבֶן יָקָרָה, וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶסְתֵּר עוֹמַדַת לְמוֹל פְּנָיו, וַתִּבְעַר בּוֹ חֲמָתוֹ מֵאֵד עַל אֲשֶׁר הִפְרָה תוֹרָתוֹ וַתְּבוֹא לְפָנָיו בְּלֹא קְרִיאָה. וַתִּשָּׂא אֶסְתֵּר אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְהָיָה עֵינָיו כְּאִשׁ בּוֹעֵרוֹת מְרַב הַחֲמָה אֲשֶׁר בְּלִבּוֹ, וַתִּכָּר הַמַּלְכָּה אֶת קֶצֶף הַמֶּלֶךְ וַתִּתְבַּהֵל מֵאֵד וַתִּפְגַּר רִיחָהּ, וַתִּשָּׂם רֹאשָׁהּ עַל הַנְּעָרָה הַסּוּמְכַת יְמִינָהּ, וַיֵּרָא אֱלֹהֵינוּ וַיַּחֲמַל עַל עַמּוֹ, וַיִּפֶן לְצַעַר הִיתוּמָה אֲשֶׁר בְּטַחָה בּוֹ, וַיִּתֵּן לָהּ חוֹן לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וַיּוֹסֶף יָפִי עַל יָפִיהָ, וְהִדָּר עַל הַדָּרָה. וַיִּקַּם הַמֶּלֶךְ בְּבַהֲלָהּ מִכִּסְאוֹ וַיֵּרָץ אֶל אֶסְתֵּר וַיַּחֲבֹקָהּ וַיִּנְשָׁקָהּ וַיִּשְׁלַךְ זְרוּעוֹ עַל צוּאֲרָהּ, וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה לָמָּה תִּפְחָדִי, כִּי הִדַּת הַזֹּאת אֲשֶׁר סִדְּרָנוּ אֵינְנָה מְטֻלַת עֲלֶיךָ, בְּאֲשֶׁר אַתְּ רַעִיתִי וְחִבְרָתִי. וַיֹּאמֶר לָהּ מֵדוּעַ כְּאֲשֶׁר רָאִיתִיךָ לֹא תִדְבְּרִי אֵלַי, וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ כְּאֲשֶׁר רָאִיתִיךָ נִבְהַלָה נַפְשִׁי מִפְּנֵי כְבוֹדֶךָ.

ב וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה בְּקִשְׁתֶּךָ וּגּוֹי וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן הַיּוֹם אֶל הַמִּשְׁתֶּה וּגּוֹי וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִהָרוּ אֶת הָמֵן וּגּוֹי וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר וּגּוֹי וַיֵּצֵא הָמֵן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב וְכִרְאוֹת הָמֵן אֶת מְרַדְּכִי בִשְׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא קָם וְלֹא זָע מִפְּנֵיו וַיִּמְלֵא הָמֵן חֲמָה, וַיִּתְאַפֵּק הָמֵן וּגּוֹי וַיָּבֵא אֶת אֶהֱבִיו וְאֶת זָרַשׁ אֲשֶׁתוֹ וּגּוֹי (אסתר ה, ג), וּבְכֻלָּם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לְתֵת עֲצָה כְּזָרַשׁ אֲשֶׁתוֹ, שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה בַעֲלֵי עֲצָה, כְּמִנְיַן יְמוֹת הַחֲמָה, אֲמָרָה לוֹ אֲשֶׁתוֹ אָדָם זֶה שְׂאֵתָה שׂוֹאֵל עָלָיו אִם מְזַרְעֵ הִיְהוּדִים הוּא, לֹא תוֹכַל לוֹ, אִם לֹא תְבוֹא עָלָיו בְּחֻכְמָה בְּמָה שֶׁלֹּא נִסָּה אֶחָד מִבְּנֵי אֲמָתוֹ, שְׂאֵם תִּפְלִלוּ לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ, כְּבָר הִצְלוּ חֲנֻנֶיהָ וְחִבְרָיו. וְאִם לָגַב אֲרִיוֹת, כְּבָר עָלָה דְנִיָּאל מִתּוֹכֵם. וְאִם תִּאֲסָרְהוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, כְּבָר יֵצֵא יוֹסֵף מִתּוֹכֵם. וְאִם בְּמוֹלֵי תִסִּיק תִּחְתָּיו, כְּבָר הִתְחַנֵּן מְנַשֶּׁה וְנִעְתָּר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִפְקַ מִיְנִיָּה. וְאִם בְּמִדְבָּרָא תִגְלוּנִיָּה, כְּבָר פָּרוּ וְרָבוּ אֲבוֹתָיו בְּמִדְבָּר, וְכִמָּה נִסְיוֹנוֹת נִתְנָסּוּ וּבְכֻלָּן עָמְדוּ וְנִצְלוּ. וְאִם עֵינָיו תַּעֲוֹר הָרִי שְׂמִשׁוֹן דְּקִטְל כְּמָה וְכִמָּה נִפְשָׁתָא מִפְּלִשְׁתָּאֵי כַּד עוֹר. אֶלָּא צְלוּב יִתִּיָּה עַל צְלִיבָא, דְּלֹא אֲשַׁכְחִינוּ חַד מִן עַמּוּי דְּאֲשַׁתְּזִיב מִנִּיָּה, מִיָּד וַיִּיטֵב הַדְּבָר לְפָנֵי הָמֵן וַיַּעַשׂ הָעַץ. מֵאִיזָה עֲצִים הָיָה אוֹתוֹ הָעַץ, אָמְרוּ חֲכָמִים בְּשַׁעֲה שְׂבָא לְהַכְּרִינוּ, קָרָא

הקדוש ברוך הוא לכל עצי בראשית, מי יתן ויתלה רשע זה עליו, תאנה אמרה אני אתן את עצמי, שממני מביאין ישראל בכורים, ולא עוד אלא שנמשלו ישראל בכורה, הלא הוא דכתיב (הושע ט, י): כבכורה בתאנה בראשיתה. גפן אמרה אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, הלא הוא דכתיב (תהלים פ, ט): גפן ממצרים תסיע. רמון אמר אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, שנאמר (שיר השירים ד, ג): כפלח הרמון רקתך. אגוז אמר אני אתן את עצמי, שבי נדמו ישראל, הלא הוא דכתיב (שיר השירים ו, יא): אל גנת אגוז ירדתי. אתרוג אמר אני אתן את עצמי, שממני נוטלין ישראל למצוה, הלא הוא דכתיב (ויקרא כג, מ): ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגוי. הדס אמר אני אתן את עצמי, שנמשלו בי ישראל, שנאמר (זכריה א, ח): והוא עמיד בין ההדסים אשר במצלה. זית אמר אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, שנאמר (ירמיה יא, טז): זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך. תפוח אמר אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, שנאמר (שיר השירים ב, ג): כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים, וכתיב (שיר השירים ז, ט): וריח אפך כתפוחים, דקל אמר אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, הלא הוא דכתיב (שיר השירים ז, ח): זאת קומתך דמתה לתמר. עצי שטים ועצי ברושים אמרו אנו נתן עצמנו, שממנו נעשה המשכן ונבנה בית המקדש. ארז ותמר אמרו אנו נתן עצמנו, שאנו נמשלים לצדיק, שנאמר (תהלים צב, יג): צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה. ערבה אמרה אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל, שנאמר (ישעיה מד, ד): כערבים על יבלי מים, וממני נוטלין למצוה לארבעת המינין שבלולב. באותה שעה אמר הקוץ לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם, אני שאין לי [במה] [על מה] לתלות אתן את עצמי ויתלה טמא זה, שאני נקרא שמי קוץ, והוא קוץ מכאיב, ונאה שיתלה קוץ על קוץ, וממנו מצאו ועשאו, וכיון שהביאוהו לפניו הנינו על פתח ביתו ומדד עצמו עליו להראות עבדיו היאך יתלה מרדכי עליו. השיבתו בת קול, נאה לך העץ, מתקן לך העץ מששת ימי בראשית. רבנו דתמן אמריו, מנין להמן מן התורה, שנאמר (בראשית ג, יא): המן העץ. דריש ליה המן העץ.

דבר אחר, ויהי ביום השלישי, לעולם אין ישראל נתונים בצרה יותר משלשה ימים, שהרי באברהם כתיב (בראשית כב, ד): ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק. השבטים (בראשית מב, יז): ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. יונה, שנאמר (יונה ב, ב): ויהי יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות. והמתים אינן חיים אלא לשלשת ימים, שנאמר (הושע ו, ב): ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. וגם הנס הזה נעשה בסוף שלשה ימים לתעניתם, הלא הוא דכתיב: ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות. ושלחה וקראה להמן בסעודה עם המלך בחמשה עשר בניסו, וכיון שאכלו ושתו אמר המן, המלך מגדל אותי, ואשתו מכבדת אותי, ואין בכל המלכות גדול ממני, ושמח בלבבו מאד, הלא הוא דכתיב: ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב.

ג ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה וגוי' (אסתר ה, יב), ארבעה הם שפתחו באף ואבדו באף, ואלו הן: נחש, ושר האופים, ועדת קרח, והמן. נחש, דכתיב (בראשית ג, א): אף כי אמר אלהים. שר האופים, דכתיב (בראשית מ, טו): אף אני בחלומי. עדת קרח, דכתיב (במדבר טו, יד): אף לא אף ארץ. המן, דכתיב: אף לא הביאה אסתר המלכה.

ד לאחר שעשה העץ, הלך אצל מרדכי ומצאו שיהיה יושב בבית המדרש והתינוקות יושבים לפניו ושקים במתניהם ועוסקים בתורה, והיו צועקים ובוכים, ומנה אותם ומצא שם [שנים עשר] [שנים ועשרים אלף] תינוקות, השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים, ואמר למחר אהרג אלו התינוקות תחלה, ואחר כך אתלה את מרדכי. והיו אמותיהם מביאות להם לחם ומים ואומרות להם בנינו אכלו ושתו קדם שתמותו למחר ואל תמותו ברעב, מיד היו מניחין ידיהם על ספריהם ונשבעים בחיי מרדכי רבנו לא נאכל ולא נשתה, אלא מתוך תעניתנו נמות, געו כלם בבכי עד שעלתה שועתם למרום ושמע הקדוש ברוך הוא קול בכייתם כבשתי שעות בלילה, באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ועמד מכסא דין וישב בכסא רחמים, ואמר מה קול גדול הזה שאני שומע כגדיים וטלאים, עמד משה רבנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר, רבנו של עולם לא גדיים ולא טלאים הם אלא קטני עמך שהם שרויים בתענית היום שלשה ימים ושלשה לילות, ולמחר רוצה האיוב לשחטם כגדיים וטלאים. באותה שעה נטל הקדוש ברוך הוא אותן אגרות שגזר עליהם שהיו חתומות בחותם של טיט, וקרעם, והפיל על אחשוורוש בהלה באותו לילה, הדא הוא דכתיב: בלילה ההוא וגוי.

פרשה י

א בלילה ההוא נדדה שנת המלך (אסתר ו, א), נדדו שמים כסאו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שראה את ישראל בצרה. וכי יש שנה לפני המקום, והלא כבר נאמר (תהלים קכא, ד): הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, אלא בזמן שישראל שרויין בצער ואמות העולם בשלוחה, לכך נאמר (תהלים מד, כד): עורה למה תישן ה'. ונדדה שנת המלך אחשוורוש, שראה בחלומו את המן שנטל סיף להרגו, ונבהל והקיץ משנתו, ואמר לסופריו הביאו ספר הזכרונות לקרות ולראות מה שעבר עלי, ופתחו הספרים ומצאו את הדבר שהגיד מרדכי על בגתנא ותרש, וכיון שאמרו

למַלְךְ: הִנֵּה הַמֶּן עוֹמֵד בַּחֲצַר, אָמַר הַמֶּלֶךְ אָמֵת הַדָּבָר שְׁרָאִיתִי בַּחֲלוּמִי, לֹא בָּא זֶה בְּשַׁעַה זֹאת אֲלָא לְהַרְגֵנִי.

ב לַתְּלוֹת אֶת מְרַדְכִי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הִכִּין לוֹ [\(אסתר ו, ד\)](#), תִּנָּא לוֹ הִכִּין, וְעָלִיו נְאֻמַר [\(תהלים ז, יד\)](#): וְלוֹ הִכִּין כְּלִי מִוֹת חֲצִיו לְדֹלְקִים יַפְעַל [\(תהלים ז, טז\)](#): בּוֹר כְּרָה וַיַּחְפְּרֵהוּ וַיִּפֹּל בְּשַׁחַת יַפְעַל.

ג וַיְבוֹא הַמֶּן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ וְגוֹ' וַיֹּאמֶר הַמֶּן בְּלָבוֹ [\(אסתר ו, ו\)](#), הַרְשָׁעִים בְּרִשׁוֹת לָבָם, [\(בראשית כז, מא\)](#): וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ בְּלָבוֹ. [\(תהלים יד, א\)](#): אָמַר נָבֵל בְּלָבוֹ. [\(מלכים א יב, כו\)](#): וַיֹּאמֶר יָרְבֵּעַם בְּלָבוֹ. וַיֹּאמֶר הַמֶּן בְּלָבוֹ. אָבֵל הַצַּדִּיקִים לָבָם בְּרִשׁוֹתָם, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(שמואל א א, יג\)](#): וַחֲנָה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לְבָהּ. [\(דניאל א, ח\)](#): וַיִּשָּׂם דְּנִיָּאל עַל לָבוֹ. [\(שמואל א כז, א\)](#): וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל לָבוֹ. וְדוּמִין לְבוֹרְאָן [\(בראשית ח, כא\)](#): וַיֹּאמֶר ה' אֶל לָבוֹ.

ד מִהֵרָ קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס [\[וגו'\]](#) וַיִּקַּח הַמֶּן אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס [\(אסתר ו, יא\)](#), הֲלֹךְ לוֹ אֲצֶל מְרַדְכִי, כִּינּוּן שֶׁהִגִּידוּ לְמְרַדְכִי שֶׁהוּא בָּא, נִתְיָרָא עַד מְאֹד, וְהָיָה יוֹשֵׁב וְתַלְמִידוֹ לְפָנָיו. אָמַר לָהֶם לְתַלְמִידוֹ, בְּנִי, רּוּצוּ וְהַבְדְּלוּ מִכָּאן שְׂלֵא תִכּוּוּ בְּגַחְלַתִּי, שְׁהָרִי הַמֶּן הַרְשָׁע בָּא לְהַרְגֵנִי. אָמְרוּ, אִם תָּמוּת נְמוּת עִמָּךְ. אָמַר לָהֶם, אִם כֵּן נַעֲמֵד בְּתַפְלָה וְנִפְטָר מִתּוֹךְ הַתַּפְלָה, וְחִסְלוֹן צְלוֹתְהוֹן יִתְבוּן וְעִסְקִין בְּהַלְכוֹת מְצוֹת הָעֶמֶר, שְׁהָרִי אוֹתוֹ הַיּוֹם ט"ז בְּנִיסָן הָיָה, וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ מְקַרְיבִין עֵמֶר בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם. אֲתָא הַמֶּן לְגַבְיָהוֹן אָמַר לוֹן בְּמָה אֲתוּן עִסְקִין, אָמְרוּ לוֹ בְּמְצוֹת הָעֶמֶר, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב [\(ויקרא ב, יד\)](#): וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּפוֹרִים לַה' וְגוֹ', תִּתֵּן אֲמָרִי הַלְכוֹת קְמִיצָה אַחֲוֵי לִיָּה וְדָבָר אַחַד שְׁהִיוּ קוֹמְצִין מִן הָעֶמֶר. אָמַר לוֹן וְהָדִין עוֹמְרָא מַהוּ דְדָהֵב אוֹ דְכֶסֶף, אָמְרִי לִיָּה לֹא דְדָהֵב וְלֹא דְכֶסֶף וְלֹא דְחִיטִין, אֲלָא דְשַׁעוֹרִין. אָמַר לוֹן בְּכֶמָה הוּא טִימִיָּה דִידִיָּה הָוָה בְּעֵשְׂרָה קִנְטָרִין, אָמְרִין לִיָּה סָגִין בְּעֵשְׂרָה מְנִין. אָמַר לוֹן קוּמוּ דִנְצַחוֹן עֵשְׂרָה מְנִכוֹן לְעֵשְׂרָה אֲלָפֵי קִנְטָרִין דְכֶסֶף דִּילִי. כִּינּוּן דְחֶסֶל מִמְצָלִי, אָמַר לִיָּה הַמֶּן לְמְרַדְכִי לְבוּשׁ הָדִין לְבוּשָׁא דְמַלְכָּא, אָמַר לוֹ מָה אַתְּ מְבַזָּה מַלְכוּת, אִית בְּרַן שׁ לְבִישׁ לְבוּשָׁא דְמַלְכוּתָא וְלֹא סָח. אֲזַל בְּעָא בְּלָנָא וְלֹא אֲשַׁפַּח, מָה עָבַד אֲסַר חֲרָצִיָּה וְעָאֵל וְאַסְחִי, כִּינּוּן דְנִפְקָא אָמַר לוֹ סַב לְבִישׁ הָדִין כְּלִילָא. אָמַר לִיָּה מָה אַתְּ מְבַזָּה מַלְכוּתָא, אִית בְּרַן שׁ לְבִישׁ כְּלִילָא דְמַלְכוּתָא וְלֹא מְסַפֵּר. אֲזַל בְּעִי סִפֵּר וְלֹא אֲשַׁפַּח, מָה עָבִיד אֲזִיל לְבִיתִיָּה וְאַיִתִּי סִפֵּרָא וַיִּתֵּיב וְקָא מְסַפֵּר לִיָּה, שְׁרִי וּמְתַנַּח, אָמַר לִיָּה מָה לָךְ מְתַנַּח, אָמַר לִיָּה וְוִי לְאַבוּהָ דְהָהוּא גְבָרָא מְעַבִּיר דּוּמִין פְּנִטוֹן קוּמִין קִלְטוֹ עָבִיד בְּלָן סִפֵּר. אָמַר לִיָּה וּבְהָהִיא שְׁאִילִית לָךְ לִית אֲנָא חֲפִים לְאַבוּי דְהָהוּא גְבָרָא בְּלָן וְסִפֵּר בְּכִפֵּר קִרְיָינוּס וְאַתְּ מְשַׁכַּחַת מְאִנִּי סִפֵּרָא דִידִיָּה. אָמַר לִיָּה קוּם רְכוּב עַל הָדִין סוּסָא, אָמַר לִיָּה לִית בִּי כַח, דְאַנָּא סַב. אָמַר לִיָּה וְלִית אֲנָא גְבַר סַב, אָמַר לוֹ וְלֹא אַתְּ הוּא דְגִרְמַת לְנַפְשָׁךְ. אָמַר לִיָּה קוּם דְאַנָּא סְמִיךְ קַדְלִי וְאַתְּ דָּרִיס עָלוּי וְסִלִּיק וּרְכַב לְמִקְיָמָה לְכוּן מָה דְאַמַר כְּתָבָא [\(דברים לג, כט\)](#): וְאַתְּהָ עַל בְּמוֹתִימוֹ תִדְרָךְ.

ה דָּבַר אַחַר, וַיִּקַּח הָמוֹן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס וְגו'. אֲתָא לְגַבֵּי מְרַדְכֵי וְאָמַר, עֲמוּד וּלְבוּשׁ, כַּמָּה בֵּישׁ גִּדָּא דְהָהוּא גְבָרָא, אֲמַשׁ אֲנִי הֵייתִי עָסִיק לְהַתְקִין לִיָּה צְלִיבָא, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַקֵּין לִיָּה כְּלִילָא. אֲנִי הֵייתִי מְתַקֵּן לְךָ חֲבָלִים וּמִסְמָרִים, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַקֵּן לְךָ לְבוּשׁ מְלָכוּת. אֲנָא בְּעֵינָא מִן מַלְכָּא לְמִיִּצְלִיב יִתְדָּךְ עַל צְלִיבָא, וְהוּא אָמַר לִי לְמִירְכָב לְךָ עַל סוּסִיָּא, עֲמוּד וּלְבוּשׁ וְעֵבִיד לִיָּה כָּל מָה דְאַמְרָן לְעִיל. וְכִיּוֹן דְרָכִיב, הִתְחִיל מְקַלְס לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (תְּהִלִּים ל. ב.) : אֲרוּמְמָהּ הִי כִי דְלִיתְנִי וְלֹא שְׂמַחְתָּ אִיבִי לִי הִי אֱלֹהֵי שְׁוַעְתֵּי אֱלִיָּךְ וְתִרְפְּאֵנִי הִי הַעֲלִיתָ מִן שְׂאוּל נַפְשִׁי חֵייתְנִי מִיְרַדֵי בּוּר. תְּלַמִּידֵי מָה הִיוּ אוֹמְרִים (תְּהִלִּים ל. ב.) : זָמְרוּ לַהִי חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזָכַר קִדְשׁוֹ כִּי רָגַע בְּאִפּוֹ חַיִּים בְּרָצוֹנוֹ בְּעָרְבַי יְלִין בְּכִי וּלְבַקֵּר רִנָּה. אוֹתוֹ רָשַׁע מָה הָיָה אוֹמֵר (תְּהִלִּים ל. ב.) : וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְשִׁלּוֹי בֵּל אֲמוּט לְעוֹלָם הִי בְרָצוֹנָךְ הַעֲמַדְתָּ לְהַרְרִי עַל הַסְּתַרְתָּ פְּנִיָּךְ הֵייתִי נְבִהָל. אֲסַתֵּר מָה הֵייתָ אוֹמְרָת (תְּהִלִּים ל. ב.) : אֱלִיָּךְ הִי אֲקַרָּא וְאֵל הִי אֲתַחֲנֵן מָה בְּצַע בְּדַמִּי בְרַדְתִּי אֵל שְׁחַת הַיּוֹדֶךְ עֶפֶר הִיגִיד אֲמַתְךָ. כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל מָה הֵייתָ אוֹמְרָת (תְּהִלִּים ל. ב.) : שְׁמַע הִי וְחַנְּנִי הִי הֵיָה עֲזָר לִי הַפְּכַתָּ מִסְּפָדִי לְמַחוּל לִי פִתְחַתָּ שְׁקִי וְתִאֲזַרְנִי שְׂמַחָה, וְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ מָה הֵייתָ אוֹמְרָת (תְּהִלִּים ל. ב.) : לְמַעַן יִזְמַרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדַּם הִי אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אוֹדְךָ. בְּתוֹ שֶׁל הָמוֹן נִשְׁקָפָה מִן הַחֲלוֹן לְרֵאוֹת בְּצְלִיבָא, וְכִיּוֹן שֶׁרָאֲתָה מְרַדְכֵי רוֹכֵב וְאָבִיָּה מְכַרִּיז לְפָנָיו כַּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ, הַשְּׁלִיכָה עֲצָמָה לְאַרְצָךְ וּיִמְתָּה.

ו וַיֵּשֶׁב מְרַדְכֵי אֶל שַׁעַר הַמְּלָךְ (אֲסַתֵּר ו. יב), מְלַמֵּד שֶׁשָּׁב לְשַׁקוֹ וּלְתַעֲנִיתוֹ.

אָמַר רַבִּי חֲלָבוֹ כָּל מִי שֶׁלּוֹבֵשׁ שֶׁק וּמְתַעֲנֶה, אֵינּוּ מַעֲבִירוֹ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּקִשְׁתּוֹ.

ז וְהָמוֹן נִדְחָף אֶל בֵּיתוֹ אֲבֵל וְחַפּוּי רֹאשׁ, אֲבֵל עַל בְּתוֹ, וְחַפּוּי רֹאשׁ עַל מָה שֶׁקָּרְהוּ, וּבִגְדוֹ אַרְבַּע מְלָאכוֹת : בֵּלּוֹ, וְסַפֵּר, וְגַלְיוֹר, וְכוּרִז.

ח וַיִּסְפֹּר הָמוֹן לְזָרֵשׁ אֲשֶׁתּוֹ וְגו' (אֲסַתֵּר ו. יג), בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה בָּאוּ סְרִיסֵי הַמְּלָךְ וְהִבִּיאוּהוּ לְסַעוּדָה בְּיוֹם שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסוֹן, כִּיּוֹן שֶׁאֲכָלוּ וְשָׂתוּ אָמַר הַמְּלָךְ לְאַסְתֵּר מָה שְׂאֵלְתְךָ, אָמְרָה לוֹ אֲדוֹנִי הַמְּלָךְ אֵינִי שׂוֹאֵלְתָּ מִמֶּךָ אֲלֵא נַפְשִׁי בְּשֵׂאֵלְתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי.

ט וְהַמְּלָךְ קָם בְּחֻמָּתוֹ מִמְּשִׁתָּה הֵיִן אֶל גִּנַּת הַבַּיִת (אֲסַתֵּר ז. ז), מָה עָשָׂה מִיְכָאֵל הַמְּלָךְ הִתְחִיל מְקַצֵּץ אֶת הַנְּטִיעוֹת לְפָנָיו, וְהוֹסִיף חֲמָה עַל חֻמָּתוֹ, וְשָׁב אֶל מְשִׁתָּה הֵיִן, וְהָמוֹן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ, מָה עָשָׂה מִיְכָאֵל דְּחָפּוּ עַל אֲסַתֵּר, וְהֵייתָ מְצַעֲקָת אֲדוֹנִי הַמְּלָךְ הָרִי הוּא כְּבִשְׁנֵי לְפָנֶיךָ, וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ הִגַּם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמְּלָכָה עַמִּי בְּבַיִת. וְשָׁמַע הָמוֹן הַדְּבָר הַזֶּה וְנִפְלוּ פָּנָיו. מָה עָשָׂה אֱלֹהֵינוּ זְכוּר לְטוֹב, נִדְמָה לְחֶרְבוֹנָה וְאָמַר לוֹ אֲדוֹנִי הַמְּלָךְ גַּם הִנֵּה הָעַץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמוֹן לְמְרַדְכֵי וְגו'. דָּאָמַר רַבִּי פְּנַחֲס צְרִיָּךְ לוֹמַר חֶרְבוֹנָה זְכוּר לְטוֹב. וְאָמַר רַב צְרִיָּךְ לוֹמַר אֲרוּר הָמוֹן, אֲרוּרִים בְּנָיו, אֲרוּרָה זָרֵשׁ אֲשֶׁתּוֹ,

כְּדַכְתִּיב (משלי י, ז) : וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקֹב. מִיַּד צָוָה הַמֶּלֶךְ לְתַלּוֹתוֹ עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הָכִין לְמֶרְדְּכָי, וְעָלְיוֹ אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻכְמָתוֹ (משלי י, ז יא, ח) : צַדִּיק מִצָּרָה נִחְלָץ וַיָּבֵא רָשָׁע תַּחֲתָיו. שְׁהִשְׁכִּים הָמֶן לְתַלּוֹת אֶת מֶרְדְּכָי וְנִתְּלָה הוּא עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הָכִין לְמֶרְדְּכָי, וְנָתַן אֶת כָּל אֲשֶׁר לְהָמֶן לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, וְאַסְתֵּר נִתְּנָה לְמֶרְדְּכָי, הִדָּא הוּא דְכְתִיב : בַּיּוֹם הַהוּא נָתַן הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרוּשׁ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְאֵל מִצְנִים יִקְחָהוּ וְשָׂאף צַמִּים חִילָם. אֲשֶׁר קִצְרוּ, זֶה הָמֶן. רָעַב יֵאכֹל, זֶה מֶרְדְּכָי וְאַסְתֵּר. וְאֵל מִצְנִים יִקְחָהוּ, לֹא בְזַיִן וְלֹא בְצַנָּה אֶלָּא בַתְּפִלָּה וּבַתְּחִנּוּנִים, כְּמָה דְאִתָּא אָמַר (תהלים צא, ד) : צַנָּה וְסַחֲרָה אָמַתּוֹ, זֶה הִיא הַתְּפִלָּה הַמְּגִנָּה עַל הַצָּרָה כְּצַנָּה שְׂמִינָה עַל הָאָדָם בַּמְּלַחְמָה, וּבְזָכוֹת הַתְּפִלָּה שְׁנֵתְפַנֶּה לְצַנָּה יִקְחָהוּ לְהָמֶן. וּמִנִּין שְׁעָשׂוּ תְּפִלָּה, הִדָּא הוּא דְכְתִיב : שֶׁק וְאִפְרָיִם יִצַּע לְרַבִּים, וּמָה תִּקְנָה לְשֶׁק וְאִפְרָיִם בְּלֹא תְּפִלָּה. וְשָׂאף צַמִּים חִילָם, וּמִי דְחָק לְמִמוֹנוֹ שֶׁל הָמֶן, מֶרְדְּכָי וְאַסְתֵּר וְהַמְּצַמְתִּים לָהֶם.

וְאַתֶּם כְּתַבּוּ עַל הַיְהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ (אסתר ח, ט), וְשַׁלְּחוּ לְכָל הַמְּדִינֹת לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֹּת וּלְאַבֵּד אֶת כָּל שׁוֹנְאֵי הַיְהוּדִים בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ אֲבֵי הַיְהוּדִים לְשָׁלוֹט בָּהֶם וְנִהְפְּוּ הוּא לָהֶם, (ישעיה נה, ג) : וְהָיָה לְה' לְשֵׁם, זֶה הַיּוֹם שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא נַעֲשֶׂה כְּמוֹהוּ, יֵשׁ לָךְ בְּעוֹלָם שְׁנַעֲשֶׂה כְּנֵס הַזֶּה, שְׁעָשׂוּ נִקְמָה יִשְׂרָאֵל בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם וְעָשׂוּ בְּשׁוֹנְאֵיהֶם כְּרָצוֹנָם.

יֵא נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם וּגוֹי וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם כִּי נָפַל פְּחָדָם עַל כָּל הָעַמִּים (אסתר ט, ב), וְיִשְׂרָאֵל מִתְּגַבְּרִים כְּאֲרִיָּה שְׁנִפְל בְּעֵדְרֵי צֹאן וּמִכָּה וְהוֹלֵךְ וְאִין מִצִּיל מִיָּדוֹ, הִדָּא הוּא דְכְתִיב (מיכה ה, ז) : וְהָיָה שְׂאֲרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאֲרִיָּה בְּבַהֲמוֹת יַעַר וְכִכְפִּיר בְּעֵדְרֵי צֹאן וּגוֹי, וְהָרְגוּ בְּנָיו שֶׁל הָמֶן וְתִלְאוּם. אֲנִדְרִיאֲנוּס קִיסָר אָמַר לוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, גְּדוּלָּה הִיא הַכְּבֻשָׁה שְׁעוֹמֶדֶת בֵּין שְׁבַעִים זְאֲבִים. אָמַר לוֹ גְּדוּלָּה הוּא הָרוּעָה שְׂמִצִּילָה וְשׁוֹבֵרֵן לְפָנֵיהֶם, הִדָּא הוּא דְכְתִיב (ישעיה נד, ז) : כָּל כְּלֵי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וּגוֹי.

יב וּמֶרְדְּכָי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלָבוּשׁ מַלְכוּת וּגוֹי (אסתר ח, טו) : רַבִּי פְּנִיחָס אֹמַר מֶלֶךְ מֶרְדְּכָי עַל הַיְהוּדִים, מָה הַמֶּלֶךְ לֹבֵשׁ פּוֹרְפְּרִין, כֶּךָ מֶרְדְּכָי לֹבֵשׁ פּוֹרְפְּרִין. מָה הַמֶּלֶךְ עוֹשֶׂה עֲטָרָה כְּלוּלָה בְּרָאשׁוֹ, כֶּךָ מֶרְדְּכָי לֹבֵשׁ וְעֲטָרַת זָהָב גְּדוּלָּה. מָה הַמֶּלֶךְ אֵימָתוֹ עַל כָּל הָאָרֶץ, כֶּךָ מֶרְדְּכָי אֵימָתוֹ עֲלֵיהֶם, שְׁנֵאָמַר : כִּי נָפַל פַּחַד מֶרְדְּכָי עֲלֵיהֶם. מָה הַמֶּלֶךְ מוֹנִיטָה שְׁלוֹ הוֹלְכֶת בְּכָל הָאָרֶץ, כֶּךָ מֶרְדְּכָי מוֹנִיטָה שְׁלוֹ הוֹלְכֶת. וּמָה מוֹנִיטָה שְׁלוֹ, מֶרְדְּכָי מְכָאן וְאַסְתֵּר מְכָאן. לָמָּה, שְׁהָיָה אִישׁ טוֹב וְאִישׁ שְׁלוֹם וּמְבַקֵּשׁ שְׁלוֹם, שְׁנֵאָמַר : כִּי מֶרְדְּכָי הַיְהוּדִי וּגוֹי, וְעָלְיוֹ אָמַר הַכְּתוּב (תהלים לו, ז) : שְׁמֵר תָּם וְרָאֵה יִשְׂרָאֵל כִּי אַחֲרִית לְאִישׁ שְׁלוֹם.

יג אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּתוּב גְּאֵלֶת יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹרָה, דְּכַתִּיב [\(ויקרא כה, מז\)](#): וְכִי תִשָּׁיַג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וְגוֹי, יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב זֶה הֶמָּן, שְׁנַתְגַּדֵּל וְנִתְעַשֵּׂר. וְהַשִּׁיגָה יָדוֹ, לְשָׁקֵל עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כֶּכֶר כֶּסֶף, וְנִקְרָא גֵר תוֹשֵׁב, שֶׁהוּא מִזְרָעוֹ שֶׁל עַמְלֵק, וְהָיָה גֵר בְּמִדֵּי וּפְרָס. [\(ויקרא כה, מז\)](#): וַיִּמָּד אַחִיד עִמָּךְ, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ דְלִים וּמְכִים. [\(ויקרא כה, מז\)](#): וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב, שֶׁמְכָרָם אַחֲשׁוּרוֹשׁ לְהֶמָּן לְהַשְׁמִיד לְהַרְגַּ וּלְאַבֵּד. [\(ויקרא כה, מז\)](#): אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר, שֶׁעָשָׂה עֲצָמוֹ עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב: כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמָּן. [\(ויקרא כה, מז\)](#): אַחֲרֵי נִמְכַר גְּאֵלָה תִּהְיֶה לוֹ, שֶׁגְּאֵלָם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיָּדוֹ וְהִצִּילָם מִגְזֵרְתּוֹ וּפְדָאָם. [\(ויקרא כה, מז\)](#): אַחַד מֵאַחֵיו יִגְאָלְנוּ, זֶה מְרַדְּכֵי דְכַתִּיב בֵּיהּ: וְרָצוּי לְרַב אַחֵיו. [\(ויקרא כה, מז\)](#): אוֹ דָדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגְאָלְנוּ, זֶה אֲסִתֵּר שֶׁהִיָּתָה בֵּת דָּדוֹ, וְנִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל עַל יָדֶיהָ. [\(שמות יז, יד\)](#): כִּי מָחָה אֲמַחֶה אֶת זְכָר עַמְלֵק, מָחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲמַחֶה לְעוֹלָם הַבָּא. אֶת זְכָר עַמְלֵק זֶה הֶמָּן, קָרִי בֵּיהּ זְכָר עַמְלֵק. וְאַף יַעֲקֹב אֲבִינוֹ רָמְזָהּ בְּבִרְכַּת הַשְּׁבֻטִים, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב [\(בראשית מט, כז\)](#): בְּנִימִין יָאֵב יִטְרָף בִּבְקָר יֹאכֵל עַד, זֶה שְׂאוּל שֶׁהָיָה בְּקָרְוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה תַּחֲלָה לְמַלְכִים, וְהָיָה מִשְׁבֵּט בְּנִימִין, וְהִכָּה אֶת עַמְלֵק וּבִזָּז אֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. [\(בראשית מט, כז\)](#): וְלַעֲרָב יַחֲלַק שָׁלַל, זֶה מְרַדְּכֵי וְאַסִּתֵּר, שֶׁעֲמָדוֹ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּגִלוּתָם שֶׁהוּא דוֹמָה לְעָרָב, וְחִלְקוֹ שָׁלַל שֶׁל הֶמָּן שֶׁנִּמְשַׁל לְזָאֵב, שֶׁהֶעֱמִידוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּנִגְדַּד הַזָּאֵב, אֱלוֹ מַלְכֵי מִדֵּי וּפְרָס שֶׁנִּמְשָׁלוּ לְזָאֵב, הַדָּא הוּא דְכַתִּיב [\(דניאל ז, ח\)](#): וְאַרְוֵי חִיּוֹה אַחֲרֵי תִנְיָנָה דְמָיָה לְדָב. תַּמָּן אֲמַרִּין אֱלוֹ מַלְכֵי מִדֵּי וּפְרָס שֶׁאוֹכְלִין כְּדָב וְאַיִן לָהֶם מְנוּחָה כְּדָב וּמִגְדֵּלִין שְׁעַר כְּדָב. הֶעֱמִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּנִגְדֵן מְרַדְּכֵי וְאַסִּתֵּר שֶׁהָיוּ מִשְׁבֵּט בְּנִימִין, דְכַתִּיב בֵּיהּ: זָאֵב יִטְרָף.

יד רַבִּי חִנָּא רַבָּה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא הוּוּן מְהַלְכִין בַּהַדָּא בְּקַעֲתָא דְאַרְבֵּל, וְחִזּוּן אֶת אֵילַת הַשַּׁחַר שֶׁבְּקַעָה אֶת הָאוּרָה, אָמַר לִיהּ רַבִּי חִנָּא רַבָּה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא כֶּךָ הוּא גְדֻלְתּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּתַּחֲלָה קִימְעָא, כָּל מָה שֶׁהוֹלֵךְ הוּא גָדֵל וְרַבָּה וְהוֹלֵךְ, מָה טַעַם [\(מִיכָה ז, ח\)](#): כִּי אֵשֶׁב בַּחֲשׂוֹךְ הִי אֹר לִי. כֶּךָ, בַּתַּחֲלָה וּמְרַדְּכֵי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ, וְאַחַר כֶּךָ, וְיֹשֵׁב מְרַדְּכֵי אֵל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְגוֹי, וְאַחַר כֶּךָ, וּמְרַדְּכֵי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְגוֹי, וְאַחַר כֶּךָ, לְיַהוּדִים הִיָּתָה אוּרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיִקָּר.

טו הַדָּא הוּא דְכַתִּיב [\(תהלים סו, ג\)](#): אָמַרוּ לְאַלְהִים מָה נֹרָא מַעֲשֵׂיךָ, מָה דְחִילִין אֵינּוּן מִנְּגִנּוֹת שְׁלֵךְ, [פְרוּשׁ אוֹתוֹת שְׁלֵךְ] הַנְּהַרְגִים הוֹרְגִין אֶת הוֹרְגֵיהֶם, וְהַנְּצַלְבִין צוֹלְבִין אֶת צוֹלְבֵיהֶן. הַמְשַׁקְעִין בְּיָם מְשַׁקְעִין אֶת מְשַׁקְעֵיהֶן, הָיוּ [\(תהלים סו, ג\)](#): בָּרַב עֲזָף יִכְחָשׁוּ לָךְ אֵיבִיךָ. אֶת מוֹצֵא שְׁמִדוֹת טוֹבוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהַשְׁפָּע בְּפְרוּי וְרַבּוּי, הַטּוֹב בְּרַבּוּי, הַחֲסָד בְּרַבּוּי, הַרְחָמִים בְּרַבּוּי, הַצְּדָקָה בְּרַבּוּי, הָאֲמוּנָה בְּרַבּוּי, הַפְּדוּת בְּרַבּוּי, הַבְּרָכָה בְּרַבּוּי, הַשְּׁבִיחַ בְּרַבּוּי, הַשְּׁלוֹם בְּרַבּוּי. הַטּוֹב בְּרַבּוּי, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים לא, כ\)](#): מָה רַב טוֹבֶךָ אֲשֶׁר צִפְנִיתָ לִירְאֶיךָ. הַחֲסָד בְּרַבּוּי, שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות לד, ו\)](#): וְרַב חֲסָד וְאַמֶּת. הַרְחָמִים בְּרַבּוּי, שֶׁנֶּאֱמַר [\(תהלים קיט, קנו\)](#): רַחֲמֶיךָ רַבִּים הִי. הַצְּדָקָה

בְּרַבּוּי, שְׁנֵאמַר (איוב לו, כג): וּמִשְׁפָּט וְרַב צְדָקָה. הָאֱמוּנָה בְּרַבּוּי, שְׁנֵאמַר (איכה ג, כג): חֲדָשִׁים לְבַקְרִים רַבָּה אֱמוּנָתְךָ. הַפְּדוּת בְּרַבּוּי, שְׁנֵאמַר (תהלים קל, ז): יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל ה' כִּי עִם ה' הַחֶסֶד וְהַרְבֵּה עֲמוּ פְדוּת. הַבְּרָכָה בְּרַבּוּי, שְׁנֵאמַר (מלאכי ג, ז): וְהִרְיַקְתִּי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דִי, מֵאִי עַד בְּלִי דִי, עַד שִׁיבְלוּ שְׁפֹתֵיכֶם לומר דִּי. הַשְּׂבַח בְּרַבּוּי, שְׁנֵאמַר (תהלים פט, ח): אֵל נֶעְרָץ בְּסוּד קְדָשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבֵי, וּכְתִיב (תהלים קד, כד): מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' בְּכֹל בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאֲרֶץ קִנְיָנְךָ. הַשְּׁלוֹם בְּרַבּוּי, שְׁנֵאמַר (ישעיה נד, יג): וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ, אֵל תִּקְרִי בְּנֵיךָ אֵלָּא בּוֹנֵיךָ. (תהלים קכב, ז): יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹהַּ בְּאֲרָמְנוֹתֶיךָ לְמַעַן אַחִי וְרַעִי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ, (תהלים קכח, ו): וּרְאֵה בְּנֵים לְבְנֵיךָ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל. (תהלים קיט, קסה): שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ וְאִין לְמוֹ מְכָשׁוּל. (תהלים כט, יא): ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם.

אַסְתֵּר

מְדַרְשׁ

נְשָׁלַם